

NART

İKİ AYLIK DÜŞÜN VE KÜLTÜR DERGİSİ

ISSN: 1302-2539

**Diaspora çok büyük
bir değerini kaybetti.
Türkiye Çerkeslerinin
kendi kimliklerini
yeniden bulma
çabasında en önemli
öncülerdendi**

**İZZET
AYDEMİR**

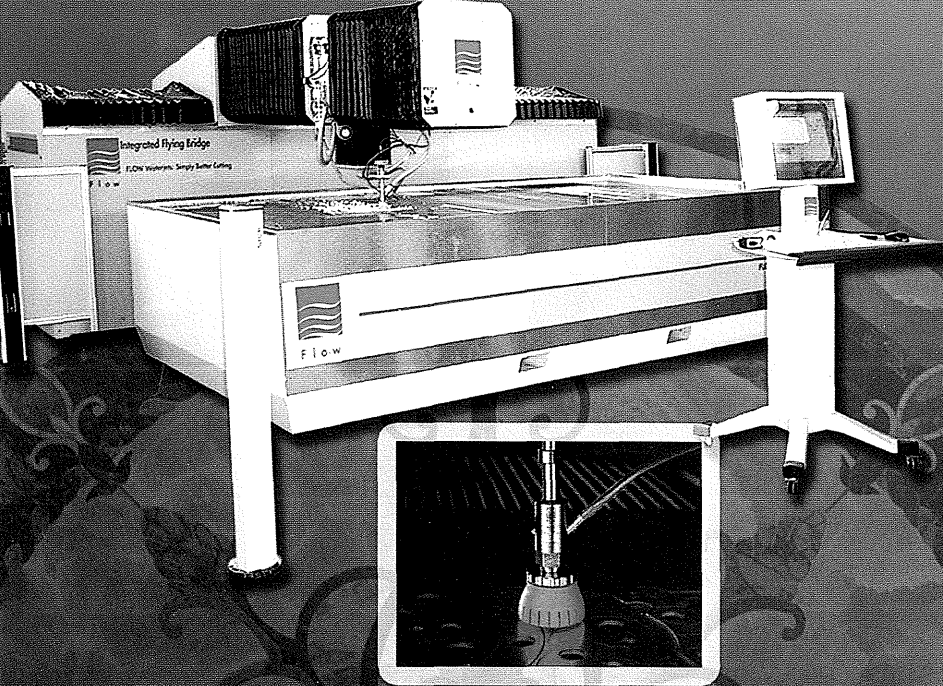
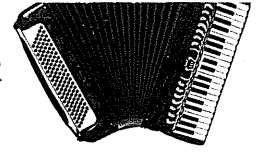

W
A
T
E
R
J
E
T

Ankara
fabrikamızda
hizmetinizdedir

AŞAN GRANİT & MERMER

Kusursuzluk Ayrıntıda Gizlenir!

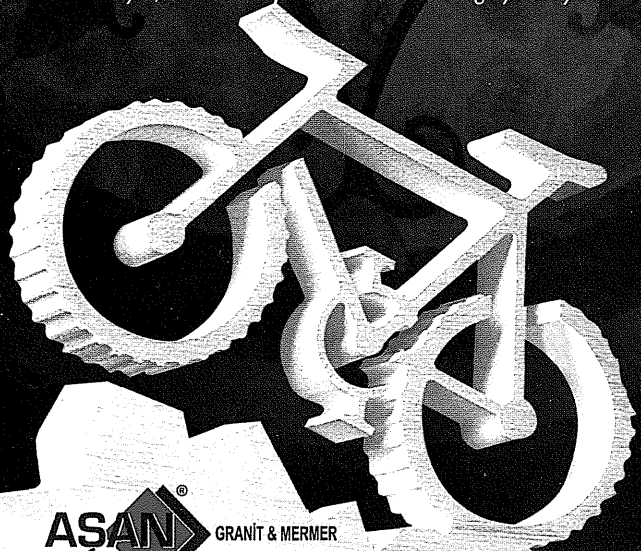
Siz de kusursuzluğun ayrıntıda gizlendiğini düşünüyorsanız çok iyi bir dost kazandınız demektir...
Flow Waterjet; mermer, granit ve her türlü malzeme üstüne işlemek istediğiniz en karmaşık desenleri bile kusursuzca kesip şekillendirebilir.

Mermer ve granit döşemeler, tezgahlar, desenli seramikler, metal üzerine işlemler, eviye ve musluk deliklerinin yanı sıra **Flow Waterjet** ile mimarlıktaki en karmaşık desenleri bile taş karo, lamine, ahşap, seramik, metal ve cam üzerine işleyebilirsiniz...

Kesilen malzemede ek yeri bırakmadan düz zemin içerisine gömme ve desen işleme yapabilen **Flow Waterjet** ile fire ve risk faktörünü en aza indirerek kullanılacak malzemeyi en verimli şekilde kullanabilir, benzersiz bir ekonomik avantaja kavuşabilirsiniz...

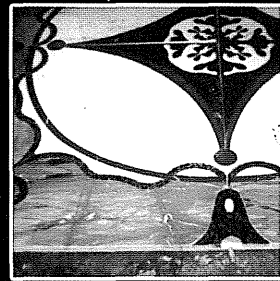
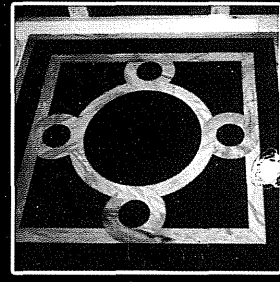
Şimdi siz de **Flow Waterjet** ile özgürce projeler hazırlayabilecek, yaratıcılığınızı en uç noktalarına kadar sergileyebileceksiniz....

Haydi, **Flow Waterjet**'le siz de kusursuzluğu yakalayın...

AŞAN GRANİT & MERMER

Cıralı ve yakılmış
granit
ithal ve yerli
mermerlere
özel motif çalışmaları

Merkez : Uğur Mumcu Cad. 75/2 G.O.P/ANKARA
Telefon : (0 312) 446 08 52(pbx) • Fax: (+90 312) 445 06 24-445 05 46
Fabrika : Ankara - Eskişehir yolu 55. Km Temelli/ANKARA
Telefon : (0 312) 646 51 20 (pbx) • Fax: (+90 312) 646 51 28-646 51 29

NART

ISSN 1302 - 2539
Kasım - Aralık 2005
Sayı: 46
İki ayda bir yayınlanır

İMTİYAZ SAHİBİ
Kafkas Dernekleri Federasyonu adına
CIHAN CANDEMİR

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Cumhur Bal

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Behice Yeşilbaş

YAYIN KURULU
Adnan Özveri
Hakan Eken
Özdemir Özbay
Zafer Sürer

DANIŞMA KURULU
Cahit Aslan
Çetin Öner
Erol Taymaz
Hasan Kanbolat
Murat Paşu
Mehmet Yedici
Nejdet Hatam
Sefer E. Berzeg
Sururi Ögün

REKLAM ve HALKLA İLŞ.
Filiz Kaplan

GRAFİK - TASARIM
Behice Yeşilbaş

DİZGİ
Fidan Şimşek

BASKI
Yorum Matbaası

ABONELİK İÇİN
Ziraat Bank. Emek Ankara Şb.
TL hesabı: 35586148 - 5001
Dolar hesabı: 35586148 - 5002
Euro hesabı: 35586148 - 5003

Posta çekti hesap no. 1911687

ABONELİK KOŞULLARI
Yurt içi yıllık: 30 YTL
Avrupa yıllık: 30 Euro
ABD yıllık: 40 USD

YAZIŞMA ADRESİ
Şenyuva Mahallesi, Kafkas Sokak, No: 60
Beştepe / ANKARA
Tel: +90(312) 223 51 59
Faks: +90(312) 212 52 40
nartdergisi@kafkasfederasyonu.org

Yayınlanan yazıların sorumluluğu
yazarlarına aittir. Dergide yer alan yazı
ve fotoğrafların her hakkı saklıdır.
Kaynak göstermek koşuluyla yayınlanabilir.

Bu sayı 5.000 adet basılmıştır

Değerli okurlarımız...

G

eçen 45. sayıyı okuyanlar hatırlayacaklardır. Başyazısında Kafkas Dernekleri Federasyonu önceki başkanımız Sayın Muhittin Ünal, başkanlık görevini kendi arzusu ile bıraktığını ve "kuruluş adına Nart Dergisi'nin sahibi olma sıfat ve sorumluluğunun sona erdiğini" açıklıyordu. Bu sayıdan itibaren Kaf-Fed' in yeni başkanı olarak Nart Dergisi'nin yeni "imtiyaz sahibi" olarak bu sorumluluğu devralıyorum ve ilk yazımı sizinle paylaşmanın heyecanını yaşıyorum.

İlk yazıma Muhittin Ünal arkadaşımıza toplumumuz adına teşekkür ederek başlamak istiyorum. Kendisi ile önemli bir tarihi sorumluluğu paylaştık. Kafkas Dernekleri'nin birleşmesi çalışmalarının tıkandığı dönemde başlayan birlikteliğimiz, önce Kaf-Der bünyesi içinde yaklaşık dört yıl, daha sonra da Kaf-Fed'in kuruluşu ile birlikte ilk yönetim döneminde olmak üzere iki yıl sürdü. Bu altı yıl içinde toplumumuzun bir çatı altında toplanması ve gelişmesi için birlikte mücadele ettik. Birliğin önemine inanmış bir çok dostumuzla birlikte yaptığımız çalışmalarda en büyük sıkıntıyı da "Başkan" sıfatıyla Muhittin bey çekti. Toplumunu çok seven ve inandığından taviz vermeyen kişiliği ile gerek kendi insanlarımızdan, gerekse dışarıdan gelen acımasız saldırılara, iftiralara toplumumuzun çıkarları uğruna göğüs gerdii. En acımasız eleştirilere, en haksız suçlamalara karşı demokratik anlayışı ve "Eyyüp Peygamber" sabrı ile, sağlık sorunlarının artmasına rağmen sessiz kalabildi. Mütevazı kişiliği ile bu yazdıklarımdan da sıkılacağından eminim. Ancak toplumumuza hizmet etmiş her insana olduğu gibi, başarılı hizmetlerinden dolayı kendisine de teşekkür etmeyi bir borç biliyorum. Bundan sonra da toplumumuza hizmete devam edecek olan Muhittin Ünal beye sağlıklar, uzun ömürler diliyorum.

Nart Dergisi'nde emeği geçenlere de bir teşekkür borcumuz var. Kaf-Fed kuruluşunda, Kaf-Der'in yayın organı olan Nart Dergisi'nin yayınlanmasına devam edip etmeme konusunu hayli tartıştığımızı hatırlıyorum. Sonunda Kaf-Fed'in toplumumuza yakışan bir dergiye sahip olması gerektiğine birlikte karar verdik. Ve dergimiz artan kalitesi ile hala yayın hayatına devam ediyor. Birlikte daha iyilerini yapmak da toplumumuzun bize yüklediği bir sorumluluk oluyor.

Değerli dostlar, Kaf-Fed'in başkanlık görevi bana, çok kritik bir dönemde verildi. Henüz hazır olmadığım, hatta bir hafta öncesine kadar düşünmediğim bir görevi kabul etmek zorunda kaldım. Dünyanın hemen her bölgesinde yeni çatışmalar olurken, Türkiye'de kimlik kavgaları yaşanırken, Kafkasya'da terör artarken, Federasyonumuz'u birlik ve beraberlik anlayışı ile güçlendirmek zorunluluğu beni bu çok onurlu, bir o kadar da sorumluluk gerektiren görevi kabule mecbur etti. Seçim öncesinde toplumumuzdan aldığım mesaj son derece net. Toplumumuzda, Federasyonumuz'un varlığı ve önemi, başlangıçta karşı çıkanlar da dahil olmak üzere kabul edilmiş durumda. Toplumumuz Federasyon çatısı altında kavga istemiyor, bilakis birlikte güçlü bir sivil toplum örgütüne sahip olmayı arzuluyor. Yönetimi paylaştığımız tüm arkadaşlarımızla ve profesyonel kadrolarımız ile Federasyonumuz'u ve üye derneklerimizi güçlendirmek, ortak projelerle gençlerimize ve tabanımıza sahip çıkmak, temel görevimiz olacaktır. Bunları yaparken ana politikamız, kendi insanlarımızla, Türkiye'mizle ve Kafkasya'daki cumhuriyetlerimizle, barışık ve güvene dayalı ilişkiler olacaktır. Tarihte yaptığımız hatalardan ders almak zorundayız. Bizden yeni dönemde beklenen de budur.

Saygı ve sevgilerimle.

Cihan Candemir

İÇİNDEKİLER

Federasyon'dan - Kaf-Fed 2. Olağan Genel Kurulu yapıldı. Federasyon Başkanı'nın mesajı	3
Uzman Gözüyle - "Kul hakkı"ndan, "insan hakları"na / Hakan Eken	9
Şiir - Hayal / Adnan Özveri - Kara kuyu / Şeyda Ünal	15
Etkinlik - Kabardey-Balkar'a çok amaçlı ziyaret / Muhittin Ünal	16
Diaspora Hikayeleri - Duvarcı, oğlu ve gelini / Aytek Kubat	20
Haber- Hasan Kanbolat: "Fazla mikro kalıyoruz" Tanık Cemal Kutlu anıldı	22
Serbest Kürsü - Anadille Eğitim / Özdemir Özbay	24
Ğunce - Adıgey'de parlamento seçimleri Adıgey Devlet Üniversitesi 65. kuruluş yılını kutladı Meşbeşe İshak RF sivil toplum meclisine seçildi / Yedic Memet	26
Anavatan Basınından - Rektör Hunago Reşid ile söyleşi Araştırma gezisi Adıge Makh'da yer aldı / Çev.: Nejdet Hatam	28
Haber- Tarihçiler ODTÜ'de Osmanlı-Rus Savaşı'nı konuştu Uluslararası Göç Sempozyumu'nda Kafkas sürgünü de ele alındı / Berat Yıldız	31
Röportaj-İçimizden biri - Sümer Aydemir: "Hayatımız boyunca ev sahibi olduk" İzzet Aydemir'in ardından...	32
Etkinlik - Dönüş Komisyonu'nun Adıgey'e gönderdiği iki çiftçi döndü / Bahri Kazbek	38
Kitap - Dünyanın bütün kedileri / Çetin Öne	41
Haber - Belçika ve Hollanda derneklerimizin yeni yönetimleri / Yaşar Aslankaya	41
Serbest Kürsü - Gönülünden geçenler / Ömer Aytek Kurnel	42
Çeviri - Yılların Hayali / Utij Boris - Çev.: Ergün Yıldız	44
Tarihçinin Mutfağından - Prens Bariatinsky'den 1859 ve 1862 tarihli iki belge / Ömer Aytek Kurnel	48
Serbest Kürsü - Kararlılık ve süreklilik / Yedic Memet	50
Köylerimiz - Kozlu - Erbaa/Tokat	51
Haber- Abhazya Devlet Televizyonu diasporadaydı	56
Kültürümüz-Geleneğimiz - Xabzeden bir kesit / İbrahim Alhas	58
Serbest Kürsü - Koca Meşe'ye saygıyla / Nejdet Hatam	60
Çocuk - Masal - Kapadokyalı çamur ustası / Adnan Özveri Boyama / Hikmet Cerrah	62

Kaf-Fed 2. Olağan Genel Kurulu yapıldı

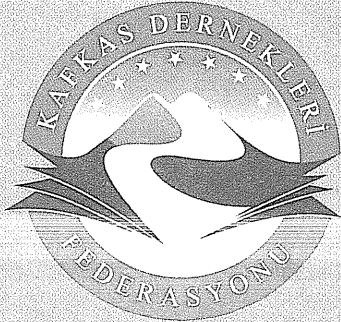
Kafkas Dernekleri Federasyonu'nun 2. Olağan Genel Kurulu 27 Kasım 2005 Pazar günü Ankara'da yapıldı.

Tes-İş Sendikası'nın salonunda yapılan genelde toplumumuzun önde gelen isimleri, thamadeler, Federasyon yönetim kurulu üyeleri, üye demekler, demek üyeleri ve duyarlı insanlarımızın yanı sıra, davetli olarak Ak Parti Ordu milletvekili Cemal Uysal, CHP milletvekilleri ve PM üyeleri Yılmaz Ateş ve Zekeriya Akıncı, Adalet Partisi eski bakanlarından Cevdet Aykan, TBMM Genel Sekreteri Rauf Bozkurt, DYP İl Başkanı Bülent Kuşoğlu, Teksif-İş Genel Başkanı Zeki Polat ve bazı üst düzey bürokratlar da katıldılar.

Genel Kurul, Genel Başkan Muhittin Ünal'ın

konuşmasıyla açıldı. İki yıl önce yine bu salonda 34 üye demek temsilcisinin katılımıyla bir araya gelindiğini, bugün sayıları 50'ye ulaşan üye demek temsilcileriyle tekrar birlikte olunduğunu söyleyen Ünal, birçok konuya değindiği konuşmasında ana dilin öneminden bahsederek, "Bir dilin veya kültürün yok olması sadece o dilin ve kültürün sahipleri için değil tüm insanlık için bir kayıp ve aynı zamanda bir ayıptır. Bir çok demokrat ülkede kültürler ve diller korunmakla kalmaz, ayrıca devlet tarafından ekonomik katkılarla desteklenirler. Toplum olarak yeterli olmayan ekonomik imkanlarımız nedeniyle bahsettiğim ileri ülkeler misali eğer Kültür Bakanlığımız da gerekli katkıyı yapabilecekse, Türkiye-RF arasındaki ikili kültür anlaşmalar çerçevesinde Kafkasya ile olan kültürel

YÖNETİM KURULU

Cihan Candemir

Erol Taymaz	İlhan Kıymet
Cetin Öner	Bülent Atıcı
M. Emin Kaynar	Musa Cangir
Metin Bozkurt	Eyup Baloglu
Bahri Kazbek	Cafar Büyükalınus
Omar Aytaç Kurmel	Şamil Jane
Orhan Özmen	Muhammed Saray

YEDEKLER

Yener Kubat	Yekim İnanöz
Alihan Turhan	Bekir Sami Yavuz
Memduh Gaytan	H. Garibuz Alparşin
Şahar Yılmaz	Mecit Tav
Müslüme Fidan Şen	

DENETLEME KURULU

Muhittin Ünal
Saffet Öztürk
Bedri Tokuc
Rahmi Ünver
Mesut Can

YEDEKLER

Halke Baydar
Enal Erol
Ali Kökçü

ONUR KURULU

Halis Güneş
Orhan Karabekiroğlu
Aziz Özen
Mehmet Yener
Hüseyin Aykut

YEDEKLER

Coskun Günhan
Burhan Bay
Yunus Ağan

ONUR KURULU

Yener Kubat	Yekim İnanöz
Alihan Turhan	Bekir Sami Yavuz
Memduh Gaytan	H. Garibuz Alparşin
Şahar Yılmaz	Mecit Tav
Müslüme Fidan Şen	
Halis Güneş	Orhan Karabekiroğlu
Aziz Özen	Mehmet Yener
Hüseyin Aykut	
Halke Baydar	Coskun Günhan
Enal Erol	Burhan Bay
Ali Kökçü	Yunus Ağan

◆ ХАИДГЫЛАРА АПСЫНЦРЫ Dayanışmamız Sonsuz

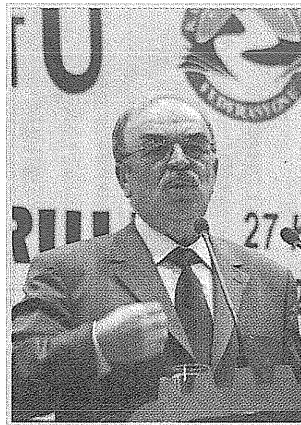
Kafkas Dernekleri Federasyonu'nun yeni yönetim kurulu asil üyeleri toplu halde (Soldan sağa) M. Emin Kaynar, Şamil Jane, Bahri Kazbek, Bülent Atıcı, Eyup B.

ilişkilerimiz nedeniyle ihtiyacımız imkan sağlanabilecekse neden AB fonlarına yönelelim?" şeklinde konuştu.

Konuklardan Yılmaz Ateş yaptığı kısa konuşmada kimlik konusuna değinerek, iyi dilek-

lerini sundu. Zeki Polat da söz alarak Federasyon'a ve yeni oluşacak yönetime başarılar diledi.

Faaliyet, denetleme ve mali raporların okunması, görüşlerin alınıp oynanması sırasında, Federasyon'un iki yıl boyunca yaptığı etkinlikler ve çalışmalar

Muhittin Ünal

AAIT ♦ ЗХАТЭЫ БЫЗШЭА ЗЦЭЫЗЫЗ АДАЦКЭА ЗМАМ АЦЛА Д Anadilini Kaybeden Köksüz Ağaca Benzer

aymaz, O. Aytek Kurlmel, Cihan Candemir, Çetin Öner, İlhan Önder, Orhan Özmen, Cafer Büyükalmas, Musa Gangir, Muharrem Saran.

slayt gösterisi halinde katılımcılara sunuldu. Gündemdeki diğer maddelerin de görüşülmesinden sonra yeni yönetim, denetim ve onur kurulları ile Dünya Çerkes Birliği delegelerinin belirlenmesi için seçime geçildi. Demokratik bir ortamda yapılan seçimde Türkiye içinden ve dışından Federasyon'a üye 50 demekten gelen toplam 211 delege oy kullandı.

Oyların sayımı sonucu yeni yönetim oluşturulurken, başkanlığa seçilen Cihan Candemir yaptığı konuşmada salondakilerin hepsine teşekkür ederek, "İlki yıl önce kurulan Federasyonumuz, bu süre içinde yaptığı çalışmalarla tüm Çerkes toplumunun benimsediği ve büyük beklentiler içinde olduğu bir merkez haline gelmiştir... Beni ve yönetimimizi çok zor günlerin beklediğini

biliyorum. Bunun yanında bu görevi kabul etmem için her türlü desteği

vereceğini vaad eden dostlarımla bu vaatlerini de açık çok olarak aldım" dedi. Konuşmasında yeni yönetim olarak yapmak istediklerini kısa kısa anlatan Candemir, dönüş konusunda da, "Kafkasya'ya olabildiğince üretken insanımızın dönüp yerleşmesini arzu ediyoruz. Tarihi haklarımız olduğuna inanıyoruz. Bu konudaki zorlukları aşmak için çalışmalarımız devam edecektir. Kuzey Kafkasya'daki son gelişmeleri ilişkilerimiz açısından tehlikeli buluyoruz. İstikrarsız bir Kafkasya bizim için kayıp olacaktır" diyerek, "Kuzey Kafkasya cumhuriyetleriyle kültürel, ekonomik, turistik ilişkilerin geliştirilmesi en öncelikli konumuzdur" şeklinde konuştu.

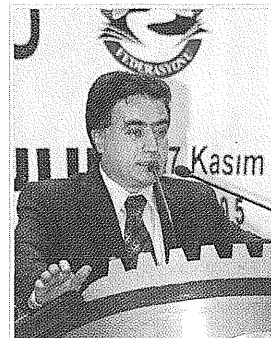
İyi dilek ve temennilerden sonra, Çerkes toplumunu yakından ilgilendiren bir genel kurul daha böylece sona erdi. Kaf-Fed Genel Kurul'unda yapılan konuşmaların tam metni, yeni yönetim kurulunun ilk toplantıları ve görev paylaşımı ile ilgili ayrıntılı bilgilere www.kafkasfederasyonu.org sitesinden ulaşılabilir ■

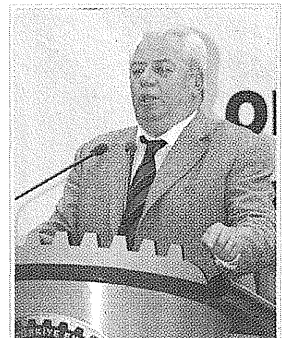
Genel Sekreter Cumhuriyet raporunu slayt eşliğinde sundu

Şamil Jane

Yılmaz Ateş

Zeki Polat

FEDERASYON BAŞKANI'ndan

Kafkas Dernekleri Federasyonu yeni Başkanı Cihan Candemir'in mesajı:

Cihan Candemir

Federasyonumuzun 2. Olağan Genel Kurulu 27 Kasım 2007 tarihinde yapıldı ve benimle birlikte 16 yönetim kurulu üyemiz göreve seçildik. Aynı günde toplanarak aramızdaki görev bölümünü yaptık ve seçim tarihinden itibaren geçen bir aylık süre içinde 3 yönetim kurulu toplantısı yaparak önümüzdeki iki yılın programını yapıp, çalışmalarını yapacak 11 adet çalışma komisyonunu belirledik. Ortaya çok yüklü bir program çıktı. Program çalışmalarını hala tam bitirebilmiş değiliz. Daha içi doldurulması gereken birçok aktivitemiz var. Federasyonumuzun görev ve sorumlulukları gerçekten çok ağır. Tüm bu çalışmalarını 50 adet üye derneğimizle koordineli olarak, yönetim Kurulundaki arkadaşlarımız ve merkezimizde sürekli çalışan 5 kişilik profesyonel kadromuz ile yürütmek durumundayız. Başarımız üye derneklerimizin aktif katılımı ve hemşerilerimizin özverili katkıları ile mümkün olacaktır.

Değerli Nart okuyucuları, doğal olarak her kes yeni Başkan ve yönetim kurulunun ne yapacağını merak ediyor ve bizden çok şeyler bekliyor. Nart Dergimizin bu köşesinde ilk olarak önümüzdeki dönemdeki çalışma politikalarımızı sizlere açıklamak istiyorum.

Federasyonumuzun yapısı:

Kafkas Demekleri Federasyonu 2 yıl önce büyük zahmetlerle kurulmuştur. Federasyonu rakip olarak gören birçok grup bu süreci baltalamak için gayret etmiştir. Tüm bu olumsuz çabalara ve kuruluşundan sonraki dönemde maruz kaldığı saldırılara karşın geçen iki yıl içinde başarılı olmuş ve rüştünü kanıtlamıştır. Kafkas Federasyonu Laik, Demokrat yapısı ile yapıcı, barışçı, insan haklarına saygılı düşünce ve davranışları ile toplumumuzun benimsediği en büyük temsili kurumumuz haline gelmiştir.

Yeni dönemde hedefimiz, Federasyon Merkezimizi toplumuzu temsil eden, çalışma programlarını planlayan, koordine eden ve denetleyen kurumsal bir yapıya dönüştürmektir. Programlanan çalışmaları üye Derneklerimizin eliyle yapmayı amaçlıyoruz. Bunun için üye derneklerimizin maddi ve yapısal güçlenmelerine birlikte gayret edeceğiz.

Yeni dönem Federasyonumuzun üye demeklerle birlikte daha geniş üye tabanına ulaşarak güçlenmesi gerekmektedir. Bunu sağlamak için tüm insan kaynaklarımıza ulaşmak zorundayız. Geniş üye tabanlarımıza ulaşmak onları üye haline getirmek için moral ve motivasyona yönelik etkinlikler programlarımızın öncelikleri arasındadır. Özellikle gençlerimize sahip çıkmak, onları demeklerimizin çatısı altında aktif hale getirmek öncelikli arzumuzdur.

Federasyonumuzun çalışmalarını etkinleştirmek için teknolojinin sağladığı imkânları en iyi biçimde kullanmak zorundayız. Öncelikle geçen bir aylık dönemde Ankara Kafkas Derneğimiz ile birlikte paylaştığımız Merkez binamızı daha temiz ve aydınlık bir görünüme dönüştürüyoruz. Bilgisayar ve telefon alt yapımızı geliştirip güçlendiriyoruz. Tüm derneklerimizin aynı gayreti göstererek iletişim sorunlarımızın çözülmesine katkıda bulunmasını bekliyoruz. Tüm üye derneklerimizin ve hemşerilerimizin 24 saat erişimine açık bir haberleşme sistemi ile çalışmalarımızı koordine etmek için çalışıyoruz. Üye demeklerden beklediğimiz bilgisayar sistemlerini oluşturarak Federasyon merkezi ile sürekli aktif ilişki içinde olmalıyız. Biliyoruz ki paylaşılan ve kullanılan bilgi değerlidir. En değerli şey ise geri döndürülemeyecek zamandır.

Federasyonumuzun Türkiye'deki Misyonu:

Federasyonumuz üye demeklerimizle birlikte Türkiye Cumhuriyeti yasalarına göre kurulmuştur ve çalışmaktadır. İlk kurulduğumuz 1960 lı ve sonraki yıllarda demeklerimizi yaşatmak için çok zor günler geçirdik. Kuruluşunda kan döktüğümüz ve asli vatandaşları olarak tüm görevlerimizi layıkıyla yerine getirdiğimiz halde dönemin antidemokratik şartlarından etkilendik. Bazı arkadaşlarımız yok yere hapiste yattı, hatta işkence gördü. Çok şükür ki bu gün yeni yasalar çerçevesinde daha demokratik şartlar altında çalışıyor ve kendimizi ifade edebiliyoruz. Ancak hala demokratikleşme süreci tamamlanmış değil. Kısıtlama ve yasaklamaların ülkenin birlik ve bütünlüğüne zarar verdiğini tarih göstermiştir. Bize düşen görev kuruluşunda büyük payımız olan Türkiye'nin, bu demokratikleşme sürecine de katkıda bulunmaktır.

Vatandaşlık, alt kimlik, üst kimlik gibi kavramlara herkesin istediği anlamı yükleyerek kavgaya ettiği siyasi ortamda, bu tartışmaların içeriğini ve üslubunu gereksiz buluyoruz. Kavramların karıştırıldığı ve içi boş sloganlar kullanarak kavgaların yapıldığı, ülke imajının zedelendiği bu dönemi de geçici bir dönem olarak görüyoruz.

Şu anda bu kavram kargaşası ortamında maalesef, bazı aşırı milliyetçi ve muhafazakâr kesim ülke bütünlüğünü koruyor görüntüsü altında, demokratikleşmeye, Atatürk'ün hedef gösterdiği batılılaşmaya dolaylı olarak karşı çıkmakta ve Türkiye'de mevcut diğer kültürleri ve etnik grupları yok sayarak üstü örtülü biçimde bölücülük yapmaktadır. Diğer taraftan bir başka kesim de demokratikleşmeyi, kültürel hakları ve AB sürecini kullanırken, söylemleri ile Türkiye'nin bütünlüğü konusunda hassas kitlelerde ciddi güvensizlik yaratmaktadır. Bize göre ortak ölçü Türkiye'nin güçlenmesi, Türkiye'de yaşayan farklı kültürlerin kendilerini evrensel insan hakları, anayasal haklar çerçevesinde serbestçe ifade edebildiği, karşılıklı hoşgörü ve güven ile beslenen, ortak vatandaşlık duygusunda birleşmek ve demokrasiye sahip çıkmak olmalıdır. Vatandaşlık ve ülke çıkarları duygusunun ortak payda olarak belirlenmesi ve ülke liderlerinin de hoşgörü ortamını desteklemeleri halinde gerginliklerin ortadan kaldırılabileceğini tarihte yaşadığımız olaylar göstermiştir. Bu ortak ölçütün benimsenmesi halinde gerçek bölücüler de ortaya çıkacaktır, çünkü arkasına sığınabilecekleri bahane kalmayacaktır. Er veya geç Türkiye'de bu anlayış ve özgüvenin egemen olacağına inanıyoruz. Bize düşen görev bu gereksiz kavgalara karışmadan, tarih boyunca olduğu gibi geleneksel özgüvenimizle tüm farklı kültür ve inancı saygılı olarak, Türkiye'nin demokratikleşme ve çağdaşlaşma sürecinde yapıcı, aktif rol üstlenmek olacaktır.

Kafkasya ile ilişkilerimiz:

Kuzey Kafkasya Coğrafyası ile ilişkilerimizi sürdürmek kaçınılmaz görevimizdir. Atalarımızın zorla sürüldüğü bu güzel vatanı atalarımız yaşadılar ve zorla oradan sürüldüler. Çok değil iki nesil önceki dedelerimizin kanları ve kemikleri o topraklarda olduğu gibi, akrabalarımız da hala orada yaşıyorlar. Dolayısı ile tarihten gelen geri dönüş ve vatandaşlık haklarımız bulunmaktadır. Bu haklarımızın kazanılması için çalışmalarımızı etkin ve yapıcı bir şekilde sürdürmek görevimizdir.

Diğer taraftan dünyanın neresinde olursak olalım, dilimizi, kültürümüzü ve güzel adetlerimizi yaşatabilmek için Kuzey Kafkasya'daki kardeş cumhuriyetlerimizle kültürel ve ekonomik işbirliğimizi artırmak durumundayız.

Kafkasya'ya Bölge ekonomisinin gelişmesi olabildiğince üretken insanımızın dönüp yerleşmesini, orada iş kurmasını arzu ediyoruz. Geri dönüş haklarının ve çalışma koşullarının iyileştirilmesini istiyoruz. Her

FEDERASYON BAŞKANI'ndan

yıl her yaş grubundan daha çok insanımızın Kafkasya'ya turist olarak gitmesi Federasyonumuzun programının önemli parçasıdır. Vize alımı ve Kafkasya'ya girişlerde yaşanan güçlüklerin ortadan kaldırılması için her platformda çalışmalarımızı sürdüreceğiz. Bölge ekonomisinin gelişmesi, istikrarın oluşumu için bunların gerekli olduğuna inanıyoruz.

Tüm bu çalışmalarımızı gerek Kafkasya'daki Cumhuriyetlerimizle doğrudan ilişkilerle gerekse ortak örgütümüz olan DÇB vasıtasıyla birlikte yapmak durumundayız. İlişkilerimizin gelişmesi ancak Kafkasya'nın istikrarlı ve güvenli olması ile mümkündür. Dolayısıyla bölgenin istikrarını kollamamız, terör faaliyetlerine karşı durmamız ortak görevimiz olmaktadır. Bölge de bozulan ekonomik düzen içinde yaşayan gençlerimizin geleneksel adetlerimizden uzaklaştıkları, uyuşturucu ve alkol batağına düştükleri gözlenmektedir. Bozulan sosyal ilişkiler sonucu gençlerimiz fanatik dinci ve milliyetçi grupların ağına düşmekte, en son Nalçık olaylarında gördüğümüz gibi göz göre göre yok olmaktadır. Kültürel ve Ekonomik yapıcı işbirliğimizin bölge istikrarına katkıda bulunacağına, sonuçta güven ortamının gelişmesine yardımcı olacağına inanıyoruz.

Federasyonumuz ve üst kuruluşumuz DÇB toplumumuzun vazgeçemeyeceği önemli kuruluşlarımızdır. DÇB'nin bu yıl ki genel Kurul'u Türkiye de yapılacaktır. Daha etkin ve aktif bir DÇB Kafkasya'ya yönelik çalışmalarımızda büyük destek ve kolaylık sağlayacaktır. Federasyonumuz ise yukarıda belirttiğimiz çalışmaları yapabilecek en etkin ve en büyük kuruluşumuz olarak büyük sorumluluk taşımaktadır. Kim ne derse desin bir siyasi organ olgunluğu ile hareket etmek, Kafkasya'daki kardeş Cumhuriyetlerimiz ve Rusya Federasyonu ile ilişkilerimizi yapıcı bir şekilde sürdürmek zorundayız. Sorumsuz eylem ve söylemlerimizin Kafkasya'daki yönetimleri ve oraya yaşayan kardeşlerimizi sıkıntıya sokacağının da bilincindeyiz. Sorumsuz davranışlar aynı zamanda Türkiye ile Rusya arasında gelişen siyasi ve ekonomik işbirliği çalışmalarını olumsuz etkilemekte, güven ve istikrarın gelişmesini engellemektedir. Sonuçta yapılan yanlışlıklar, bir bumerang misali kendimize dönüp yaralamaktadır. Dolayısı ile söylemlerimiz ve tavırlarımız her zaman bu sorumluluk bilinci ile diplomatik bir üslup içerisinde ve yapıcı, işbirliğine yönelik olacaktır. Kafkasya'ya yapıcı çalışmalarla ülkelerimiz arasında bir barış ve işbirliği köprüsü olacaktır, ya da bir daha erişemeyeceğimiz kaf dağının ötesi olacaktır. Tarih parçalanarak, savaşarak hiç bir şey elde edemediğimizi, bilakis toplumumuzun

yok olmasına neden olduğuna göstermiştir. Çeçenistan'daki olaylar ne yazık ki yüz binlerce Çeçen kardeşimizin yok olmasına sebep olduğu gibi, tüm Kuzey Kafkasya'nın istikrarsızlaşmasına neden olmuştur. Dileğimiz ve dualarımız Çeçenistan'da barışın sağlanması, güven ve huzurun tesisi ile Çeçen kardeşlerimizin de yeniden normal yaşamlarına kavuşmaları, ekonomilerini geliştirmeleridir. Tüm Kuzey Kafkasya da barış ve ekonomik gelişmelere katkı yönünde çalışmak ve politikalar üretmek görevi bizlere düşmektedir.

Burada Abhazya için ayrı bir parantez açmak istiyorum. Abhazya'nın bağımsızlığı, ambargolardan kurtulması ve ekonomik gelişmesi en öncelikli konularımızdan birisidir. Bu konuda Abhazya Cumhuriyeti yöneticilerine ve onların Türkiye'deki temsilcileri Abhazya Dayanışma Komitesi'ne desteğimiz ve işbirliğimiz sürecektir. Ortak çalışmaların güven ortamında yapılması, birlikte açacağımız temiz sayfa ile olacaktır.

Diğer Kafkas Dernekleri ile ilişkilerimiz:

Seçim sonrası yaptığım konuşmamda da belirttiğim gibi, Federasyonumuz içinde olsun veya olmasın, bizimle aynı düşünceleri paylaşsın veya paylaşmasın, kendi insanlarımızla kavgaya etmemeye bugüne kadar olduğu gibi özen göstereceğiz. Federasyonumuzu provoke etmek için içerden veya dışardan saldıranlar her zaman olmuştur ve gelecekte de olacaktır. Ancak tarih boyunca kendi içimizde kavgaya ederek yok olduk. Çok zorunlu kalmadıkça olumsuzluklara cevap bile vermeyeceğiz, enerjimizi kendi içimizde çatışmak için harcamayacağız. Nitekim yapıcı tavırlarımız olumlu sonuçlar vermeye başlamıştır. Ankara'daki Birleşik Kafkas Konseyi ile Federasyonumuz arasında samimi bir diyalog başlamıştır. Konsey'in yeni yöneticileri olan, toplumumuzun yetiştirdiği değerli büyüklerimizin de olumlu çabalarıyla, ilişkilerimizde yeni bir dönem başlamıştır. Parçalanmış, birbirine rakip görünümün toplumumuz açısından zararları birlikte tespit edilmiştir. Tüm çalışmalarımızda toplumumuz yarar, Türkiye'nin yararı ve Kafkasya'nın yararı gözetilecektir.

Tüm bu çalışmaları yaparken, toplumumuzun her kesimi ile yapıcı tavrımızı sürdürmek kararındayız. Yapıcı eleştiriler ve katkılar, çalışmalarımızda etkinliği ve kaliteyi artıracaktır. Toplumumuzu bizimle birlikte çalışmaya ve üretmeye çağırıyoruz.

Bir dahaki yayınımıza kadar tüm okuyuculara sağlık ve esenlikler diliyorum. Yeni yıllarını ve geçmiş bayramlarını kutluyorum ■

Zorlu ve zorunlu bir yıl:

“Kul hakkı”ndan “İnsan hakları”na!

Büyük toplumsal dönüşümler, keyfi idari kararlarla gerçekleşmezler. Bir takım dengelerin değişmesi, bazı yeni ihtiyaçların ortaya çıkması, bazı vazgeçilmezlerin önemini kaybetmesi gibi gelişmelerin yarattığı dinamiklere denk düştüğü takdirde, idari kararlar ve reformlar bir toplumsal dönüşüme yol açabilir, ya da onun ilerleyişini kolaylaştırabilirler.

Yukarıda değinilen dinamikler ise geniş toplumsal kesimler tarafından desteklenirse, ve bunların desteği siyasal rejimde doğru orantılı temsil ediliyorsa, süreç daha sürtüşmesiz yaşanabilir. Ancak, demokratik kurumların yeterince gelişmediği, klasik parlamenter demokrasinin organları dışında unsurların toplumsal, siyasal kararlar üzerinde etkili olduğu toplumlarda, bu süreç daha sancılı olmaktadır.

Her türlü subjektif yargı sıfatlarını bir kenara bırakabilirsek, doğu ve batı uygarlıklarının 20. yy'ın büyük bölümünde etkili olan iki kutuplu siyasal rejimin dondurduğu yüzleşmesinin; 20.yy'ın sonlarından itibaren yeniden başlamış ve 21.yy'a damgasını vuracak bir şekilde sürmekte olduğu tesbitini yapabiliriz. Bu yüzleşme bilindiği gibi 18. yy'ın sonlarından itibaren Batı uygarlığının Doğu uygarlıklarına karşı iktisadi, siyasal ve askeri olarak üstün gelmesi, giderek de kendi benzerini tüm dünyaya empoze etmesiyle bugünlere gelmiş görünmektedir. Batı'nın dünyanın geri kalanına karşı sağladığı bu üstünlük Türkiye, İran, Çin, Hindistan gibi geleneksel büyük uygarlık merkezlerinde ve Rusya'da bunların kendi özgün varoluş biçimleri karşısında, başka yerlerde sağladığı etkinlik düzeyine ulaşamamış görünmektedir.

Bu bağlamda Türkiye “çağdaş devletler” düzeyine ulaşma şiarı çerçevesinde, batılı toplumlara benzeme

çabasını 20. yy boyunca sürdürmüş, ancak siyasal mekanizmaları ve buna bağlı hukuk düzenini yakın zamana kadar sıkı biçimde kendi tekelinde tutmaya özen göstermiştir. Ancak geçtiğimiz yüzyılın büyük bölümünde egemen olan iki kutuplu dünya düzeni içinde, bu tutumu sorgulanmamış olan Türkiye, şimdi tarihinde görmediği bir baskı altına alınmış durumdadır. Türkiye bugün esas olarak yeniden yapılanma sürecini AB ekseninde, ABD ekseninde ve Avrasyacılık ekseninde sürdürmek isteyen siyasal, sosyal, iktisadi güçlerin mücadelesine tanık olmaktadır. Tabii bir de esasta hiçbir değişimden yana olmayıp üstü kapalı bir biçimde de olsa eski düzeni aynen sürdürmek isteyen faktörlerin direnişi görülmektedir. Siyasal bağlamda ise tam bir dağınıklık yaşanmaktadır. Sol-sosyal demokrat, liberal-muhafazakar, islamcı-Türkçü siyasal eğilimler içinde yukarıda belirtilen dört dinamiği de destekleyen gruplar mevcuttur.

Tüm bunların üstüne Doğu toplumlarına özgü, toplumun ezici çoğunluğunun değişimlere seçim sandıkları dışında fiili tepkisizliği, “yukarıda” atılan adımların mehter marşı eşliğinde gitmesine neden olmaktadır. Bunun dramatik örnekleri insan hakları alanında görülmektedir. 1990'lı yıllarda başlayan reformlar süreci, 2005 yılında sanki tersinden bir reform sürecine girmiş görünmektedir. Şimdi 2005 yılının akılda kalan önemli gelişmelerini ana başlıklar halinde bir hatırlayalım:

AB İLE MÜZAKERELER BAŞLADI

2005 yılının 3 Ekim günü Türkiye, Avrupa Birliği'ne tam üyelik müzakerelerine resmi olarak başladı. Türkiye'yi AB'ye daha da yaklaştıran bu siyasal ağırlıklı karar, bir yandan da TC hükümetlerinin yaptığı yasal düzenlemelerin Kopenhag siyasal kriterlerini karşıladığını,

**HAKAN
EKEN**

A.U. Sosyal Bilimler
Enst. M.A. İktisat

temel hak ve özgürlükler alanında "Türkiye'de durumun AB normlarına uygun olduğunu" ifade etmekteydi. Ancak özellikle TCY'daki düzenlemeler, uygulamada , başta ifade özgürlüğü olmak üzere çeşitli alanlarda sıkıntılar yaşanmasına yol açtı.

DÜŞÜNCE VE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ

26 Eylül 2004 tarihinde TBMM'de kabul edildikten sonra yürürlüğü 1 Haziran 2005'e ertelenen 5237 sayılı Türk Ceza Yasası'nın 40 maddesi 29 Haziran günü TBMM'de yeniden düzenlendi. "Temel milli yararlar karşı hakaret" suçunda Türkiye'de bulunan yabancılar da kapsama alındı. Bunun ilk yansıması da Türkiye-Avrupa Birliği Karma Parlamenter Komisyonu Eş Başkanı Joost Lagendijk, hakkında açılan soruşturma ile ortaya çıktı. Lagendijk yaşanan gelişmeleri "Türkiye'de Avrupa Birliği üyeliğini baltalamak isteyenlerin oyunu" olarak niteledi.

* Daha önceki yıllarda TCY'nin 312 ve 159. maddeleri başta olmak üzere yazar, gazeteci, insan hakları savunucusu hakkında açılan davalar; bu defa da 301, 288 ve diğer bazı maddeler kapsamında açılmaya, görülmeye ve hatta aleyhte sonuçlanmaya başladı.

* Hrant Dink'in mahkum olduğu ve Orhan Pamuk'un cezalandırılması istenilen yeni Türk Ceza Kanunun 301 inci maddesi; aslında eski TCK'nin 159 uncu maddesinin değiştirilmiş halidir. TBMM'nin 16 Eylül 2004 günlü oturumunda "Türklüğü, Cumhuriyeti veya Devletin Kurum veya organlarını aşağılama" hakkındaki 301 inci maddesi kabul edilmiştir. 301'den dava açılan, 159'dan yargılanırken davası 301'e göre sürdürülen veya 301'den ceza alan gazeteci ve yazarların sayısı 22'ye çıktı. Sekiz davada, toplam 12 bin 900 YTL para , 3 yıl da hapis cezası verildi. Cezaların 900 YTL'si ve 1,5 yılı ertelendi. Bu maddeden yargılananlar arasında dergimize daha önce röportaj vermiş olan Prof.Dr.İ.Kaboğlu ve Prof.Dr.Baskın Oran ile bir tiyatro(Ankara Ekin tiyatrosu) da bulunuyor.

* Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Sayın Abdullah Gül 21 Aralık günü bütçe konuşmaları sırasında ve daha sonra yaptığı açıklamalarda, Türkiye'de arkasında şiddet, hakaret olmayan herhangi bir düşüncenin ifade edilmesi nedeniyle hapse giren insan olmadığını ve ifade özgürlüğünün güvence altında olduğunu savundu. Oysa; Türkiye Yayıncılar Birliği'nin 2005 Yılı Raporu'na göre 2004 yılında ve 2005 yanyılında, 25 yayınevinin 37 yazarı ve 43 kitabının yanı sıra 4 derleme yargılandı. Tutuklu Gazetecilerle Dayanışma Platformu'nun

belirlemelerine göre cezaevinde halen 8 gazeteci bulunuyor. Yapılan belirlemelere göre sadece Aralık ayı içinde; iki siyasi parti yöneticisi, 20 gazeteci-yazar-yazı işleri müdürü, üç insan hakları savunucusu, iki muhabir, iki televizyon program yapımcısı, bir haber ajansı, altı yayınevi, bir çevirmen, bir fotoğraf sanatçısı toplam 38 kişi yargılanmıştır.

* Bu çok tartışılan maddenin içeriğini de, ne olur ne olmaz diyerek burada aktaralım.

"Türklüğü, Cumhuriyeti, Devletin kurum ve organlarını aşağılama"

Madde.301- (1) Türklüğü, Cumhuriyeti veya Türkiye Büyük Millet Meclisini alenen aşağılayan kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini, Devletin yargı organlarını, askerî veya emniyet teşkilatını alenen aşağılayan kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Türklüğü aşağılamanın yabancı bir ülkede bir Türk vatandaşı tarafından işlenmesi hâlinde, verilecek ceza üçte bir oranında artırılır. (4) Eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamaları suç oluşturmaz.

* İnsan Hakları Derneği (İHD) 23.12.2005 tarihinde yaptığı "Hak ve Özgürlükler Alanında Kaygı Verici Gelişmeler" başlıklı açıklamasında "2005 yılı başlarından itibaren hak ve özgürlüklerin genişletilmesinde görülen duraklama, giderek yerini

Doğu toplumlarına özgü, toplumun ezici çoğunluğunun değişimlere seçim sandıkları dışında fiili tepkisizliği, atılan adımların mehter marşı eşliğinde gitmesine neden olmaktadır. Bunun dramatik örnekleri insan hakları alanında görülmektedir.

bir geriye gidiş'e bırakmış görünüyor" ifadesini kullanmıştır. "Gerek anayasa ve gerekse yasa hükümleri çağdaş çoğulcu bir demokrasinin gerekleri doğrultusunda, kişi hak ve özgürlükleri lehine yorumlanıp, uygulanmak yerine; baskıcı ve özgürlükleri sınırlayıcı bir yaklaşımla davalar açılıyor, mahkumiyetler veriliyor. Anayasa'nın 90. maddesinde yapılan değişiklikle, başta yargı olmak üzere tüm organlar için öncelikle uygulanması gereken birer iç hukuk düzenlemesi niteliğinde olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, BM Kişisel ve Siyasal Hakları Sözleşmesi, BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi gibi taraf olduğumuz uluslararası sözleşmeler yok sayılıyor" şeklinde ifadeler de yer almıştır.

* Yargıtay'dan bozma kararları çıkmaya başlamış olsa da Karikatür sanatçıları haklarında açılan davalarda yerel mahkemelerde çeşitli cezalara çarptırılmışlardır.

AZINLIK, ÜST KİMLİK-ALT KİMLİK TARTIŞMALARI, ANADİLDE EĞİTİM VE YAYIN HAKKI

Anadilde eğitim ve yayın hakkı ile ilgili gelişmeler 2005'te donmuş halde beklemektedir. Bu konuda Toplum ve Hukuk Araştırmaları Vakfı'nın yayınladığı araştırma, çözüm için bir yol sunuyor:

"II.Ulusal programda anadilde eğitim ve yayın hakkını kullandırmayacak kuralların değiştirilmesi için yeni düzenlemelerin gerçekleştirilmesi gerekiyordu. Ancak bu yapılmamıştır. Yapılan düzenleme şöyledir: Türk vatandaşlarının günlük yaşamda geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde yayın yapılması veya farklı dil ve lehçelerin öğrenilmesine ilişkin hükümler uygulanacak. Ancak, yukarıda gösterdiğimiz uygulamalar sorunun çözülmediğini gösteriyor."

"2003 Katılım Ortaklığı Belgesi'nde Türkiye'den şunların yapılması istenmiştir: Kültürel çeşitliliğin ve menşei ne olursa olsun tüm vatandaşların kültürel haklarının güvence altına alınması. Mevcut düzenlemelerin uygulamaya koyulması ve bu alanlarda kalan kısıtlamaların esnekleştirilmesiyle radyo ve televizyon yayınları ile Türkçe dışında diğer dillerde eğitime somut bir biçimde erişimlerinin güvence altına alınması."

Bu konuya ilişkin düzenlemeler için Türkiye'de bulunan bu alandaki kurumlardan öneri alınması gerekiyor. Ancak bu tip düzenlemeler hep kapalı

kapılar arkasında yapılmıştır. 2003 KOB "eğitim" yasa "öğretim" olarak tanımlamaktadır. Bu ayrım giderilmelidir. Türkiye bu alanda "kamusal yükümlülük" altına girmelidir.

Bu alanda kurs açmak isteyenlerin bir dernek altında örgütlenmeleri gerekiyor. Öğretmen talebinin karşılanması için üniversite ve enstitülerin sertifikalı programlar düzenlemesi sağlanmalı, eğitimcilere formasyon kazandırılmalıdır. Üniversitelerin açtığı formasyon sertifikası almış ve bu alanda yetkinliği olanlara bu olanak tanınmalıdır. "Yeni yönetmelik çalışmasında 'bu dersleri vermek için Türk Dili ve Edebiyat mezunlarının' tercih edileceği" söylenmektedir."

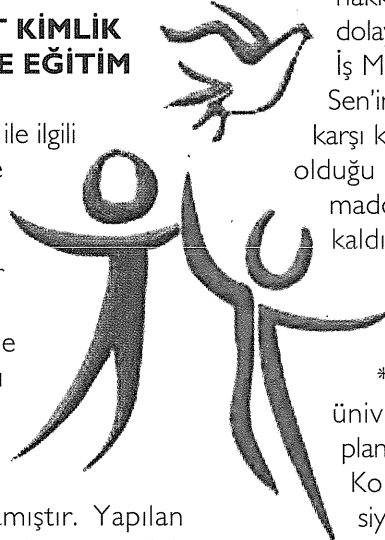
* Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (YHGK) Eğitim-Sen'in tüzüğünde yer alan "anadilde eğitim hakkını savunur" şeklindeki maddeden dolayı kapatılması talebini ret eden Ankara İş Mahkemesi'nin kararını bozdu. Eğitim-Sen'in yargı kararı ile kapatılma tehlikesi ile karşı karşıya kaldığından tüzüğüne koymuş olduğu anadilde eğitim hakkını savunduğu maddeyi tüzüğünden çıkarmak zorunda kaldı. Verilen karar hem anayasanın 90. maddesine, hem de Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelere açıkça aykırıdır.

* Boğaziçi, Bilgi ve Sabancı üniversitelerinin işbirliği ile yapılması planlanan ve kamuoyunda kısaca "Ermeni Konferansı" olarak bilinen konferans, siyasilere ve Hükümet Sözcüsü'nden gelen tepkiler nedeniyle ertelendi. Tekrar yapılması gündeme geldiğinde, tarihte örneğine az rastlanır biçimde toplantı için yürütmeyi durdurma kararı alındı. Daha sonra güçlüklerle yapılan toplantı ve katılımcılar saldırıya maruz kaldı.

* Kürt sorunu Başbakan tarafından dile getirilmiş ancak çözümü için herhangi bir adım atılmamıştır. Açlığı ve işsizliği giderecek ve yöre insanının uğradığı zararları karşılayacak, bölgesel önlemler hayata geçmemiştir.

* Bir seçim mitinginde Kürtçe "sevgili kızkardeşlerim" dediği için beraat veren mahkeme, Kürtçe seçim konuşması yapan bir diğer konuşmacıya para cezası verdi.

* Hakkari'de bir general öğrencilerin yerel giysilerle folklor gösterisi yapması üzerine, ilgililer hakkında soruşturma açılmasını talep etmiştir. Böylece yerel halkın kültürünün ve giyiminin aşağılandığı öne

sürülmektedir.

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ

* Demekler kanunu'nda yapılan düzenlemeler, sivil toplum kurumlarını bir ölçüde rahatlatmakla beraber, pratikte devletin bu kurumlara önyargılı tutumu kırılabilmiş değil. Buna karşın sivil toplum örgütlerinin kendilerini ciddi bir biçimde gözden geçirmeleri ve çağdaş sivil örgütlenme anlayışına uygun bir yapılanmayı hedef almaları gerekliliği devam etmektedir. Örgüt içi demokrasi ve katılım sorunları sivil toplum örgütlerinin öncelikli olarak ele alması gereken konuların başındadır.

* Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın raporlarına göre "Devlet ve hükümet görüşüne aykırı görüşlere sahip sendika, meslek örgütü, demek, vakıf, siyasi partiler 2005 yılında da idari ve hukuki baskılara maruz kalmışlardır".

* Mülkiyeliler Birliği Yönetim Kurulu'nun (yani tüzel bir kişiliğin) yaptığı bir basın açıklaması nedeni ile Dernek Başkanı Ali Çolak, çalışmakta olduğu TBMM'de idari ceza almıştır.

GÖSTERİ VE TOPLANTI ÖZGÜRLÜĞÜ

* Öğretmenler Günü olarak kabul edilen 24 Kasımın hemen akabinde, Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası'nın (Eğitim-Sen), "herkese parasız nitelikli eğitim hakkı" talebiyle Ankara'da gerçekleştirmek istediği basın açıklamasına polis müdahale etti.

"Eşit, parasız, nitelikli ve demokratik eğitim isteyen, ayrımsız herkes için temel insan hakkı olarak kabul edilen eğitim hakkının bugünün Türkiye' sinde "sadece ekonomik gücü olanların yararlanabildiği bir fırsat haline getirildiğini ifade eden" biz eğitim emekçileri, eğitimin temel bir insan hakkı olduğu gerçeğinden hareketle, "herkese eşit ve parasız" eğitim talebimizi ısrarla savunuyoruz..." diyen Eğitim-Sen'liler demokratik haklarını kullanmak istemişlerdir. Çağcıl demokrasilerde, demokratik hak talepleri farklı yollarla kamuoyuyla paylaşılacağı gibi, ülkemizde de eğitim emekçileri, toplantı ve gösteri yürüyüşü haklarını kullanarak eğitimin önündeki temel açmazların

giderilmesini yüksek sesle dillendirmek istemişlerdir. Yukarıda belirtilen amacına rağmen Ankara Valiliğince yürüyüş yasadışı ilan edilmiştir. Bunun üzerine eğitim emekçilerine yapılan polis müdahalesi sonucu onlarca insan yaralanmış, toplantı ve gösteri yürüyüşü yapma hakları ihlal edilmiştir.

* Çeşitli grup, STK ve partilerin benzer nitelikteki eylemlerine farklı uygulama yapılması ne yazık ki kanıksanan bir durum haline gelmiştir.

KİŞİ HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİ

* Türkiye'deki tüm telefon şirketleri tarafından işletilen ve telefon üzerinden yapılan iletişime ait tüm detay bilgilerin kayıtlarının MİT Müsteşarlığınca alınmasına ve incelenebilmesine izin veren Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesinin karar bir süredir kamuoyunda tartışılmaktadır. Tüm vatandaşların MİT tarafından

fişlenmesi olarak değerlendirilen bu karar; kişilerin özel yaşamının ve aile yaşamının gizliliği, haberleşme hürriyeti ve gizliliği gibi Anayasal güvence altında olması gereken haklarının ihlalidir. 2005'te okullar öğrencilerinin, işyerleri çalışanlarının parmak izlerini toplamaya başladı. Konuyla ilgili hukukçular, "Kişisel haklar ihlal ediliyor. Kurum zorlayamaz; Rıza olmadıkça bu verileri toplamak hukuka aykırıdır" diyor. Parmak izi, avuç izi, göz retinası, iris veya yüz yapısı gibi kişinin kim olduğunun belirlenmesinde

kullanılabilecek bilgiler, biyometrik bilgiler olarak adlandırılıyor. "Bireyin kim olduğunun ortaya çıkartılmasını sağlayan bu tür araçlar, kişisel veri olarak kabul edilir" deniliyor. Bu konuda da hukukçular, "Kimse biyometrik bilgilerini vermek zorunda değil" diyorlar.

DİN VE VİCDAN ÖZGÜRLÜĞÜ

* Bir çok belediye kentlerinde alkollü işyerleri için "kırmızı sokak" uygulaması başlatarak, dini referans alan bir yönetim algılamasına neden oluyor.

* Anayasanın 10. maddesi, herkesin yasa önünde eşit ve "devlet organları ile idare makamlarının bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorunda" olduğunu

Türkiye'de
yaşayan Kafkas
diasporası; Batı
uygarlığının geliştirdiği insan
hakları paradigmasını doğru
kavrayarak, içinde bulunduğu
Doğu coğrafyasının yarattığı
hassasiyetleri iyi tartarak,
olumlu özgün bir model
yaratma potansiyeline
sahiptir.

haklarımızı bilelim...

haklarımızı bilelim...

Herkes, önceden izin almaksızın
dernek kurma ve bunlara üye olma
ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir.
T.C. Anayasası

Hepimiz haklarda, fırsatlarda
ve sorumluluklarda eşitiz.
CEDAW - Kadına Karşı Her Türlü
Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi

Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı tarafından
bastırılan ve sivil toplum örgütleri ile diğer kurumlara
ücretsiz dağıtılan "Haklarımızı Bilelim" başlıklı
bilgilendirme afişlerinden bazıları...

öngörmektedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 14. maddesi de her türlü ayrımcılığı yasaklamıştır. Dolayısıyla, bütün din ve inançların devlet olanaklarından eşit bir şekilde yararlanması sadece eşitlik ilkesinin değil aynı zamanda laiklik ilkesinin de bir gereğidir. Çankaya Kaymakamlığı'nın alevi yurttaşların cemevi yapımı için yer tahsis edilmesi istemlerine; "tekke ve zaviyelerin kapatıldığı, İslam ibadetine mahsus ve usulüne göre açılmış cami ve mescit dışındaki yerlerin ibadet yeri olarak kullanılamayacağı" gerekçesine dayanarak ret yanıtı verilmesi, Anayasanın 10. ve 24.; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 9. ve 14. maddelerine aykırıdır.

* Başörtüsü takan öğrencilerin eğitim sorunları ile kamusal alanla ilgili tartışmalar 2005'te de çözümsüz halini korumaya devam etti.

KADIN HAKLARI

Uluslararası Af Örgütü "Kadına Yönelik Şiddete Son" kampanyası çerçevesinde, kadınlara yönelik aile içi şiddetin en korkuncu olan ve soğukkanlılıkla işlenen namus cinayetlerine karşı söyleyecek sözü olan herkesi, Güldünya'ya mektup yazmaya davet ediyor. Güldünya Tören teyzesinin damadının tecavüzüne uğrayarak hamile kaldı ve kardeşleri tarafından, ailenin "namusunu" temizlemek için şubat 2004'te öldürülerek yaşadığı trajediyle Türkiye'de namus cinayetlerinin görünür hale gelmesinde büyük rol oynadı.

ÇOCUK HAKLARI

İzmir Çocuk Köyünde ve Malatya 0-6 yaş grubu Çocuk Yurdunda yaşananlar; sahipsiz sokak çocuklarının yaşadığı ve yaşattığı şiddet olaylarındaki tırmanış ve küçük yaşta çalıştırılan çocukların sorunları bu alanda da toplumu rencide etmeye devam etmektedir.

ENGELLİLER

Engelliler ve Dostları Klubu TBMM'ye gönderilen "Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Tasarısı"na karşı kampanya başlattı: "Tasarı sakatları sadece sakat statüsünde açılan kadrolara mahkum ediyor; bu Anayasa'ya ve yasalara aykırı" dedi.

CEZA EVLERİ

Van 100.Yıl Üniversitesi Rektörü, ciddi sağlık problemlerine rağmen uzun süre tutuklu olarak yargılanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin kişi güvenliği (md.5) ve adil yargılanma (md.6) ilkesi yargı pratiğini etkilemiyor. Van 100. Yıl Üniversitesi Genel Sekreter Yardımcısı Enver Arpalı'nın cezaevinde intihar etmesi, bir yandan yıllardan beri bir türlü

çözümeyen/çözülme istenmeyen cezaevlerindeki koşulların, öte yandan da yargı kurumlarının adil yargılama ilkelerini bir türlü içselleştirememiş olmalarının bir sonucu olduğu ileri sürülüyor.

Cezaevlerindeki ağır yaşam koşulları devam etmiştir. Siyasi tutuklu ve hükümlülere tecrit uygulanmıştır. Açlık grevlerinde ölenlerin sayısı 121'i geçmiştir.

VİCDANİ RETÇİLER, SAVAŞ KARŞITLARI

Vicdani ret eylemi nedeniyle Mehmet TARHAN iki ayrı davadan, Askeri Ceza Mahkemesi'nde yargılanarak toplam dört yıl hapis cezasına çarptırılmıştır.

“DERİN DEVLET”

Şemdinli'de bir işyerinin bombalanması ve ardından halk tarafından yakalanan bazı kişilerin devlet görevlisi olmalarının ortaya çıkması, Susurluk'tan sonra yeniden mi derin devlet operasyonları başlıyor endişesi yaratmıştır.

SOSYAL BARIŞ

Mersin'de bayrağa yapılan saldırıdan sonra artan gerilimin tımandırılması ile, Trabzon'dan başlayarak Türkiye'nin her yanına yayılan, ilgili ilgisiz her türlü basın açıklaması, muhalif gösteri, dava duruşmaları vb.'ye karşı saldırılara dönüşmüş, sivil toplum örgütleri ve bireyler linç tehdidiyle karşı karşıya bırakılmışlardır.

BİREYSEL SİLAHLANMA

Ruhsatlı, ruhsatsız silah taşıma ve bulundurma eğiliminin geometrik artışı ve bunları kullanan insanların gerekli eğitimden ve bilinçten yoksun olmaları, ekonomik sıkıntılar ve bazı tv yayınlarının silahı, yeraltı dünyasını yücelten yayınları, kazara ve kasten ölümle sonuçlanan şiddet olaylarında ürkütücü bir artış yaratmıştır. Bu konuda Güney Marmara bölgesi Çerkes köylerinin düğünlerde silah kullandırmama uygulaması ise tüm Türkiye'ye örnek olacak bir duyarlılığın örneği olmuştur.

TERÖRLE MÜCADELE YASASI

Terörle Mücadele yasasında gündeme gelen değişiklikler çeşitli insan hakları örgütleri ve uzmanlarınca yine “güvenliğin önündeki temel engelin yurttaşların hak ve özgürlükleri olduğu” anlayışı ile “özgürlükleri ve hakları nasıl kısıtlanz” çalışması olarak eleştiriliyor.

SONUÇ

Türkiye her ne kadar aksini düşünenler olsa da, gelecekte uluslararası arenada güçlü bir devlet olabilmek için yeniden yapılanmak zorundadır. Bu

noktada seçilecek modelin doğruluğunu zaman gösterecektir. Şimdiden kehanetlerde bulunmak anlamlı değildir.

Ancak bu noktada seçilen modelin en doğru model olabilmesi ve bu doğrultuda atılacak adımların pamuk ipliğine bağlı olmayıp kalıcı olabilmesi; kararların bugüne kadar olduğu gibi “yukarıdaki küçük bir elitler topluluğu”na ve onların arasındaki çekişmenin insafına bırakılmaması ile mümkün olacaktır. Bu ise Türkiye toplumunun kendi iç dinamikleri ile yapmak zorunda olduğu belki de en büyük reformla yani bugüne kadar kendisine sunulmuş olan “kul hakkı” paradigmasından, “insan hakları” paradigmasına geçmesi ile gerçekleşebilecektir. Yani devlet karşısında kendi hakkını arayabilen, bunu hukuk yollarının yanı sıra, sivil toplumun bilinen tüm mekanizmalarını da kullanarak gerçekleştirebilen bir toplum dinamiği ortaya çıkmalıdır.

Bu noktada devlete karşı bireyin ve grupların haklarını aramasının, bir kabahat olarak algılanışının karşılıklı olarak sona ermesi gerekmektedir. Bugüne kadar görülen girişimlerin genellikle başarısızlıkla sonuçlanması (2005'te olduğu gibi) bir karamsarlık havası yaratmıştır. Ancak çabalamadan vazgeçmek büyük bir fırsatın kaçmasına yol açacaktır. Bugüne kadar fazla öne çıkmamış olan faktörlerin devreye girerek, olumsuz örnekleri doğru biçimde okuyarak, yeni denemelere girişmeleri gerekecektir. Bu anlamda Türkiye'de yaşayan Kafkas diasporası; kendi sorunlarıyla ilgili alanlarda, Batı uygarlığının yüzyıllarca süren bir mücadeleler tarihi çerçevesinde geliştirdiği İnsan Hakları paradigmasını doğru kavrayarak, içinde bulunduğu Doğu coğrafyasının dönüşüm sancılarının yarattığı hassasiyetleri iyi tartarak, olumlu özgün bir model yaratma potansiyeline sahiptir.

Diasporik bir toplum oluşunun, belki bu noktada sağladığı bir avantajla, devlet ve toplumda egemen olan, insan haklarına Batının beşinci kolu olarak bakan önyargılı anlayışı, uzlaşmacı bir noktaya taşıyabilir. Tümüyle haksız olmayan kaygıların beslendiği, kimi batılı çevrelerin buyurucu tutumları, çok az belki ama, hala varolan işgalci emperyalist niyetlerin izleri ve insan haklarını iyi kavrayamamaktan doğan suistimaller, süreci zorlaştıran unsurlar olarak ortada duruyor. 2005 yılı, 1991'de iki kutuplu dünyanın ortadan kalkmasından sonra, Türkiye'nin yaşamakta olduğu değişim sürecine karşı, beklenen bir tepki yılı olarak yaşandı.

Önümüzdeki yıllarda yaşanan tepkileri hazmedip ilerleyebilecek miyiz, yoksa başkalarının ilerleyişinin edilgen ve etkilenen izleyicisi olarak mı kalacağız, hep birlikte göreceğiz ■

Hayal

*Kafdağı'ndan geliyorum,
yüküm hayal
Aşk satarım, meşk satarım
büyü katarım, sihir katarım, intihar yeşili katarım
Sizden alır size satarım,
yüküm hayal*

*Ateşi ben çaldım, tanrıları ben yendim
Bütün pusularda vurulduğum doğrudur
Ciltler tutar sevdalarımın tarihi
İşte size düz bir soru:
Soldan sağa dört harf, baştan aşağı insan.
Şairler haykırın; sözleriniz ılıman
beş pula alıp üç pula satarım, yüküm hayal*

*Dünyanın bin türlü hali vardır;
de hali, den hali,
benimkisi hayal
Bütün uzaklıklarımı verdim
İçimde çingene palamudu
kuyruğunu boyarım, yüküm hayal*

*Ateşin sonu var, rüzgarın sonu
insanın sonu yok
Alnımda yorgun göç haritası,
kalbimde rahvan bir nal
Ben eskidim, söz esridi, zaman yeni
yüküm hayal*

ADNAN ÖZVERİ

Kara kuyu

*Karakuyu
Kar gibi beyazdı teni
Karşısında dizlerim titrerdi
Karşılıklı sınıflarda okuduk okulu
Karin üstüne pekmez döküp yerdik
Karlar eridi karıştı sulara
Karayel değdi camıma ve sonra
Kara bir haber geldi kapıma
Kara bir atın solundan indi tüm düşlerim
Kara kuru biri çalmış gönlünü benden önce
Kar indi dağlarımın yükseklerinden
Kara sapladın yazımı bilmeden
Kar gibi gelinliğiyle gidiyordun
Kara bir kış geldi köye hem de kapkara
Karamsarlaştı benim bağladığım karayı görünce
Kar kürümek gibi değil ki unutmak seni
Karartma geceleri selamlıyor uykusuz gecelerimi
Karabasanlı rüyalarda yıkayacağım hasretimi
Karlı bir kış günü giydin o gelinliği
Karanfil kokuları da seninle gitti
Kararttım gözümü ama kaçamadım buralardan
Kara bir kuyu gibi dipsiz kaldım sen gidince
Karakuyu'nun kuyuları kara değilmiş baktım; bu bir bilmece
Kara zannederlermiş bakmayınca derine
Karları biriktirmek için karlara kuyu yapılmış bu köyde
Karların üstüne pekmez döküp yenilsin diye...*

ŞEYDA ÜNAL

Kabardey-Balkar'a çok amaçlı ziyaret

Kafkas Dernekleri Federasyonu yeni başkanı Cihan Candemir, 5 Aralık akşamı Federasyon merkezinde yaptığımız görüşmede, Kabartay-Balkar Cumhurbaşkanı'ndan gelen davet karşılığı Nalçık kentine heyet göndermek durumunda olduklarını, kendisinin başka bir seyahatiyle çakıştığı için eski başkan sıfatıyla benim, Çetin Öner ile birlikte gitmemi teklif ettiğinde, bu önemli görevi hiç düşünmeden kabul ettim.

Heyetle birlikte hazırlığımızı yapıp yola koyulduk. Heyette Ankara'dan Mustafa Yılmaz, Yusuf Ünlü, Fethi Aksu, Yücel Aslankaya, Çetin Öner ve ben, İstanbul'dan ise Türk-

Rus İş Konseyi başkanı Turgut Gür, Hikmet Albayrak, Orhan Özmen, Cengiz Gül, Nihat Yılmaz, Boren Şıklaroglu, Ümit Tokoğlu ve Muharrem Çurey olmak üzere 14 kişi vardı. 4,5 saat gecikmeyle 03.30'da yola çıkıp, iki saat de Nalçık hava limanında bekledikten sonra saat 08.00'de otelimize ulaşabildik. Orada bizi bekleyen Tacettin Kaplan, Sait Çapar ve Azmi Özden ile birlikte sayımız 17 kişiye ulaşmış oldu.

İlk günü, Dünya Çerkes Birliği (DÇB) Genel merkezinde, Nalçık kentindeki Türkiye'den gitmiş hemşerilerimizle buluşma ve ertesi günün hazırlıklarıyla geçirdik. Bu seyahat, geçtiğimiz Mayıs ayında İstanbul'da yapılan DÇB toplantısı ve Kafkasyalı iş adamlarıyla Türk iş adamlarının buluşmasında önemli katkısı olan sayın Kanoka Arsen Cumhurbaşkanı olunca planlanmıştı. Ancak, yola çıkmak üzereyken Nalçık olayları yaşanmış ve zorunlu olarak gezi ertelenmişti. Bu süre içinde, eski devlet başkanı Koko Valeri'nin vefatını haber almamız da kafiye olarak seyahat sebebimizi üç amaçlı hale getirdi: Vefat nedeniyle başsağlığı, olaylar nedeniyle geçmiş olsun dileğimizi bizzat iletme ve son olarak da Cumhurbaşkanı'nı yeni görevinden dolayı kutlamaktı.

Kaf-Fed tarafından, Cumhurbaşkanı'nı kutlamak amacıyla planlanan ve Nalçık olayları nedeniyle ertelenen ziyaret, gündeme taziyeler ve karşılıklı iş görüşmeleri de eklenerek gerçekleştirildi.

MUHİTTİN ÜNAL

Geleneklerimize göre böylesi bir ziyaret içinde, uzun süredir var olan bir çok sorunu ele almak doğru olmadığı için, uygun bir zamanda 1-2 saatlik bir buluşmayı talep etmek niyetiyle, 6 Aralık günü saat 10.30'da Devlet Başkanlığı toplantı salonunda yerlerimizi aldık. Aramızda ekonomiden sorumlu başbakan yardımcısı ile ekonomi bakanının yer almış olması, toplantının ekonomi içerikli bir şekle dönüşeceğinin işaretiydi.

Cumhurbaşkanı sayın Kanoka'nın salona girişi ile toplantı açıldı. Ziyaretimizden duyduğu memnuniyeti ve

teşekkürlerini ifade ederek, Türk kökenli üç iş adamının da hazır bulunduğu salonda ilk konuşmayı kendisi Rusça olarak yaptı. Ankara'da üç yıl kalarak büyükelçinin özel kalem müdürlüğü görevini yürütmüş olan Kabardey kökenli Rüstam Kajar, konuşulanları Türkçeye çevirdi. Satır başlarıyla ifade etmek gerekirse Kanoka'nın konuşmalarında yer alan bölümleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- "Nalçık'da yaşanan son olayların altında da ekonomi vardır. Bu olaylar aynı zamanda ülke ekonomisi açısından olumsuz etki yapabilecek niteliktedir.

- Teröre destek olmamızın mümkün olmadığını bilmenizi istiyor ve sizlerin de bu düşüncemi paylaşacağınızı umuyorum.

- Çoğunuz iş adamısınız. Beni daha iyi anlayacağınızı sanıyorum. Türk iş adamları Moskova ve bir çok ülkede başarılı çalışmalar yapıyorlar. Muhtemelen sizlerin de bu tür yatırım ve çalışmalarınız vardır. Ben, bu çalışmalarınızı ve deneyiminizi artık bu ülke yararına kullanmanızı istiyorum.

- Bütçemiz hazırlandı. 5 yıllık yatırım ve kalkınma programı hazırladık. Çağdaş ülkelerde var olan kolaylıkları

teşvik ve muafiyetleri planlıyoruz. Federal merkeze ait hususlarda kolaylık tanıma imkanımız sınırlıdır. Ancak yerel yönetim olarak bize ait olanları sonuna kadar kullanmaya kararlıyız. Projeler hakkında bilgiler verebiliriz ve iş birliğine hazırız. Elektrik başta olmak üzere, inşaat, makine, tarım alanlarında yatırım yapmak zorundayız. Üretimin artırılmasının yanısıra istihdam sorunumuzun çözümü için de alternatif yatırım önerilerine açığız.

- DEİK'e önem veriyor, Çağdaş ilişkiler kurup geliştirmek istiyorum. Türkiye-Rusya İş Konseyi üyelerini Kabartay-Balkar'da yatırım yapmaya çağırıyorum.

- Başbakanınız Erdoğan ile Rusya Federasyonu Başkanı V. Putin, 15 milyar dolarlık ticaret hacmini yeterli görmeyip, 25 milyar dolar hedeflediler. Bu artış içinde biz de payımızı almamız diye düşünüyorum.

- Yatırımın önündeki tüm engelleri kaldıracğıız. Devlet olarak üzerimize düşeni kısa sürede gerçekleştirmek için hazırlıklar yapıyoruz.

Sorularımıza cevap vermek üzere konuşmasını sonlandırdığını belirten Kanoka, daha sonra sözü DEİK Başkanı Turgut Gür'e verdi.

Türkiye-Rusya İş Konseyi Başkanı Turgut Gür, Cumhurbaşkanı'nı aldığı görevden dolayı kutladıktan sonra, "Duma'da Plan-Bütçe Başkan Yardımcısı olarak ve Devlet Başkanı'na yakın bir kişi olarak hem bu ülkeyi hem de bölgeyi kısa bir sürede olumlu etkileyebileceğinizi biliyorum. Türk iş adamları ve özellikle Kafkas kökenli iş adamlarımızla önemli destekler vererek yanınızda olacağımızdan emin olabilirsiniz. Ekonomi, refah ve teröre engel olabilecek yegane alandır. Bu anlamda turizm sektörü sizin için çok önemlidir. Örneğin; Elbrus dağı neden boş duruyor. Bu coğrafya turizm için çok çok elverişlidir. Turizm eğitimindeki deneyimimizi emrinize sunabiliriz. Bütçeniz şimdilik yeterli değilse de, kısa sürede 10 katına çıkaracağından eminim" şeklinde konuştu.

İkinci söz bana verildiğinde; önce başsağlığı ve olaylar nedeniyle Cumhurbaşkanı'nın şahsında Kabarday-Balkar halkına geçmiş olsun dileklerinizi ileterek, camilerin serbest bırakılması ve cenazelerin ailelerine iadesi gayretlerinden duyduğumuz memnuniyeti vurgulayıp, Cumhurbaşkanlığı makamına seçilişi nedeniyle de kutladım. Daha sonra vize sorunları, Nalçık kentine turistik vize verilmeyişi ve hava alanındaki bıktırıcı bürokrasinin turizmin gelişmesine engel olduğunu belirttim. İkamet ve vatandaşlık yasasındaki sıkıntılara, iki başlılığa, daha önceleri olduğu gibi dışişlerinden sorumlu bir birimin yeniden oluşturulmasının yararına değinerek, kültürel sorunlarımızı da kültür bakanıyla konuşmamız gerektiğini söyledim.

Cumhurbaşkanı Kanoka cevaben, "Buraya gelip yatırım yapanların çektikleri sıkıntıları iyi biliyoruz. Zamanla onların heykeli bile dikilebilir. Benim sizden çok önemli bir ricam var. Geliniz sadece ekonomi ve kültürel konuları konuşup, o alanlarda çalışalım. Sorumsuzca yapılan siyasi söylemler ve yöneticilerimizi hedef alan yayınlar bize de tahminlerin ötesinde zarar veriyor. O nedenle dikkat edelim. Gazeteciler farklı şeyler yazıyor. Kimine şehit derken, kimine savaşı diyorlar. Geliniz haberleri bizden isteyiniz. Putin için yazılar yazılıyor, yayınlar yapılıyor ve sonuç bize yansıyor, bedelini de burada ödüyoruz. Bu arada ülkemize geri dönmek isteyenlere biz, her türlü yardımı yapmak istiyoruz. Geri dönüşü sağlıklı bir şekilde organize edersek, kimse mağdur olmaz. Ekonomi düzeldikçe, bu konuda sağlanabilecek imkanlar da kuşkusuz iyileşecektir. Sizlere ihtiyacımız vardır" dedi.

Bu arada iş adamlarına söz verildi ve düşündükleri tüm soruları açık açık sormaları istendi. Sözlerine Cumhurbaşkanı'nı tebrik ederek başlayan işadamlarının sorular ve cevaplar şöyledi:

Kabarday-Balkar Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Kanoka Arsen, iki bakanı, Türkiye'den giden heyet üyeleri ve oradan katılan işadamları toplu halde.

Azmi Özden: "Sizlere ihtiyaç kalmadan problemlerimizle ilgilenecek bir birim oluşturmayı düşünüyor musunuz?"

A. Kanoka: "Evet. Ekonomi Bakanlığı bünyesinden, dış ilişkiler birimine görev vereceğiz. Yatırımcı ile ilgili bürokratik tüm işlemleri kısa sürede biz tamamlayacağız. Yatırımcı, bürokrasiyle ve polisle muhatap olmayacak. Elimizde elektrik konulu 4-5 projemiz vardır. En geç 5 yılda kendini amorti edecektir. Sizler inşaat, ziraat ve tarımda deneyimlisiniz. İyi koşullarla devlet desteği sağlamaya hazırız. Hatta yatırımlarınıza Moskova bankalarından güvence de sağlayacağız. Konut eksikliğimiz had safhada. %20-50 arasında gelir imkanı sağlanabilir. Ucuz sayılabilecek iş gücümüzün yanında, finansal imkan sağlayabiliriz. Siz de tecrübenizi katın".

İzzet Ekmekçioğlu: "16 yıldır bu topraklarda inşaatla uğraşıyorum. İşe başlarken heyecan iyi ama zamanla ilgi kalmıyor ve inşaatlar sürüncemede kalıyor. Bu sefer sonuç farklı olabilecek mi?"

A. Kanoka: "Bu konuda yeni düzenlemelerimiz var. Polisle yatırımcıyı karşı karşıya getirmeyeceğiz. Yatırımları aksatan ve uzatan hususları biliyoruz. Siz de bu konuda bildiğiniz önlemleri lütfen anlatın ve onlardan da yararlanalım. Bu ekonomiyi büyütebilmek için hangi tür yatırımları tavsiye ettiğinizi bilmek isterim. Rusya Federasyonu'nda şimdilerde faiz %20-21'ler düzeyindedir.

Türkiye diasporasından giden heyetin başkanı olarak Muhittin Ünal, Kaf-Fed adına Cumhurbaşkanı Kanoka'ya bir armağan sundu. Daha sonra Kanoka, başbakan yardımcısı ve kültür bakanının da hazır bulunduğu bir toplantı yapılarak, birçok konuda bilgi alışverişinde bulunuldu.

Yakın gelecekte bu oran %8'lere düşebilecektir. Finans sorununa çözüm bulunca inşaatlarınız sürüncemede kalmayacaktır".

Burada Turgut Gür araya girerek, Kabartay-Balkar topraklarına öncelik vererek, istihdamı arttıran, kapasite arttıran ve modernize eden proje önerileri hazırlayıp reçeteleriyle birlikte kendisine sunacaklarına söyledi. Kanoka buna, "Program yazıldıktan sonra size iletiriz. Her bir konuyu ayrı ayrı ele alır ve görüşürüz. Ekonomi Bakanlığı dışişleri departmanınca İngilizceye çevrilecek olan proje bilgileri hazır olur olmaz iletmeye amade olacağız" şeklinde cevap verirken, Ekonomi Bakanı da, "Eskiden her yatırımcı vergi dairesi ve Belediye gibi bürokrasi ile birebir ilişki kuruyor, işler de uzuyordu. Artık o işlerin tümünü biz halledeceğiz. 3 günde vize konusunu çözebilecek girişimlerimiz vardır. İşleriniz sürüncemede kalırsa sorumlusu ve muhatapı bakanlığımız olacaktır" şeklinde konuşarak güvence verdi.

Cengiz Gül: "Sayın başkan, teşvikler ve yatırımları içeren listeleri ve bilgileri alabilir miyim?"

Ekonomi Bakanı: "Bunları bizden hemen alabilirsiniz. Bizde vergileri federal yönetim koyuyor. Ama genel mevzuat ve yerel vergiler konusunda kolaylıklar sağlayıp, maliyetinizi azaltacağız. Gayrimenkul ve toprak vergileri, gelir vergileri kolaylıklar sağlayacağız. Bugün bankalarda faiz %20-22 seviyesindedir. Bunun %12-13 lük kısmını devlet olarak bizzat biz üstleneceğiz. Ayrıca etkin muafiyetler de sağlayabiliriz".

Nihat Yılmaz: "Üretici sadece iç pazarı değil ihracatı da düşünür. Burada konu gündemde değildir. Biliyorsunuz ki, ihracatta KDV iadesi vardır. Rusya Federasyonu yasalarında da olduğu halde Nalçık'de yoktur. Bu konuya açıklık getirir misiniz?"

Ekonomi Bakanı: "Doğru söylediniz. Bürokratik bir olaydır. Hayali ihracat nedeniyle zorlaştırdı. Şimdi konuyu yeniden ele alıyoruz. Ayrıca, getireceğiniz malzeme de KDV'den muaf tutulacaktır".

Sait Çapar: "Tarım önemli bir sektördür. Kısa sürede tarım alanları ile teşvikleriyle ilgili bilgileri alabilir miyim?"

Ekonomi Bakanı: "Tarım bizde oldukça elverişli bir sektördür. Herhangi bir vergi yoktur. Net kardan sadece % 6 vergi vereceksiniz hepsi o kadar."

Boren Şıklaroğlu: "Kabartay-Balkar için tekstilin önemsenmesini diliyorum. Yatırımı az, istihdamı fazla olan bir alandır. Yatırım yapacak olursak getireceğimiz

ekipmanı 2-3 günde gümrükten çekebilir miyiz, teşvikleri nelerdir?"

A. Kanoka: "Doğru söylediniz. Tekstil, sosyal alanda büyük fayda sağlayabilen bir alandır. Detay bilgileri verebilir, yardımcı olabiliriz. Ekipman KDV'den muaftır ve 2-3 günde de gümrükten çekebilirsiniz. Ancak hammadde için teşvik yoktur."

İzzet Ekmekçioğlu: "Başkurdistan Cumhuriyeti İstanbul'da ticari bir temsilcilik açtı ve kısa sürede 120 milyon dolarlık bağlantı yaptı. Aynı uygulamayı yapamaz mısınız?"

A. Kanoka: "Elbette yapabiliriz. Gerekirse Başkurdistan'ın masraflarını bölüşür, ortak çalışmaya gidebiliriz. Ya da başkaca alternatifler geliştirebiliriz. Sizler de katkı verebilirsiniz".

Bu cevaptan sonra toplantıyı sonlandırmak isteyen Cumhurbaşkanı Kanoka, bölgeyi kaldırmaya ve ekonomiyi ayağa kaldırmaya kararlı olduklarını belirterek, akşam yemeğinde birlikte olarak konuya devam edebileceklerini, ertesi gün saat 10.00'da Ekonomi Bakanının bizimle bir toplantı yaparak detaylı bilgi vereceğini söyledi.

Toplantı sonrasında kendi isteği üzerine, sayın Kanoka ve ben makamında 40 dakika kadar, temsilcilik, geri dönüş, vize sorunu, diaspora desteği, Kaf-Fed ve Kaf-Dav'ın Kafkasya, dönüş ve yayın politikaları, işletemediğimiz ikili kültürel anlaşmasının çalışır kılınması, DÇB kongresi ve katılımları, Türkiye'de yaşayan Kanoka'lar konularında görüşme yaptık..

Akşam yemeğinde samimi bir hava hakimdi. Tüm konuşmacılar gündüz yapılan toplantının olumlu havasına atıfta bulunarak geleceğe yönelik olarak ümit verici açıklamalar yaptılar. Ertesi gün Ekonomi Bakanı ile yapılan toplantı da verimli geçti ve yararlı bilgi alış verişinde bulunuldu.

Heyet halinde Nalçık'e yaptığımız bu seyahat sırasında ayrıca, Kabardey-Balkar Devlet Üniversitesi, DÇB Genel Başkanlığı ve Kültür Bakanı ile de beş ayrı konuda görüşmeler yürütüldü.

Kültür Bakanlığı ile görüşme

Üç yıl önce eski Kültür Bakanı Thağazıt Yura ile görüşülerek hazırlanan, Türkiye- Rusya Federasyonu arasındaki ikili kültür anlaşmalarını esas alan, Kabartay-Balkar Cumhuriyeti ve Kaf-Fed arasındaki ikili kültür ilişkilerini düzenleyen anlaşma, imzalandıktan sonra Moskova yoluyla ve usulüne uygun olarak gönderilmediği için yürürlüğe konulamamıştı. Sözleşme tasarısinin içinde yer alan, uzun süreli olarak davet edeceğimiz kültür adamlarının maaşlarının, sigorta ve vergilerinin ödenmesi maddesi anlaşmadan çıkartılarak yeniden düzenlendi. Yeni Bakan Tut Zavur ve Cumhurbaşkanı Arsen Kanoka'ya konunun önemi özel görüşmede anlatıldı.

DÇB Yönetim Kurulu ile görüşme

2006 yılında Türkiye'de yapılacak olan DÇB Kongresi'ni esas alan bu görüşmeye Orhan Özmen ve Hikmet Albayrak ile birlikte katılıp her şeyi açıklıkla konuştuk.

Kanoka: "Geri dönüşü sağlıklı bir şekilde organize edip, dönenlere her türlü yardımı yapmak istiyoruz. Sizler tarım ve inşaat konularında daha deneyimlisiniz. Buraya yatırım yapar, tecrübenizi katarsanız, biz de size iyi koşullarda devlet desteği vermeye hazırız"

Buna göre kongre, Nisan 2006 sonu, ya da Mayıs ayının ilk iki haftası içinde filen İstanbul'da yapılacak ve tam gün gündemli çalışarak bir günde tamamlanacak. Kongre gününden önceki akşam Başkanlar Kurulu toplantısı yapılacak. Divan Başkanlığı teşkili talebimize uygun olarak seçimle yapılacak. Genel Başkan ve önemli görevleri üstlenecek kişilerin devlette görevleri olmayacak (emekli, serbest ya da bilim adamı olması mümkündür). Genel Başkan adayları üç kişi olarak düşülüp Kaf-Fed olarak tercihimiz sorulacak. Kongreye katılacak delege sayısı, gazeteci ve televizyon ekibi sayısı 100 kişiyi aşmayacak.

Üniversite ile görüşme

Kabartay-Balkar Devlet Üniversitesi Rektörü, yardımcısı ve dekanı ile detaylı bir görüşme yapıldı ve üç konuda mutabakat sağlanarak Kaf-Fed, Kaf-Dav ve üniversite arasında bir protokol imzalandı. Aynı gün üniversitede okumakta olan öğrencilerimizle de iki saat süren bir toplantı yapıldı. Üniversite ile imzalanan protokolün konuları özetle şöyle:

* 1997 yılından beri aramızda mevcut olan öğrenci bursları konusu yeniden düzenlenmiş ve yeni esaslara bağlanmıştır. Gelecek yıl gönderilecek öğrenciler bu esasa tabi olacaktır.

* Çocuklar için çizgi film yapımı konusunda yapılan anlaşma ile bundan böyle çocuklarımıza eğitici mesajlar vermek mümkün olabilecektir.

* Şifreli, üyelik-abonelik işlemleri Kaf-Fed tasarrufunda olmak üzere, üniversite laboratuvarında hazırlanarak internette, naklen yararlanılacak "Adigece Dil Eğitimi" de sözleşmede yer alacak ■

Duvarcı, oğlu ve gelini

Derleyen: GAYTTATI SERGEY*

Osetince'den çeviren: AYTEK KUBAT

Ewel zaman içinde Kurtta vadisinde, Hariscin köyünde Ciga adında bir duvarcı yaşıyormuş. Bu duvarcı aynı vadede yaşayan Guti, Tsigoy, Terka ve Mirzagan ailelerine yaptığı kulelerle üne kavuşmuş, adı uzak köylerde de söylenir olmuş. Ciga böylesine zor iş için gereken cesareti yegâne oğlu Temirbolat'tan alıyor, onu da kendisi gibi usta yapmaya çalışıyormuş.

Delikanlı evlenme çağına geldiğinde annesi ölmüş. Bu ölüm olayı hem delikanlıyı hem de babasını çok etkilemiş. Dolayısıyla Ciga mesleğine uzun süre ara vermiş.

Günün birinde Siba köyünde yaşayan Zor ailesinin beyi, Hariscin köyüne gelerek Ciga'dan kendisine bir kule yapmasını rica etmiş. Pazarlığa tutuşmuşlar. Zor beyi işin bitiminde Ciga'ya otuzbeş sığır vereceğini vaat etmiş. Ciga da, "Şu anda oğlumu evlendirmeyi düşünüyorum, ancak onu evlendirdikten sonra gelebiliriz. Kış aylarında taş işi zor oluyor, dolayısıyla bu işe ancak ilkbaharda başlayabiliriz. Ayrıca kule inşaatı en az üç yıl sürer" şeklinde konuşarak, işi nazlanarak kabul etmiş.

Ciga oğlunu evlendirip, gelinini getirmiş. İlkbahar gelip, havalar düzelince oğluyla birlikte Siba'ya gitmek üzere yola çıkmışlar. Uzun bir yürüyüş sonu yolu yarladıklarında Ciga, "Keşke bir arkadaşım olsaydı" diye söylenmiş. Temirbolat etrafına bakınmış, tek bir canlı görememiş. "Burada sana bir arkadaş bulmam mümkün değil" diye cevap vermiş. Yollarına devam etmişler. Bir süre sonra Ciga, "Oğlum çok yoruldu, ata binmem gerekiyor" demiş. Temirbolat da, "Görünürde tek bir köy yok. Atı nerden bulayım?" deyince Ciga kızgın bir ifadeyle, "Hiçbir şey yapamıyorsan yolumu kısalt bari" demiş. Temirbolat, "Yol dediğin ip değil ki, nasıl kısalır?" diye kendi kendine mırıldanırken, babasının aklını kaçırdığını sanarak telaşlanmış. İstekleri oğlu tarafından yerine getirilmeyen

Ciga Siba'ya gitmekten vazgeçip, oğluyla birlikte kendi köyüne dönmüş.

Bu beklenmedik dönüş, kayınpederin kızgın hareketlerine bir anlam veremeyen gelin eşinden de tatmin edici bir cevap alamamış, şaşakalmış. İkinci gün Ciga gelinine, "Güzel kızım seni hiçbir şeyle suçlamıyorum. Bizim yaşam tarzımıza uymuyorsun" demiş, kendisini hediyelerle memnun ederek baba evine göndermiş.

Ciga, Zor beyine verdiği sözü yerine getiremediği için utanç duyuyor, üzülmüyormuş. Dolayısıyla oğlunu en kısa zamanda tekrar evlendirmiş. Ardından yine siba'ya gitmek üzere yola çıkmışlar. Yolda yine aynı istekler tekrarlanmış, istekler karşılanmayınca yine köye dönmüş. İkinci gelin de aynı şekilde evine gönderilmiş.

Üçüncü gelin getirilmiş. Gelin Temirbolat'la yalnız kaldıklarında ilk sualı, "Benden öncekiler benden daha maharetli, daha becerikliydiler. Yolda neler olup bitiyor. Ne konuşuyor, neyi tartışıyorsunuz? Benim de akıbetim onlar gibi mi olacak? Dönüşünüzde beni demi baba evine yollayacaksınız?" olmuş. Temirbolat da "Konuşma da olmuyor, tartışma da. Büyük dağın yamacına vardığımızda, benden bir arkadaş bulmamı, bir süre sonra bir at bulmamı, en sonunda da yolu kısaltmamı istiyor. İsteklerini yerine getiremeyince kızıyor ve geri dönüyoruz" şeklinde açıklamış.

Üçüncü gelin tebessüm ederek kocasına "Babanın korktuğu çekindiği biri olmalı. Dolayısıyla üstü örtülü konuşmalardan anlayan birini arıyor. Bu çıkacağınız yolculukta senden arkadaş istediğinde, bir yerlerden asa olabilecek sağlam bir dal bul. Temizle ver eline. At istediğinde babanın çankırlarını ayağından çöz çıkar, içindeki topaklanmış otları at, yerine kuru temiz otu itinayla yerleştir. Sonra giydir. Sınımlarını düzgün ve kararında bağla. Yolu kısalt dediğinde de, konuş, bir şeyler anlat" öğüdünü vermiş.

Baba oğul yine yola koyulmuşlar. Baba belli yerlere geldiğinde yine isteklerde bulunmuş. Temirbolat aldığı öğütler doğrultusunda esasını, ardından çarıkların içindeki topaklanmış otları değiştirince Ciga keyiflenmiş "Bir de yolu kısaltabilirsen, yolumuz açılır. Kimseler tekerimizin önüne taş koyamaz" demiş. Temirbolat gülümsemiş sonra babasına, "Hatırlıyor musun? Rahmetli annem sık, sık sana 'Tanrı seni korusun. Her nedense kendimi senin yanında güvende hissediyorum' derdi" şeklinde bir hatırlatmayla karşılık vermiş. Ciga mutlulukla başını eğmiş. Baba-oğul güzel şeyler konuşarak yollarına devam etmişler.

Kulenin en önemli kısmı temeliydi. Sağlam taş kullanmak gerekiyordu. Gerekli taşları itinayla seçip yerine koymuşlar. Çalışma mevsiminin sonunda birinci katın duvarlarını bitirmişler. İkinci ve üçüncü yıl işe atlarına binerek gelmişler. Zor'ların gelini kendilerine yemek hazırlıyor, hizmetlerini görüyormuş. Duvarcılarda bu nedenle kendisine saygı gösteriyorlarmış. Geçen üç sene içinde gelin Ciga'yı babası, Temirbolatı da kardeşi gibi sevmiş. Üçüncü yıl sonunda kulenin bitimine ramak kala Zor'ların gelini yemek getirdiğinde korku içinde, titreyerek, endişeli bir tavırla, "Benden duymamış olun ama kayınpederim ve çocukları el emeğini takdir eden insanlardan değillerdir. Cimridirler. Vermekten hoşlanmazlar. Kuleyi bitirdiğinizde ödemeyi vaat ettikleri hayvanları vermemek için sizi öldürmeyi planlıyorlar. Kendinizi koruyun" diyerek uyarılmış.

Ciga, "Değneğin iki ucu var" diyerek düşünmeye başlamış.

İkinci gün Ciga deri önlüğünü bağladıktan sonra, gözünün tekini kapayarak kuleye bir yaklaşıyor, bir uzaklaşıyor; bir önden bakıyor bir yandan bakıyor ve yüzünü buruşturuyormuş.

Ciga'yı izleyen Zor beyi "Kule bitti bitecek, kontrol edercesine neyine bakıyorsun, bir yanlışlık mı var yoksa?" diye sormuş. Ciga da, "Bu yıl gelirken, yola çıkmanın telaşı ile ölçü aletlerimizi ve hataları düzeltmekte kullandığımız gergi aletlerini getirmeyi unutmuşuz. Ama merak etmeyin oğlumla yarın gider aletlerimizi getiririz" şeklinde cevap vermiş. Zor beyi, "Bizim delikanlılar ne güne duruyorlar. Sizin yorulmanıza gerek yok. Onlar gider getirirler" diyerek iki oğluna yola çıkmaları için emir vermiş. Ciga, "Aletler düşündüğünüz kadar küçük ve hafif değiller. İki kişinin getirmesi mümkün değil. Biz getirmeye gidecek olsaydık yine sizden bir kişi isteyecektim. Bu durumda üçüncü oğlunuzu da göndermeniz gerekecek" demiş.

Delikanlılar hazırlıklarını yapıp yola çıkacakları zaman Ciga yanlarına yanaşıp, "Gelinime 'öküz ile tosun içerdelere. Oradaki üç sığırı dışarı bırakma' dediğimi söyleyin. Bu bizim aramızda bir paroladır. Bu söylediklerimi unutursanız veya yanlış söylerseniz aletleri size vermez diyerek parolayı tekrarlatmış.

Üç atlı Hariscin köyüne vardıklarında; geline kayınpederinin gönderdiği mesajı iletmış, aletleri istemişler. Gelin durumu anında kavramış. İşgüzarlıktan, gereksiz söz sarf etmekten kaçınmış, renk vermemiş. "Üç yıldan beri adamlarımızı besliyorsunuz. Ayrıca uzak yoldan geldiniz. Tuzumuzun, ekmeğimizin tadına

bakmadan ayrılırsanız kayınpederimi küçük düşürmüş olurum" diyerek kendilerini alıkoymuş, köyden çağırdığı delikanlıya bir koyun kestirerek, misafirlerine verdiği önemi göstermiş. Kamlarını tika basa dolduran gençler atalete girmişler. Üzerlerine bir ağırlık çökmüş. Bu durumdan yararlanan gelin misafirlerinden artan yiyecekleri ve bir kova suyu gizlice kendi kulelerine götürüp bırakmış.

Misafirler memnuniyetlerini dile getirip ayrılmak için izin istediklerinde gelin, "Kayınpederim söz konusu aletleri kuleye koymuştu. Gelin oluşum nedeniyle töreler gereği benim oraya girmem yakışık almaz. Ayrıca aletler bir-iki kişinin kaldırabileceği şeyler değiller buyurun siz çıkın" demiş.

Zor ailesinin üç erkeği kuleye girdiklerinde gelin dışardan kapıyı kapayıp, mandalını takmış. Ayrıca kule kapısına çıkılan uzun merdiveni çekerek indirmiş. İçeridekilerden biri, "Burada hiçbir şey yok" diye bağırarak. Gelin dışardan, "Sizler varsınız ya! Kayınpederimin oradaki üç sığırı bırakma dediğini siz söylemediniz mi? Kayınpederim ile oğlu gelmedikçe orada kalacaksınız" cevabını vermiş.

Zor beyi oğulları dönmeyince deliye dönmüş. Oğullarını aramaları için köyün halkından yardım istemiş. Köylüler Hariscin'a yaklaştıklarında şarkılar söyleyerek sağa sola göz atıyorlarmış. Kuledeki delikanlılar söylenen şarkılardan kendilerini arayan köylülerin geldiğini anlamış, kulenin tepesine çıkarak var güçleriyle, "Biz buradayız" diye bağırarak başlamışlar. Yaklaşan köylülerine, "Babamıza söyleyin duvarcıyla oğlunu serbest bıraksın. Onlar dönmedikçe biz burada tutuklu kalacağız" demişler.

Haber Siba'ya ulaşınca Zor ailesi Ciga'yı, oğlunu ve otuzbeş sığırı köyün sınırına kadar getirmişler. Ciga evinde herhangi bir hasar olmadığını görünce Zor beyinin iki oğlunu serbest bırakıp, üçüncüsünü güvence olarak alıkoymuş. Böylece Sibalı Zor ailesi nasıl bir kayaya tosladıklarını anlamışlar. Siba, Ruk ve Zaga vadilerinin yargıçlarını arabulucu olarak Hariscin'a davet edip, Ciga ile oğlunun kan bedeli olarak bir beyaz öküz, yiyecekler, tuz ve içki getirmişler. Ciga bunu kabul etmemiş beyaz öküzü kurban olarak kesmiş gelen içki, tuz ve yiyeceklerle birlikte dört vadinin halkına dostluk ve kardeşlik adına dağıtmış.

Ciga zekâsıyla Zor beyinin elinden o anlık kurtulduğunu; Zor beyinin dört vadinin yargıçlarını bir araya getirmesinin başmış görüntüsü vermek için olduğunu, günün birinde saldırıp kendisini öldürmeğe kalkışacağını bilincindeymiş. Dolayısıyla kısa bir süre sonra Ciga, ailesiyle birlikte sessiz sedasız vadiyi terk edip taşınmış. Nereye gittiği bilinmez olmuş.

İşte bu hikâye o günden bugüne Kurtta vadisinde anlatıla gelir. Ancak hikâyelerin kini nefreti ve de acıları yok edici özellikleri yoktur ■

* Hikaye 1921 doğumlu Gayttatı Sergey tarafından derlenmiş 1998 yılında yayınladığı "İron Habertte" kitabında bu hikâyeye yer vermiştir. Yazarın iddiasına göre bu hikâyeye 16. asırdan bu yana anlatılmaktaymış, yani en azından 400 yıllık bir hikâyeye...

“Fazla mikro kalıyoruz”

OGUZ DEMİR

A nkara Kafkas Demeği tarafından düzenlenen “Kafkasya'daki Son Gelişmeler” konulu konferanslar dizisinin Kasım ayı konuşmacısı Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi (ASAM) uzmanlarından Hasan Kanbolat'tı.

Görevi nedeniyle Kafkasya'daki gelişmeleri yakından, bazı durumlarda da bölgeye giderek yerinde takip eden Kanbolat, önce genel bilgilendirme yaptı, daha sonra katılımcıların sorularını cevaplandırdı.

Azerbaycan'da yapılan seçimlere AGİT gözlemcisi olarak katıldığını söyleyen ve izlenimlerini anlatan Kanbolat, toplumumuzun nedense kendi yakın coğrafyasında yapılsa dahi bu tür seçimlerde ve diğer politik arenada gözlemci olarak da olsa kendini gösterme kaygısı, ilgisi bulunmadığını, aksine dışa açılmanın ve kendisinin de var olduğunu göstermesinin yolunun bundan geçtiğini söyledi. Bazı insanların düşünüşünün aksine, Güney Kafkasya'da olacak her gelişmenin de oradaki cumhuriyetlerimizi de etkileyeceğini belirten Hasan Kanbolat, “Dışişleri Bakanlığı, AGİT gözlemcisi olarak sivil toplum örgütlerinin yurt dışındaki toplantılara gitmesini istiyor. 100'e yakın vakıf ve derneğimiz var, fakat derneklerimizden Dışişleri Bakanlığı'na herhangi bir talep olmadı. Gözlemci olarak sadece Kuzey Kafkasya'ya gitmek istenmemelidir. Azerbaycan'da seçimler vardı. Derneklerimizden gözlemciler gitmeliydi. Dışa açılmak çok önemli, bu dışa açılmanın önemli olduğunu gösteriyor. Fazla mikro kalıyoruz. K. Kafkasya dışında bir şey görmüyoruz. K. Kafkasya'nın altında Güney Kafkasya var. Burada olan olaylar dolaylı ya da dolaysız olarak K. Kafkasya'yı ve Türkiye'yi de etkiliyor” dedi.

Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinin iyi değerlendirilmesi gerektiğini de hatırlatan Kanbolat, “Avrupa Birliği (AB) sürecindeyiz. Türkiye'nin gündemi AB ve Ortadoğu. Kafkasya Türkiye'nin gündeminde son

sıralarda yer alıyor. AB bizi nasıl etkileyecek! AB, Türkiye'yi Avrupalı olmayan komşularıyla ilişkilerinden dolayı üyeliğe alacaktır. Bu sebeplerden dolayı bu süreçte Kafkasya ile ilgili neler yapılabilir, bunları düşünmeliyiz” şeklinde konuştu.

Konuşması sırasında Nalçık olaylarına da kısaca değinen Kanbolat, olaylar hakkında fazla bilgisi olmadığını belirterek, “Moskova'daki radikal kanadın bu olayı gerçekleştirdiğine inanıyorum. Kuzey Kafkasya'da silahlı mücadele son derece büyük bir hatadır” dedi.

AB ve ABD'nin K. Kafkasya ile alakası

Avrupa ve ABD'nin Kafkasya genelindeki etkisi konusunu ise, “Sovyetler Birliği'nin 1993'te dağılmasından sonra Rusya Federasyonu (RF) kendisini toparlamaya çalışıyor. RF yakın çevre doktrini uyguluyor. Askeri müdahale hakkını 11 Eylül 2001'e kadar elinde tutmaya çalıştı. 11 Eylül'den sonra ABD, Kafkasya'ya askeri, siyasi ve ekonomik olarak yüklendi” sözleriyle değerlendiren Asam uzmanı, 11 Eylül tarihinin bir dönüm noktası olduğunu, bu tarihten sonra iki yeni oyuncunun ortaya çıktığını, bunların AB ve ABD olduğunu belirterek, bu oyuncuların K. Kafkasya'da hızlı bir dönüşüm yarattığını söyledi.

Rusya Federasyonu'nun Kafkasya Politikası

RF'nin Kafkasya politikası hakkında, “2000 yılında RF'de federatif yapı kısıtlandı. RF, 7 bölgeye ayrıldı. Burada Kafkasya'nın sınırları değişti. Eskiden Kuzey Kafkasya Ekonomik Bölgesi varken, bu isim Güney Rusya Bölgesi olarak değiştirildi.

Ana amaç, K. Kafkasya'daki yerel halkların nüfus oranını Rusların lehine değiştirmek ve burasını basit bir bölgeye çevirmektir” şeklinde görüş belirten Hasan Kanbolat, Güney Kafkasya'da İlhan Aliyev, Mikhail Saakasvili ve Victor Yuscenko gibi genç ve eski komünist partisi kökenli olmayan kişilerin iktidara gelmesi ve buralarda batı yanlısı bir değişimin olmasının,

Kuzey Kafkasya'yı doğrudan etkileyeceğini söyledi.

Karadeniz NATO ve AB gölü haline getirilmek isteniyor

Bu noktada AB ve ABD'nin bölge ile ilgili muhtemel görüşlerine değinen Kanbolat, "Abhazy'a sessiz bir devrim yaşandı. RF'nin onaylamadığı birinin devlet başkanı olması, değişimin olduğunu gösteriyor. Sovyetler'in dağılmasından sonra, RF'nin Karadeniz'e açılımı kalmadı, fakat Karadeniz değişime uğradı. Çünkü Karadeniz, Nato ve AB gölü haline getirilmek isteniyor.

Bana göre Gürcistan, Türkiye'nin önünde AB'ye girecek. Avrupa ve ABD Gürcistan'ı stratejik bakımdan önemli olduğu için istiyor. ABD Karadeniz üzerine politika oluşturuyor, burasını askeri bir liman yapmak istiyor. ABD, bu dönüşümün kalesi olarak İstanbul'u düşünüyor. Fakat Romanya gönüllü olarak ABD'nin üssü olmayı istiyor. Karadeniz'de yaşanan bu değişim Kuzey Kafkasya'yı etkileyecektir" şeklinde konuştu.

Kafkasya'daki yerleşim dağılımına da dikkat çeken Kanbolat, "Ermeniler Soçi, Adler ve Abhazy'a'nın Kuzeyi'ne yerleşiyor, çünkü buralarda yerleşim güzel ve iş olanakları fazla. Ermeni yerleşiminin buralarda yoğunlaşması Rusya'yı da korkutuyor. Kürtler 15 ayrı cumhuriyette dağınık olarak yaşarken, bir araya

toplanmaya başladılar. Limanı ve Türkiye'ye yakın olması dolayısıyla Krasnodar'ı seçtiler" dedi.

Neler yapılabilir

ASAM uzmanı Hasan Kanbolat, konuşmasının sonunda, toplumsal sorunlarımızla ilgili Türkiye diasporasında yapılabileceklerle değindi ve, "Sürgün ve soykırım, Ermeni olayından dolayı Türkiye gündemine taşınmaktadır. Türkiye'nin nüfusunun yüzde 50'si sürgünlerle gelmiş ve soykırımdan kaçmış insanlardan oluşmaktadır. Türkiye'de Sürgün'e ait anıt dikme hakkımız olmalı, bu başvuruyu yapmalıyız. Kültürün yeniden yapılandırılmasında farklılıklarımız ortaya çıkarılmalı. Özel gün ve gecelerde geleneksel kıyafetlerimizi neden giymiyoruz, bence giymeliyiz. Bir diaspora müzesi yapılabilir.

Bütün bunları yapmak için kendimize güvenmemiz gerekiyor. Kafkasya üzerine stratejik araştırmalar yapmalıyız. Derneğimizde, Kafkasya Stratejik Araştırmalar Merkezi kumalıyız. Bu merkezde Kafkasya ve politikası üzerine araştırmalar yapılmalı. Beyin fırtınaları çok önemli. Ulusal ve uluslararası konferanslar düzenlenmeli. Proje yapılmalı. Kafkasya'yı ele alacak seminer ve dersler verilmeli. Günlük yorum ve haberlerin olduğu canlı bir web sitesi gerekli..." şeklinde önerilerini sundu ■

Tarık Cemal Kutlu anıldı

Tarihçi, yazar, emekli öğretmen Tarık Cemal Kutlu, 25 Kasım 2005 Cuma akşamı, Ankara Kafkas Derneği'nde düzenlenen anma gecesinde tekrar hatırlandı.

Yine bir cuma günü, 24 Kasım 2004 tarihinde, öğretmenler gününde aramızdan ayrılan Kutlu, 1944 yılının Nisan ayında Göksun'un Çardak ilçesinde doğmuştur. Çeçenler'in Dişnou boyuna mensup olan ünlü tarihçimiz, Çeçen dilini çok iyi konuşabilmekteydi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ni bitirdikten sonra öğretmenlik yapan ve bu sırada 1990 yılında YÖK tarafından "Türk Filologu" ünvanı verilen Tarık Cemal Kutlu evle ve iki çocuk babasıydı.

Kutlu'nun Çeçenler ve Çeçenya hakkında çok sayıda telif ve Çeçenceden çevrilmiş makalesi yayınlanmış ve kendisi 1998 yılında Çeçen İçkerya Cumhuriyeti Devlet İlimler Akademisi onur üyeliğine seçilmiştir. Kendisine Allah'tan rahmet diliyoruz.

Eserleri şöyle sıralanabilir: **Çeviriler;**

- Zelimhan (roman-Mohmad Mamakayev)
- İmam Şamil'in Gazavatı (Muhammed Tahirül Karakhi-Tahirül Mevlevi)
- Kafkasya Müridizmi (Aytek Kundukh)
- 18. yüzyılda Çeçen İnguş halkıyla Rusya arasındaki ilişkiler (Yavus Axmadov)
- Ekim'in yetiştirdikleri (Moxmad Sulayev)
- Çeçen Masalları
- Çeçen Dilbilgisi (İ. Arsanov - tamamlanmış, basılmamıştır)

Telif eserleri:

- İmam Mansur (İtalyancaya ve Arapçaya çevrilerek basılmıştır)

- Çeçenya 95

Tamamlanmış, ancak basılmamış telif eserleri:

- Çeçen Direniş Tarihi (ilk çağlardan 31 Ağustos 1996'ya kadar)
- Çeçence-Türkçe Sözlük (25.000 kelime)
- Çeçen Atasözleri
- Çeçence hayvan ve bitki adları Sözlüğü
- Çeçen Gramer Terimleri Sözlüğü

Ana dille eğitim üzerine...

ÖZDEMİR ÖZBAY

Neredeyse yarım yüzyıl geçti. Ortaokula yeni başladığım yıld. Sivas'ın Şarkışla ilçesinde idik. Akşamları bir an önce ev ödevlerimizi bitirmek için nasıl çabaladığımızı anımsıyorum. Bir an önce bitirmek o kadar önemli idi ki, saat 22.30'da elektrik kesilecek, petrol lambasının ışığında kalacağız. Kasabanın yakıtlı çalışan elektrik santrali bu saatte dururdu hep. Daha sonra petrol lambasının ışığı altında toplanarak, annemin kuzeni olan Nesibe teyzenin o doyum olmaz masallarını dinlerdik. Bu masallar, tarifsiz hazlar verirdi bana. Nesibe teyze o güzel tok sesiyle ve düzgün bir Abazaca ile, kimi zaman da annesinin dili olan ve aynı güzellikte konuştuğu Kabardeyce ile masallar anlatırdı hep... Anlattığı öykülerin "Nart Destanı tekstleri" olduğunu ilerleyen yıllarda ancak anlayabilmiştim.

Sevgili teyzemiz o kadar güzel anlatıyordu ki, rüyalarımda ok atan Sosrikua'yı, üç ayaklı Çerkes sofrasının üzerinde, içkileri dökmeden dans eden Nart ulularını, ya da örsünün başında çelik döven Nart Tlepş'i görür olmuştum... Nesibe teyzemin anlattığı bu güzel öyküleri aynı güzellikte, aynı netlikte belleğime yerleştirmem her zaman mümkün olmuyordu. Bugünkü gibi ses kayıt olanakları da yoktu. Günlerce kıvranıp durdum. Ne yapmalıydım..? Okul müdürünün eşi olan Fransızca öğretmenimiz Makbule Aydın'dan, Yunanistan ve slav kökenli ülkeler dışında, tüm Avrupa ülkelerinin dillerinin latin harfleri ile yazıldığını duyunca heyecanla ayağa fırlamıştım. O anda, sanki Nesibe teyzenin anlattığı Abazaca öykülerin latin harfleri ile yazılmış metin-

lerini görmüştüm.

Öğretmenimizin, "Ne oldu oğlum, niçin fırladın öyle..?" sorusuna çok acemice ve çocukça bir yalanla;

- Dişim ağrıdı da.., yanıtını vermiştim.

Günlerdir aşamadığım bunalımım geride kalmıştı. Hemen o gün, bir akşam önce dinlediğim Nart Peterez'in öyküsünü kendimce latin harfleri ile ama Abazaca olarak not etmeyi başarmıştım. Birkaç metin not ettikten sonra, kendimce düzenlediğim alfabemi de ezberlemiştim. Artık çok mutluydum ve bir kuş kadar hafif hissediyordum kendimi. Sevgili teyzemin anlattığı o güzel öyküler artık unutulmayacaktı. Ama, bu Abazaca alfabenin çok geçmeden başıma ne dertler açacağını nereden bilebilirdim!..

Ders yılının ikinci yarısına dek yirmiye yakın öykü kaydetmiştim. Öyküleri yazdığım sayfaları, evde hiç kimsenin aklına gelmeyecek yerlerde saklıyordum. Bu çocukça sırrım bana göre çok kutsaldı ve kimse bu kutsallığı bozmamalıydı. Ama sırrımı iyi gizleyemedim. Türkçe öğretmenimiz ve aynı zamanda okul müdürü olan Necib Aydın, ev ödevlerimizi kontrol ederken, defterimin arasındaki destan metnini yakalamıştı. Öğretmenler odasına çağıldım. Okulun tüm öğretmenlerinin huzurunda sorgulanıyordum. Bu kutsal sırrımı nasıl açıkladım. Kulaklarım çekildi, şiddetli bir tokat yüzümde patladı. Ağlayarak konuşmaları dinliyordum. Bu kendini beğenmiş, pedagoji öğretisinden nasibini alamamış öğretmen grubu, onbir yaşındaki bir çocuğu rahatlıkla ajan ya da casus olarak suçlayabiliyorlardı. Tehdit dolu seslerini hala duyar gibiyim:

-Nedir bu yazdıkların, sen casus musun? Kime bilgi götürüyordun... Ne olacak... Moskok

sipası, bu millet hin, armut dibine düşmüş... bu Çerkeslerin büyüğü de çocuğu da aynı b....."

Çocuk beynim zonklıyor, gözlerim karıyor, bacaklarım titriyordu. Sonunda kendimi kaybettim. Bayılmışım. Bayılmanın ne menem bir şey olduğunu da anadilim sayesinde öğrenmiştim. Kendime geldiğimde sınıftaki sıralardan birinin üzerinde yatıyordum, okulda ne öğretmen, ne de öğrenci kalmıştı. Başucumda okulun müstahdemi Hatun nine, göz yaşlarımdan ıslanan yüzümü silerken, bir taraftan da o güne dek duyduğum en galiz küfür ve bedduaları Türkmen ağzı ile sıralıyordu;

- Boyları devrilsin ilaha.! Ciğerinize fitiller döşensin, bir de öğretmen olacaklar... Hıh! G...mün öğretmenleri, parmak kadar sabiye yaptıklarına bakın. Kele(!) anası bubası ne diyecek..."

Olay bu kadarla da kalmadı, ben korkudan anneme, babama açılmazken, ertesi gün babam okula çağrılarak sorgulanmak istendi. Okul müdürü elindeki yazıyı babama göstererek:

- Mazhar Bey, Mazhar Bey... Oğlunuzun marifetine bakın... Bu kargacık burgacık yazıları siz anlıyor musunuz..? Bu gizli bir şifre midir..?"

Babam büyük bir şaşkınlıkla, hiçbir şey anlamadığı yazıları bana vererek okumamı istemişti. Kutsal sıırım ayaklar altına alınıyordu. Ağlayarak, denizler tanrıçası Psırtha Guaşe'nin yilkısından alınan Sosnıkua'nun atı Tıgıujey'in nasıl eğitildiğine ilişkin parçayı okudum. Kulaklarım uğulduyor ve kendimi yeni dayaklara, saldırılara hazırlıyordum. Ama beklediğim olmadı, babamın sinirli kahkahası ile irkildim;

- Yazıklar olsun! Bir de eğitimci olacaksınız, bir çocuğa reva gördüğünüz muameleye bakın. Teyzesinden dinlediği masalı yazmış, bunda ne kötülük var? Bunun neresi casusluk, neresi şifre..? Sizi Milli Eğitim'e, savcılığa şikayet edeceğim.."

Aradan geçen yıllarda anadilimle okuyup yazma tutkusu hep benimle birlikte yaşadı. Üniversite yıllarımda gündüzleri Hukuk Fakültesi'ne giderken, akşam üstleri de Dil Tarih Coğrafya Fakültesi öğrencisi olan arkadaşlarla Rus Dili ve Edebiyatı derslerini dinliyordum. Bir süre böyle geçti, kiril harflerini öğrenmiştim. Beni bu derslere misafir öğrenci olarak kabul eden Rusça okutmanı İsmail Bey'e şükran borçluyum. Acaba bu harflerle Çerkesçe bir kitabı okuyabilir miydim. Sevgili dostum Kopsırge Orhan imdadıma yetişti.

Kendisi ile tanışıp dost olmaktan büyük onur duyduğum rahmetli yazar Cıguatan Khali'nin yazılarını içeren Abazaca (Aşıwua) bir kitabını bana ulaştırdı. Yaz tatilinde Rus alfabesini uygulayarak yaptığım çalışma sonucu kitabı okuyup bitirmiş ve Abaza alfabesini de çıkartmışım. Abazaca okumayı öğrendikten yirmi yıl sonra alfabesi elime geçti. Abaza alfabesini bu kez uygulayarak çalıştığım roman Kabardey dilinde yazılmıştı. "Maze Nikue Şkhuante" adlı romanı okuyabildiğimi görünce dünyalar benim olmuştu.

Yetmişli yıllarda bu çalışmalar meyvesini veriyordu. Rahmetle andığım Bayram Hergüner ağabeyimizin, kolla çalışan külüstür teksir makinesi ile biner adet Kabardey, Adıgey, Abhaz ve Abazin alfabesi hazırlayıp dağıtmıştık. Çerkesce öğretmenlerin ilk deneyimi olan bu çalışmaları, daha sonra Yamçı Dergisi'nde de yayınlamıştık.

Bu ilerlemiş yaşimde, bugün yine heyecanlı, sevinçli ve telaşlı günler yaşıyorum. Onbir yaşimdaki tutkum, fakülte öğrencisi olduğum yıllardaki heyecanım yine depreşti. Türkiye'de anadilimizi okuyup yazma, öğrenme gibi tarihi bir olanağın doğması beni yine sevdalandırdı... İçim içime sığmıyor. Bu konuda Avrupa Birliği'ne sunulan Kafkas Federasyonu projesinin kabul görmesi, hem dil öğrenme anlamında, hem de Avrupa Birliği içindeki yirmi beş ülkenin Türkiye'deki Çerkes kimliğini resmen tanımış olmaları anlamında, 141 yıllık sürgün yaşamımızda en önemli olaydır. Sevgili Cetger Betül'ün vermiş olduğu proje ile ilgili dosyayı mutlulukla inceledim. Nart Dergisi'nin geçen sayısında proje ile ilgili çok güzel bir açıklama yayınlandı. Ben bu konuyu tekrarlamak istemiyorum. Projeye emeği geçen ve bu aşamaya gelmesine katkıda bulunanlara şükran borçluyuz. Bu ülkenin uygar ve hümanist bireyleri, Çerkes dili ile ilgili eğitimci yetiştirme kurslarının açılmasının, Çerkesçe konuşulmasının Türkiye'yi bölmeyeceğini, aksine Avrupa ve dünya kamuoyunda, uluslararası örgütlerde ve platformlarda Türkiye'nin insan hakları yönünden saygınlık kazanacağını, çok yakın bir zamanda göreceklerdir.

Türkiye diasporasındaki aydınlarımız, gençlerimiz, Çerkes anneleri, dernek yöneticilerimiz, toplumumuz için yaşamsal önemi olan bu projeye destek veriniz. Adıgece de ve Abazaca da ayrı ayrı güzellikteki o ünlü atasözümüzü unutmayınız:

"Dilsiz ulus ölüdür"

Adıgey Cumhuriyeti'nde parlamento seçimleri

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından yeniden yapılandırılan Rusya Federasyonu'nun katılımcı cumhuriyetlerden biri olan Adıgey Cumhuriyeti'nde parlamento seçimlerinin, normal dönemi olan 12 Mart 2006 günü yapılması kararlaştırıldı. Dördüncü dönem parlamentosu için, 27 seçim bölgesinden 54 milletvekili seçilecek ve tek meclisten oluşacak.

Adıgey Cumhuriyeti'nde birinci ve ikinci dönem parlamentolarında yasa gereği paritet (eşitlik)in sağlanması için, Adıgelerden seçilen milletvekilleri ile diğer halklardan seçilen milletvekilleri eşit sayıda oluşturuluyordu. Bu uygulamaya, federasyon merkezinin baskıları nedeniyle son verildi.

Bunun üzerine halen görev yapan üçüncü dönem parlamento, 27 milletvekili ve 27 senatör olmak üzere iki meclisten oluşturulmuş ve böylece kısmen de paritet sağlanmıştı. Ancak bu yapıya da yerelde itirazlar gelmiş ve 2002'de seçilen başkan Şovmen'in de tek meclisli parlamento yapısını desteklemesiyle,

Adıgey parlamentosunun 27 bölgeden seçilecek 54 milletvekilinden oluşan tek meclisinin olması yasalaştırılmıştı.

12 Mart'ta, 27 seçim bölgesinde toplam 335 bin seçmen oy kullanacak. Her seçim bölgesinden, kendisi (bağımsız) aday olan ve en çok oy alan bir kişi milletvekili seçilecek. Meclisin 27 milletvekili böylece oluşacak. Diğer 27 milletvekili de partilerin, aldıkları oy oranlarına göre 27 bölgeden çıkaracakları isimlerden oluşacak.

oluşacak olan parlamento, Adıgey Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu'nun kesin sonuçları açıklamasından sonra, en yaşlı üyenin

başkanlığında toplanarak, yemin edecek, daha sonra başkan, başkan yardımcısı, komisyon başkanlarını seçerek göreve başlayacaktır.

Halen görevde olan parlamentonun yıllardır kabul etmediği, hep ertelediği, Adıgey Cumhuriyeti'nin 'kader yasa'ı olan referandum yasa'sının, yeni oluşacak parlamento aritmetiği çerçevesinde ivedilikle gündeme alınabileceği konuşulmaktadır.

Adıgey Devlet Üniversitesi Rektörü Hunago Reşid, kutlama töreninde bir konuşma yaptı (üstte). Üniversite binasının dışarıdan görünüşü.

Devlet Üniversitesi kuruluşunun 65. yılını kutladı

Adıge halkının kadrolarının yetişmesine çok önemli katkılar sağlayan Adıgey Devlet Üniversitesi bir eğitim kurumu olarak 65. yılını kutladı. Adıgey Eğitim Enstitüsü olarak 1940 yılında kuruldu. 1993 yılında üniversiteye dönüştürüldü. 60 öğrenciyle öğretime başlayan kurumunun bugün devamlı ve ekstem olmak üzere toplam 14000 öğrencisi bulunmaktadır. Matematik-Bilgisayar, Fizik, Doğal Bilimler, Tarih, Filoloji, Adıge Dili ve Kültürü, Yabancı Diller, Hukuk, Ekonomi, Pedagoji olmak üzere 10 fakülte, Güzel Sanatlar ve Spor Enstitüleri ile 1 meslek yüksek okulu bulunan üniversitede 597 öğretim görevlisi çalışmaktadır.

Adıgey Üniversitesi'nde, 1992 yılından bu yana Türkiyeden adıgelerde yabancı öğrenci statüsünde öğrenim görmektedir. Bu kez KAFFED ile üniversitenin yaptığı yeni anlaşma çerçevesinde 2006-2007 öğretim yılından itibaren her yıl Kaffed'e 10 öğrenci kontenjanı sağlanmıştır.

Meşbeşe İshak Rusya Federasyonu sivil toplum meclisine seçildi

Adıgey Yazarlar Birliği Başkanı Meşbeşe İshak, Rusya Federasyonu Devlet Başkanı V. Putin tarafından Sivil Toplum Meclisi'ne seçildi.

Kısa bir süre önce Duma'da kabul edilen ve Putin tarafından onaylanarak yürürlüğü giren yasa gereği bir "Sivil Toplum Meclisi" oluşturulmuştu. 126 kişiden oluşan ve Putin'in başkanlığında çalışacak olan meclisin üyeleri Rusya Federasyonu'nu oluşturan cumhuriyet ve kraylarda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının gösterdiği adaylar arasından seçildiler. Maaş almadan çalışacak ve Putin'in çağrısıyla toplanacak olan üyeler, yerel yöneticilerin ve parlamentolarının alacağı kararlar ile uygulamaların bir nevi gözlemcisi ve denetçisi olacak, Federasyon düzeyinde alınacak karar ve uygulamalar konusunda da görüş ve önerilerde bulunacaklar.

Meclise güney bölgesinden önerilen adaylar arasından RF Halk Meclisi üyesi olarak seçilen Meşbeşe İshak'ı, Adıgey sivil toplum kuruluşları temsilcileri başkan Şovmen'e önermişler ve güneyde Putin'in temsilcisi olan Kozak'a bildirilen isimler arasında yer almasını sağlamışlardır.

Halkın seçtiği, federal (Duma) ve yerel parlamentolar varken, atamayla oluşturan bu meclisin halkın daha demokratik ve daha refah içinde yaşamasına nasıl bir katkı sağlayacağı merak konusu.

Adıge halkının en ünlü yazarlarından biri olan Meşbeşe İshak'ın roman, hikaye ve şiir dallarında onlarca kitabı bulunuyor. Halen Adıgey Yazarlar Birliği Başkanı olarak görev yapmakta olan İshak'ın "Taşdeğirmen" adlı romanı Yene-mikue Mevlut tarafından Türkçeye de çevrilmişti.

YAVATAN
başından...

Rektör Hunago Reşid: “Öğretim görevlilerimizin tamamına yakını kendi uzmanlık alanında ödüllüdür”

Çeviren: MEŞFEŞSU NECDET (HATAM)*

Günümüz Adıgey Devlet Üniversitesi 1940 yılında Öğretmen Okulu olarak kurulmuştu. Daha sonra Pedagoji Enstitüsü'ne dönüştürülen öğretim kurumu Adıge ve Adıgey halkı için çok önemli olan günümüz yazar, çizer ve aydınlarımızın çoğunu yetiştiren eğitim yuvasıdır. Enstitü 1993 yılında üniversite oldu. 2005 yılı aralık ayında Adıgey'in en önde gelen öğretim kurumu, kuruluşunun 65. yılını, çeşitli etkinlikler, şenlikler ile kutladı. Bu bağlamda Adıgey Devlet Üniversitesi Rektörü, sosyoloji doktoru, Prof. Hunago Reşid ile Adıge Makh Gazetesi'nin yaptığı bir röportajı sunuyoruz:

Adıge Makh: Sayın Hunago, üniversitemiz artık, çeşitli bilim dallarında uzman kadrolar yetiştirmeye başlamış, klasik bir üniversite olduğunu kanıtlamıştır. Size göre üniversitemizin özellikleri nelerdir?

H. Reşid: Adıgey Devlet Üniversitesi'nin üniversite oluşu üzerinden çok yıllar geçmedi. Sadece on iki yıl. Bununla birlikte, daha yakınlarda gerçekleşen denetlemelerde başarılı bulunmuş, üniversite konumunu statüsünü hak ettiği sonucuna varılmıştır. Üniversitemiz bildiğiniz gibi, klasik üniversite ölçütlerine göre kurulmuştur. İyiler sıralamasında Rusya Federasyonu'ndaki 356 üniversite arasındaki yeri ortalamadadır. Güneydeki 37 üniversite içerisinde ise ilk ona girmektedir. Adıge Devlet Üniversitesi'ni diğerlerinden ayıran en belirgin özelliği, gelişiminin çok hızlı olmasıdır. Gelişme ilk yıllarda güç olmakla birlikte, günümüz gelişmişlik düzeyi eskinin, kimi konularda beş, kimi konularda ise on katına ulaşmıştır, denebilir.

Üniversite'nin ilk on yılında yeni bölümler, laboratuvarlar, araştırma merkezleri, şubeler, temsilcilikler açılmış, çalışmaların daha yararlı olmasına yönelik yeni yönetim birimleri oluşturulmuştur. Bizim

gibi kendine özgü özellikleri bulunan yörelerde eğitim veren klasik üniversitelerin, uzman öğretim üyelerinin önemi çok büyüktür. Yörenin ulusal kültürel özellikleri, tarihi, demografik durumu... konularında önemli araştırmalar yapmak, sonuçlarını değerlendirmek bu kadroların görevidir.

Adıge Makh: Üniversite'nin nasıl geliştiğine ilişkin ne gibi örnekler verebilirsiniz?

H. Reşid: Bugün üniversitemizi büyük bir öğrenim kompleksi olarak sayabiliriz. Bu kompleksin kapsamı içinde Güzel sanatlar enstitüsü, Kültür-Fizik ve Judo enstitüsü, Maykop Sosyal-Teknik Koleji, 5'i Krasnodar Kray ölgesinde olan 6 şubesi bulunmaktadır... Sayıları on dört binden çok öğrencimiz 63 farklı dalda eğitim-öğrenim görebilmektedir. Sayıları altı yüzden çok olan, kendi dallarında uzman öğretim görevlilerinin %70'i doçent, profesör düzeyindedir. Öğretim dereceleri ve ünvanları vardır. Bunlardan 26'sı Adıge Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu övgüye değer bilim adamı sanı ile ödüllendirilmişlerdir. Ayrıca "Adıge ve Rusya'nın övgüye değer kültür çalışanı, eğitim çalışanı" sanı olan çok sayıda öğretim üyemiz bulunmakta, kırk tanesinin de çeşitli devlet ödülleri bulunmaktadır.

Sadece Adıgey halkı için çalışmadığımızı, özellikle belirtmek isterim. Öğrencilerimizin üçte biri Krasnodar Kray ve Rusya'nın diğer bölgelerindendir. Bu yıl üniversitemizde eğitim göreceklelerin yarıya yakını paralı eğitim göreceklelerdir. Ancak öğrencilerin çoğunun akademik ya da sosyal bursları vardır. Kimi öğrencilerimiz de Rusya Federasyonu Devlet Başkanlığı bursunu kazanmış bulunmaktadır.

Adıge Makh: Mezun olup diplomasını alanlar için en büyük sorun iş bulabilmek olsa gerek. Adıge Devlet Üniversitesi mezunlarının iş yerlerince tercih edilme durumu nasıl acaba?

H. Reşid: İş bulabilme oranı kendi geleneksel

düzeyini korumaktadır. Mezunlarımızın daha çok görev aldığı kurumlar, özelliği olan orta dereceli okullar ile yüksek okullardır. İkinci sırada bilimsel araştırma kurumları sayılabilir. Ayrıca çeşitli devlet kurumlarında, vergi ve gümrük dairelerinde, kitle iletişim kurumlarında, özel işletmelerde, kimi örgütler ve başka bir çok alanda mezunlarımız iş bulmaktadır. Üniversite olarak, yaşadığımız bölgenin özelliklerini de göz önünde tutuyor ve gereksinme duyulan alanlarda yeni bölümler de açıyoruz.

Adighe Makh: Bilim ve teknoloji geliştirme Federal Programı çerçevesinde çalışmalarınızı sürdürdüğünüzü, çeşitli yarışmalara katıldığınızı biliyoruz. Sonuçları konusunda bizleri bilgilendirebilir misiniz? Ne gibi projeleriniz var?

H. Reşid: Klasik üniversitelerin belirgin özelliklerinden biri de, çeşitli bilim dallarda uzman yetiştirmek yanında, derin bilimsel araştırmaların da yapıyor olmasıdır. Üniversitemiz bünyesinde bu bilimsel çalışmaların yürütüldüğü 27 farklı dal için 11 merkezimiz, 7 laboratuvarımız ve üç de müzemiz bulunmaktadır.

Projelerimizin çoğu sosyal bilimler alanındadır. Yakınlarda doğa bilimleri konusunda da araştırmalarımız başlayacaktır. Öncelikli olarak Fizyoloji, biyomekanik, matematik ve fizik dallarında. Fizyoloji Bilimleri konusunda ayrı bir merkez oluşturmayı düşünüyoruz.. Bu konuda çalışma yapacak 5 doktorumuz ve çocuk fizyolojisi laboratuvarımız hazır. Hızla gelişen bölümlerimizden biri de Fizik-Matematik bölümüdür. Bu bölümümüzün, Kopenhag'da gerçekleştirilen 10. Dünya Kongresi'ne katılmış sunumları ilgi görmüştür. Bizlere umut ve coşku veren projelerimizden biri de 2006 yılında yapımını bitirmeyi düşündüğümüz yeni, büyük kütüphane binamızdır.

Adighe Makh: Gelecekte üniversitenin daha başarılı olması için hangi konulara öncelik vermeyi düşünüyorsunuz?

H. Reşid: En çok önemseydiğimiz konulardan biri öğretim üyeleri ve öğrencilere her alanda yardımcı olmaktır. Çalışanların aylıkları ve öğrenci burslarının yükseltilmesi gerekiyor. Genel bütçeden yapılacak artırımlar dışında, kendi olanaklarımızla da konuya eğilmek elden geleni yapmak istiyoruz. Sosyal yardımları büyütüyoruz. Yaşam alanları kalitesinin de çok önemli olduğuna inanıyorum. Bu bağlamda 3 nolu öğrenci yurduna 7,3 milyon ruble tutarı onarımı bitirmiş bulunuyoruz. Dersanelerin merkezi ısıtma sistemi ve kolej ana binasının onarım çalışmaları da sürüyor. Ayrıca 140 yataklı sağlık merkezimizin yapım

çalışmaları da başlamış durumdadır

Adighe Makh: Sayın Hunago, bu saydıklarınız dışında başarılarınız yok mu?

H. Reşid: Doğrusunu söylemek gerekirse var, Üniversitemiz öğrencileri Rusya Federasyonu ve dünya bilgi yarışmalarında birincilikler ve çeşitli dereceler alıyorlar. Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Putin nezdindeki bilimsel akademinin açmış olduğu bilgi yarışmalarında da derece sahibi öğrencilerimiz var. Şu sıralar Adigey Devlet Üniversitesi mezunu 165 öğrenci asistan ve doktora öğrencisi olarak araştırmalarını sürdürüyor.

Özellikle belirtmek isterim ki, üniversitemiz Rusya'daki diğer üniversiteler ve yakın doğu ülkeleri üniversiteleri ile çeşitli konularda işbirliği içerisinde. Örneğin Moskova, Petersburg, Sibirya ve Güneydeki ünlü üniversiteler ile çok yakın işbirliği içerisinde çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Krasnodar Üniversitesi de iyi ilişki içinde olduğumuz üniversitelerden biri. Adige Devlet Üniversitesi aynı zamanda Unesco Dünya Üniversiteler Birliği'nin de bir üyesi. Amerika Çekoslovakya ve Almanya'daki kimi üniversiteler ile de ortak çalışma anlaşmalarımız var. Bu programlar çerçevesinde son beş yıl içerisinde 122 öğretim üyesi ve 585 öğrencimiz yurt dışında eğitim ve öğretimini geliştirme olanağı bulmuştur. En iyiler düzeyine geldiğimiz söylenemez, halen yolun başındayız. Üniversite sağlıklı bir yapı ile çağdaş ölçütler çerçevesinde gelişimini sürdüren bir eğitim kurumudur. Çözümlemesi gereken sorunlarımız hala çok. Ülkemizin diğer üniversiteleri ve Avrupa üniversiteleri ile ilişkilerimizi geliştirmek, karşılıklı değişim programları uygulamak en çok önemseydiğimiz konu.

Adighe Makh: Sayın Hunago, vaktinizin çoğunu öğrenciler arasında geçiriyorsunuz? Bunun size katkıları da oluyor mu?..

H. Reşid: Gençlerle bir arada olmak bence bir yaşam iksiri. Biz öğretim üyeleri, öğrencilere bir şeyler öğretme çabası içindeyiz. Ancak bu süreçte bizler de kendilerinden öğreniyoruz. Biz daha yaşlı kuşaklar, çağın getirdiği değişimlerin, çağdaş gelişmelerin ayırımında olamayabiliyoruz. Çabuk anlama kavrama ise gençliğin en büyük özelliklerinden biri. Geleceğin umudu olan gençlerin, yaşlıların deneyimine olan gereksinimi de yadsınamaz. Özetle birbirimizi tamamlıyoruz.

Adighe Makh: Teşekkür ederim

Hunago Reşid: Ben de.. ■

* Adige Makh Gazetesi'nden alınmıştır

Araştırma gezisi Adige Makh'da yer aldı

Jade Cemre Erciyesli, hazırladığı doktora tezi için yaptığı araştırma kapsamında geçtiğimiz ay Adigey'e gitti ve iki ay boyunca orada araştırmalar yaptı. Adigey'den ayrılmadan önceki gün Adige Makh gazetesi kendisiyle bir röportaj yaparak "Anavatana Dönüşü Düşünüyor" başlığıyla yayınladı.

Bu ziyaretle ilgili olarak gazetede, Jade Cemre'nin Adigey'in birçok köyünde çat kapı evleri dolaşarak yaptığı "Adigelerin sosyo-ekonomik yaşamı" konulu araştırmasından bilgiler verilerek, bu süre içinde edindiği izlenimler ile duygularından bahsedildi.

Daha sonra Nart Dergisi'nin "Gezi" bölümünde de ayrıntılı olarak yayınlayacağımız için kısaca değineceğimiz söyleşinin bir yerinde, Adigey'i görmeden önce Cemre'nin planlarının farklı olduğu, ancak şimdi anavatana dönüş yapmak istediği belirtilerek, Cemre'nin

Adigelerin dünyasını ve yaşam tarzını bildiğinin sözlerinden anlaşıldığı söyleniyor.

Adige Makh'da yer alan söyleşide ayrıca, "Cemre, Adigey'de gördüklerini, duyduklarını 90 yaşındaki dedesine de anlatacak. Adigabze'yi çok iyi bilen ve torunlarına da sürgün hikayelerini sürekli anlatan dedesi Kazım, anayurduna hiç gelememi görememi ise de, torununun mutluluğunu paylaşacaktır.

Türkiye'de yayımlanan Nart Dergisi'nde Maksudiye köyüne ilişkin yazı çıkmış, Cemre de bize onu göstermişti. Dergide dedesinin fotoğrafı da vardı. Görüntüde köy bildiğimiz Çerkes köyleri gibi Evler bir hayli uzak birbirine ve bahçelerin içinde...." denilerek, Maksudiye'nin kısa bir tanıtımı yapılırken Cemre'nin, "Anavatana güzelliğini, anavatana gördüğüm zaman daha bir anladım. Adigey'de yaşam huzur dolu. Düşük tempoda stressiz bir yaşam var burada. Ben gidiyor olsam da kalbim Adigey'de kalıyor" sözlerine yer verildi.

Tarihçiler ODTÜ'de "1877-78 Osmanlı Rus Savaşı"nı konuştu

BERAT YILDIZ

13-14 Aralık 2005 tarihlerinde ODTÜ Tarih Bölümü ve Japonya Meiji Üniversitesi işbirliğinde ODTÜ'de düzenlenen "1877-1878 Osmanlı_rus Savaşı" konulu uluslararası konferansa dünyanın her tarafından bilim adamları katılarak 93 harbini bütün yönleriyle irdelemeye çalıştılar.

Konferansta "1877 - 1878 Rus-Türk Savaşı'nın Çerkes Tarihi İçin Önemi" başlığıyla bildiri sunması beklenen Adige Cumhuriyeti Beşeri Bilimler Araştırmaları Enstitüsü'nden Hotko Samir, son anda katılamayacağını bildirdiğinden, tarihimizin dönüm noktalarından birini konu alan bu konferansta Çerkes tarihi pas geçilmiş oldu.

Bunun dışında yapılan konuşmaların ana argümanları Çerkes tarihiyle birebir alakalı olmasa

da, özellikle göç konusunda ABD Louisiana Üniversitesi'nden Justin Mac Carthy imparatorlukta savaş esnasındaki demografik sorunlara, Bilal Şimşir ve Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü'nden Alexander Toumarkine Balkanlardaki yerli halkın Kafkas göçmenleriyle olan ilişkilerine değindiler.

Tarihte 93 harbi olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı - Rus savaşının Kafkas tarihi için de büyük bir önemi vardır. Kırım Harbi sonrası Osmanlı İmparatorluğu'na doğru artan zorunlu göç dalgası 93 harbi sonrası Rusya'nın savaşı kazanması dolayısıyla hızlanmış, Kafkasya dışında daha önce Balkanlar'a yerleştirilen Çerkesler için de tekrar Anadolu'ya doğru ikinci bir göçü beraberinde getirmiştir.

Dileğimiz, vakıf ve kurumlarımızın önderliğinde gerçekleştirilecek toplantılarda tarihsel problemlerimizin incelenmesinin mümkün olmasıdır.

Uluslararası Göç Sempozyumu'nda Kafkas sürgünü de ele alındı

BERAT YILDIZ

Zeytinburnu Belediyesi'nin organizasyonu ile 8-11 Aralık 2005 tarihleri arasında "Uluslararası Göç Sempozyumu" düzenlendi.

Göç olgusunu bütün yönleriyle ele almayı amaçlayan ve 10 ayrı oturumdan oluşan sempozyum, Belediye Başkanı Murat Aydın'ın konuşmasıyla açıldı.

Sempozyumun 5. oturumunda, Türkiye'ye yapılan göçler tarihsel perspektifte incelenmeye çalışıldı. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nden Dr. Raşit Gündoğdu "Arşiv Belgelerine Göre Kırım ve Çerkes Göçü" isimli bildirisinde, son zamanlarda açılan katalogların göç konusunda belgeler sunduğundan bahisle, Osmanlı arşivlerinin araştırmacıların ilgisini beklediğini, bu alanda geniş çaplı araştırmalar yapılmasını arzu ettiğini bildirdi.

Bilkent Üniversitesi'nden Doç. Dr. Hakan Kırımlı ise Kafkasya ve Kırım'dan Anadolu'ya yapılan zorunlu göç hareketinin, büyük nüfus kayıplarını beraberinde getirdiğini bu halkların kendi anavatanlarında azınlık durumuna düşürüldüğünü kaydetti.

Oturumun son konuşmacısı olan Sakarya Üniversitesi'nden Yrd. Doç. Dr. Fethi Güngör ise "Kafkaslardan Anadolu'ya Göçler: Çeçen Mültecilerinin Durumu" adlı sunumunu yaptı. Sunumuna Kafkas - Rus savaşlarından başlayan, harita ve arşiv belgelerinden örnekler göstererek konuyu bugünkü Çeçen mültecilerinin durumuna bağlayan Güngör, Rusya'nın sürgün politikasındaki sürekliliğe dikkat çekerek Kafkasyalıların başına gelenin göç değil sürgün konsepti içinde ele alınması gerektiğini belirtti.

Kısıtlı zaman süresinde Güngör, Rusya'nın Çeçenistan'ı işgali sonucu Türkiye'ye iltica eden Çeçen Mültecilerinin problemlerine değinen Güngör, bazı bürokratların Çeçen Mültecilere sürekli sorunlar çıkarttığını ve İstanbul'da değişik kamplarda hayat mücadelesi veren mültecilerin hukuki bir statüye kavuşturulması için yetkili devlet organlarının devreye girmesi gerektiğini belirtti.

Ayrıca genel olarak amacına ulaşan sempozyumda Türkiye ve Dünyadaki göç olgusu bütün yönleriyle işlenerek, varolan problemler için bilim adamları çözüm yolları önerdiler.

Konferansın konuşmacılarından Ömer Turan, Aleksander Tomarkine, Maria Pendevska, Oktay Özel, Justin Mc Carthy ve Bilal Şimşir birarada...

İzzet Aydemir'in
49 yıllık
yol arkadaşı
Sümer Hanım:

“Hayatımız boyunca her ev sahibi olduk”

İzzet Aydemir'i biraz tanıtmamızı istiyorum, kitaplarda yazılanların dışında.

- Kilis doğumluydu, Babası Yugoslavya'dan gelen Çerkeslerdendi. Önce Balkanlardan Üsküp'e yerleşmişler, oradan Ürdün yolundan Suriye yoluyla Antep'e gelip Kilis'e yerleşmişler. İsrail'e yerleşen wunekoşları vardı gelip giderlerdi.

- **Kafkasya'dan geldikleri yer neresiydi?**

- Anapa, Anapa'dan Tuapse'ye gelmişler gemilerle. Balkanlar'a yerleştirilmişler. Aileleri kalabalıkmış, Kayınpederim, 9 yaşında Şam'a oradan da Kilis'e geldiklerini söylerdi. Geldiklerinde annesi hayattaymış, babası Yugoslavya'da ölmüş, 8 kardeşlemiş. Göç zamanı iki kardeşlerini kaybetmişler. Sonradan birini bulmuşlar, diğeri hala bulunamadı. I. Cihan Harbi ve İstiklal Harbi başlamıştı. Kayınpeder savaşa katılmış. O dönemde kız kardeşlerinden birisi Suriyeli bir subayla, diğeri Şamlı bir beyle evlenmiş; Şamlı beyle evlenen hala seneler sonra Balıkesir'in Susurluk ilçesine bağlı bir köye yerleşmiş ve orada ölmüş. Onun kızını bulduk, diğeri hala bulunamadık. Diğer halalar da Maraş'a yerleşmişler onlar da öldüler. İzzet Bey'in sağ olan 3 kardeşi var.

Emekli olunca buraya yerleştik. İzzet Bey köy hayatını severdi. Bir ara Gönen'e yerleşmeyi düşündük fakat annem, 'Gönen uzak buraya yerleşin' dedi. Buraya geldik ve yerleştik.

- **İzzet Bey kaçınıcı çocuktu?**

- İlk çocuktu. Babası 86 yaşında vefat etti. Komiserdi, babasının memuriyeti dolayısı ile her bir yeri dolaştılar. Her yıl bir okul değiştirerek liseyi bitirdi.

Diaspora çok büyük bir değerini kaybetti. Türkiye Çerkeslerinin kendi kimliklerini yeniden bulma çabasında en önemli öncülerindendi İzzet Aydemir. Çıkardığı periyodik yayınlarla, kitaplarla ve dernek kuruluşlarındaki çabalarıyla PERIT (öncü) oldu. “Kafkasya'yı diasporaya anlatan ilk oydu” desek yanlışmış olmayız. Çerkesliğe feda edilmiş bir yaşam kaç kişiye nasip olabilir ki? Maalesef bu onurlu yaşam fiziksel olarak sona erdi; geride sonsuza uzanmasını dilediğimiz güzel çalışmalarını bırakarak. Mücadele ile geçmiş bu onurlu yaşamın hikayesini en yakın tanığından dinlemek istedik. Değerli eşi Sümer Aydemir bu acılı günlerinde bizi konuk etti. NART'ın sayfalarında unutulmaz bir değeri paylaştı bizimle, PERIT İzzet Aydemir'i...

NART DERGİSİ

Evlendikten sonra Hukuk Fakültesi'ne başladı fakat hukuk biraz zor geldi. Daha sonra Dil-Tarih'in Sanat Tarihi bölümüne girdi. Sanatı severdi; son sene sınavlara giriş için para yatırılıyordu. Biz de memur olduğumuz için para yatıramadık ve sınavlara giremedi. Farsça'dan kalmıştı böylece tahsil hayatı yarım kaldı.

- **Kendisi zaten bir yerde çalışıyordu değil mi?**

- İller Bankası'nda çalışıyordu.

- **Sizin İzzet Beyle tanışmanız nasıl oldu?**

- O Kilisliydi fakat babasının memuriyeti dolayısıyla Kilis'te kalmadılar. İstanbul'da teyzesi vardı. Pendik Lisesi'nde öğretmendi. Teyzesi ile birlikte Düzce'ye geldiler, o zaman tanıştık, evlendikten sonra Ankara'ya geldik ve 49 yıl birlikte yaşadık.

- **Herkes sizleri çok seviyordu, okul gibi olmuştunuz?**

- Ben gençlerimizden çok memnunum, hala bizi ararlar sorarlar. Asla saygıda kusur etmediler. Türk komşularımız derlerdi ki "sizin gençleriniz ne kadar saygılı, bizinkiler olsa laubali davranır, sürtünerek geçer; sizinkiler kenara çekilip yol veriyorlar, selamlaşıyorlar". Ben onları evlatlarımdan ayırmıyordum, uğramadıkları zaman üzüliyordum. Tabi bizim imkanlarımız da kısıtlıydı, bir memur maaşı ile geçinmeye çalışıyorduk. Biz ne yersek beraber yer; birlikte oturur, dertleşirdik.

- **Dernek çalışmaları ne zaman başladı?**

- İlk İstanbul Derneği ile başladık. Sonra Ankara Derneği'ni kurmak için teşebbüs etti. O dönemde hep bizim evde toplanılırdı. Yenimahalle'de oturuyorduk. 1961'de dernek kurulurken her boydan bir kişi olsun dendi (Abzekh, Şapsığ, Asetin, Kabardey v.d.). Dernek çalışmaları o zaman bizim evde başladı. İmkanlar kısıtlı idi. Biz Karamürsel Mağazası'ndan kumaşları taksitle aldık, kızlarımız biçtiler, bizim evde

diktiler. Ekip çalışmaları bizim evde oldu. Büyük bir salonumuz vardı. Daha sonra Kurtuluş'a taşındık. Kurtuluş'a taşındıktan sonra Kafkasya Kültürel Dergisi çıkmaya başladı. Gençler sürekli gelirlerdi İzzet Bey'e.

- **Kafkasya Kültürel Dergisi'ni ne kadar süre çıkardınız?**

- 1975'e kadar çıkardık. 13 yıl sürdü yani, hayat şartları zorlaştı. Maddi imkânsızlıklardan daha fazla dayanamadık.

- **Tirajı azmış ama okuyucusu çokmuş, elden ele dolaşmış diyorlar. Derginin hazırlanmasında kimler yardımcı oluyordu?**

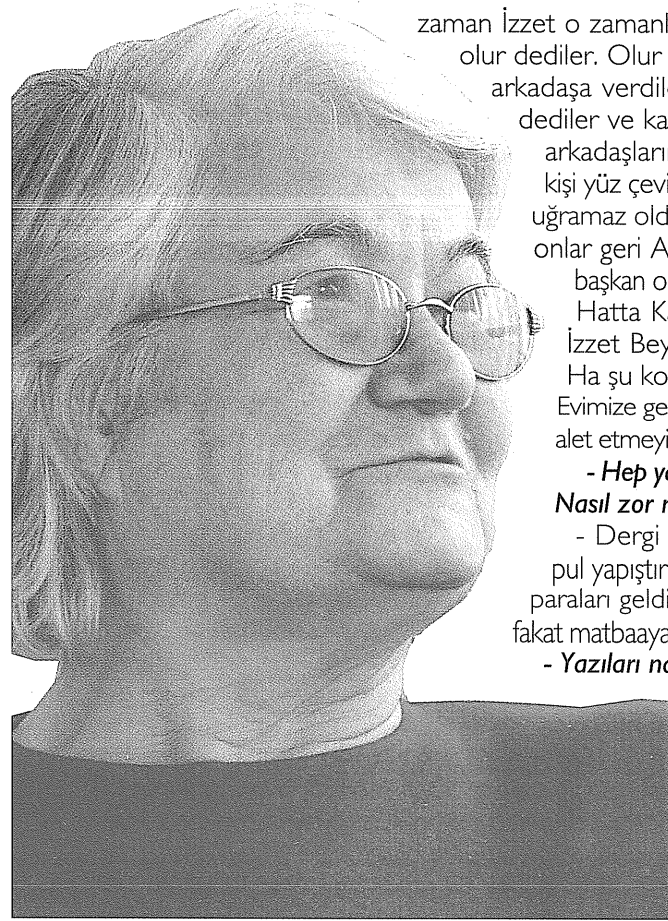
- Gençler sağ olsun, çok yardımcı olurlardı. Bizim çocuklara varıncaya kadar herkes bir ucundan tutardı. Kimi pul yapıştırır, kimi zarf kapatırdı. Her şeyi kendi elimizle yapardık. Zarfı dahi kendimiz yapardık. Ben çalışmıyordum, tek maaşla geçiniyorduk. İzzet Bey maaşını matbaaya yatırır. Gelen abone paralarıyla da evimizi geçindirirdik. O zamanlar epey abonemiz vardı. Abonelikten dolayı başlayan dostluklarımız oldu ve halen devam ediyor.

- **Dergi çıkarken aklınızda kalan çok özel bir anı var mı?**

- Türkiye'de ilk defa bir yayın 13 yıl ara vermeden çıktı. Bizden önce Vasfi Güsar 'Yeni Kafkasya'yı çıkartıyordu, o da uzun süre çıktı. Dergiyi çıkartan biraz inatçı olacak, hiç bir şeyden yılmayacak. Vasfi Bey de İzzet Bey de yılmadılar. Dergiyi çıkarırken İzzet Bey'i çok yıldırma çalıştılar, terfisi engellendi hep memur olarak kaldı.

Dernek kurulurken de çok üzücü olaylar ile karşılaştık. Hiç ummadığımız insanlar bize sırt çevirdiler. D e r n e k kurulacağı .

“Çok mücadeleciydi, cesaretliydi. Çerkeslik hususunda kimse yıldırımadı. Arkadaşlarını çok severdi, kimseyle küsmedi, kötü olmadı. Kimseye muhtaç olmadı, kendi yağıyla kavrulurdu... Söylenecek çok şey var O’nun için, ancak bizde ayıptır kendini, yakınını övmek. O’nu başkaları anlatmalı bence”

zaman İzzet o zamanki büyüklere müracaat etti. Başta olmaz dediler, sonra olur dediler. Olur diyenler tüzük hazırladılar ve incelemesi için avukat bir arkadaşına verdiler. Tüzük onda bir kaç ay durdu sonra ‘emniyet aldı’ dediler ve kaybettiler. İzzet cesurdu, yılmadı. Gitti, kendisi izni aldı, arkadaşlarını topladı ve derneği kurdu. Dernek kurulunca birçok kişi yüz çevirdi. Bize komünist dediler. Gece gündüz evimizde olanlar uğramaz oldular, yolda gördüklerinde başlarını çevirdiler. Yıllar sonra onlar geri Ankara derneğine yaklaştılar, yönetim kurullarına girdiler, başkan oldular sonra da orayı da kötüleyerek ayrılıp konseyi kurdular. Hatta Kafkasya’ya geldiklerinde biz onları ziyarete gittiğimizde İzzet Bey kendisini tanırtınca bir bey bize aynen şunu söyledi “Ha şu komünist İzzet mi?” Halbuki bizim tek gayemiz Çerkeslikti. Evimize gelip giden gençlere de daima bunu işledik. Sağı solu Adıgeliğe alet etmeyin dedik. Bizim bir vatanımız vardı, vatanımızı yok sayamazdık.

- Hep yanında olduğunuz için mutlaka sizin de katkılarınız olmuştur. Nasıl zor muydu dergi süreci?

- Dergi çıkmaya başladığı zaman biz ailece çalışırdık. Çocuklar pul yapıştırırdı. Zarfı kendimiz yapardık, isimleri ben yazardım. Abone paraları geldiği zaman kendisi gider alırdı. Ben dergiye yazı yazmadım fakat matbaaya gitmeden okurdum ve gözden kaçan yanlışları düzeltirdim.

- Yazıları nasıl toparlıyordunuz?

- Yazıların çoğunu kendisi yazıyordu. Arkadaşlarından da yazarlar oluyordu. Çerkesce bilenler, köylerden yapılan derlemelerde yardımcı oluyorlardı. Çeviri yapan arkadaşlar da vardı. Şortan Askerbiy’in kitabının çevirisine çok yardımcı olmuşlardı.

- Bu dergi ve kitaplardan arşiviniz var mı?

- Evet var, biz dergileri ciltletmiştik. Minnetle anıyorum, rahmetli Osman Çelik de ciltlenmesinde bize çok yardımcı oldu. Birer nüsha da ‘çocuklara kalsın’ diye evde bıraktı. Bir nüshamız kayboldu, nereye gitti bilmiyorum. Bizdekini de şu anda bilgisayara işlemek amacı ile bir dostumuza verdik, tekrar getirecek. Kitaplar var “Çerkesler’de Sosyal Yaşayış”, “Göç”, “Çerkes Aydınları”. Rusça, Almanca ve İngilizce kitaplar vardı. Kafkasya’ya giderken 14 bavul kitap götürdük. Bir kısmını Nalçık Kütüphanesi’ne, bir kısmını da Maykop Kütüphanesi’ne verdik. Çünkü kök orada. Oraya götürmeyi doğru bulduk. Nitekim Nalçık’ta çok gelenler oldu, isteyenler tercüme ettirip kullanabilirlerdi.

- İzzet Bey’in çevresinde kimler vardı? Çalışmalarına kimler yardımcı olurdu?

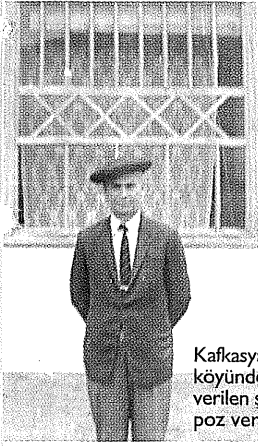
- Şu anda hatırlayabildiğim İhsan Sabri Bulur, Bayram Hergüner, Necati Erdem, İbrahim Alhas ve ismini hatırlayamadığım bir Çeçen çocuk vardı. Sonradan İsveç’e yerleşti.

- Kafkasya’ya ne zaman gittiniz?

- 1992’de gittik. Yazları gelip kışları gidiyorduk. Nalçık’ta kalıyorduk. Sık sık Maykop’a da gidiyorduk. Hatta benim vunekeşlerim de var orada.

- İzzet Bey Kafkasya’ya ilk gidenlerdendi. O yolculuk nasıl gerçekleşti?

- Doğru İzzet Bey Kafkasya’ya ilk gidenlerdendi

Kafkasya'nın bir köyünde başına verilen şapka ile poz vermişti

Thabisim Semih'le birlikte...

AYDEMİR'İN ALBÜMÜNDEN...

Düzce'deki evinin bir köşesinde duran, küçük oğlu, gelini, orada doğan torunu ve eşiyle Nalçık'te çektiirdikleri bir fotoğraf ve son günlerinde elinde oyalandığı tesbihi, hatıralar arasındaki yerini çoktan almış. Ve yıllar önce Kafkasya'da biraraya geldiği birkaç yazarla olduğu gibi, çektiirdiği onlarca fotoğraf.... (altta)

O dönemde Türkiyeli, Suriyeli, Ürdünlü öğrenciler sürekli evimize gelir giderlerdi, evimiz demek gibiydi. Siyasal'da okuyan Semih adlı Ürdünlü bir gencimiz vardı. Kafkasya gitti, evlendi ve yerleşti. İlk irtibatı o temin etti. Konsolosluk vasıtasıyla Kabardey-Balkar Cumhuriyeti'nden İzzet Bey'i davet ettiler ve dediler ki kaç kişi istiyorsanız getirin. Ne yazık ki bizim Çerkesler korktular o zaman. Kaç kişiye söyledi ise de herkes bir mazeret uydurdu, bir tek İzzet gitti.

- Davet gezi için miydi?

- Tabii ki gezi içindi. Akrabalarınızla buluşun diye 15 kişiyi davet ettiler fakat yalnızca İzzet gitti. Herkes bir bahane buldu, İzzet memur olduğu halde korkmadı gitti, çocuklar küçük olduğu için ben gidemedim.

- Hangi yıld?

- 1969 yılıydı, 1 ay kaldı. Bir de Gürcü profesör vardı, o da Gürcistan'ı gezdirdi.

- Nereye gitti tam olarak?

- Önce Moskova'ya oradan Nalçık'e gitti. Semih sayesinde birçok yazarla tanıştı Şocenstuk Adem, Hafitzsa Muhammed v.d. Bir hafta da Gürcistan'da kaldı, Gürcü profesör Gürcistan'ı gezdirdi. O dönemde Gürcüler de bize geliyorlardı, kendilerini yakın hissediyorlardı. O dönemde Abhazya meseleleri yoktu. Oradan tekrar Nalçık'e döndü, Nalçık'ten Adıgey'e gidemedi. Özel davetiye istemişlerdi. Moskova yoluyla Türkiye'ye döndü. Döndükten sonra anılarını dergide yayımladı. İyi taraflarını da kötü taraflarını da dergiye yazdı.

- İzlenimleri nasıldı? Dergiye yazmadığı şeyleri size anlatmıştır sanırım.

- Dergiye yazmadığı bir şey kalmadı, çok memnun döndü. Buradakiler 'sen komünizm propagandası yapıyorsun' dediler. Oradan kitaplar ve kasetler getirdi. Adıgece okuma ve yazmayı o kitaplar sayesinde öğrenenler oldu. Gençler her akşam gelip Kafkasya'dan gelen müzikleri dinlerlerdi. Konuşur, muhabbet eder, sorarlardı. O zaman da Kafkasya'ya gitmeyi düşündük fakat imkanlar müsait değildi. Emekli olması gerekirdi, çocuklar küçüktü. Emekli olduktan sonra 1991'de gezmeye gittik. Küçük oğlumuz Janberk de o yaz Nalçık ve Abhazya'ya düzenlenen bir geziye katılmıştı, fakat bir türlü karşılaşamadık. Biz Maykop'a gittiğimizde onlar Maykop'tan ayrılmışlardı.

O yaz 1.5 ay Nalçık'te kaldık. Fehmi Kanbolat Nalçık'e yerleşmişti bizi otele göndermediler, onlarda kaldık, Maykop'a da gittik 3-5 gün de orada kaldık. Nalçık'i de Maykop'u da beğendik. Orada yaşayabileceğimize inandık. Halbuki tam Gorbaçov zamanıydı ve güçlüklerin başladığı dönemdi, ama geçinebileceğimize inandık. 1992'de yerleşmeye karar verdik. Maykop değil de Nalçık'e yerleşmemizin sebebi, orada çok tanıdığımız olmasıydı.

1.5 ay sonra ev aldık, insanlarla diyalogumuz çok

iyiydi. Komşularımız önce biraz çekindiler, daha sonra alıştılar. Hastalıklarında, ölümlerinde bizleri de haberdar ederlerdi, gider gelirdik. Bir yaz hiç gelmedik, yerleşim izni almamız için 1 yıl oturmamız gerekiyordu, 1 yıl sonra yerleşimimizi aldık. Yazları Haziran ayında buraya gelip ekim ayında dönüyorduk. 9 yıl kaldık. 2 yıl sonra oğlumuzu evlendirdik. Bu arada bizim de sağlık sorunlarımız başladı. İzzet o dönemde felç geçirdi. Burada Emekli Sandığı'na bağlı olduğumuz için ilaçları ücretsiz alıyorduk. Sağlık sorunlarımızı orada anlatmakta güçlük çekiyorduk. Bizim ilk gittiğimiz dönemde öğrenciler de Kafkasya'ya gelmeye başladı ve anne baba gibi bildiler bizi. Hayatımız boyunca hep ev sahibi olduk, hiç misafir olmadık. Sağlık sorunlarımız olduğu için dönmek zorunda kaldık.

- **Kafkasya'dan geri dönmek kötü olmuştur herhalde?**

- Evimiz hala duruyor. Uzunyaylalı biri oturuyor. Ben çok istiyordum tekrar gitmeyi ama İzzet beyin, beyin damarları tıkalı olduğu için uçağa binmesi yasaktı. İnşallah bundan sonra gidip görme şansım olur. Ben Kafkasya'yı çok seviyorum, geceleri rüyalarıma giriyor. Orada geçirdiğim günlerimi anyorum.

- **İzzet Bey'in yapmak isteyip de yapamadığı bir şey oldu mu?**

- Kitap yazmak istedi, yazılarına devam etmek istedi, fakat eli tutmuyordu artık. İkinci defa felç geçirdikten sonra istediğini de anlatamaz oldu.

- **Son olarak, O'nu iki cümleyle anlatın desek ne dersiniz? En belirgin yönleri neydi?**

- Çok mücadeleciydi, cesaretliydi. Çerkeslik hususunda kimse yıldırmadı. Arkadaşlarını çok severdi, kimseyle küsmedi, kimseyle kötü olmadı. Hiç kimseden borç harç istemez; kendi yağıyla kavrulurdu. Söylenecek çok şey var ama, bizde ayıptır kendini, yakınıni övmek. O'nu başkaları anlatmalı bence.

- **Bizi evinize kabul ettiğiniz için, güzel ev sahipliğiniz vesorumuza verdiğiniz içten cevaplar için çok teşekkür ederiz.**

- Asıl ben teşekkür ederim. Dergi yayımlamanın ne kadar zor olduğunu çok iyi bilen birisi olarak, Nart Dergisi'ne uzun ömürler ve size kolaylıklar diliyorum ■

kimdir?

İzzet Aydemir

(1925 - 2005)

Kilis'te doğan ve Çuşa ailesine mensup olan İzzet Aydemir, ilkokulu Afyon'da, ortaokulu Burdur'da okudu. İstanbul Kabataş Erkek Lisesi'ni bitirdikten sonra Ankara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Sanat Tarihi bölümüne girdi, ancak son sınıftayken bırakmak zorunda kaldı. Evli ve iki çocuk babasıdır.

Çalıştığı İller Bankası Genel Müdürlüğü'nden, 1977 yılında emekliye ayrıldı. 1961 yılında Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneği'nin kurucuları arasında yer alarak derneğin ilgi görmesinde, kurumsallaşmasında önemli roller üstlendi ve bir dönem dernek başkanlığı da yaptı.

1964-1975 yılları arasında 11 yıl aralıksız olarak Kafkasya Kültürel Dergi'sini çıkardı. Derginin sahibi ve baş yazarı olarak, hem maddi hem manevi olarak çok fazla özveride bulundu. Türkiye'de çok kritik gelişmelerin yaşandığı bir zamanda çıkartılan bu dergi, o dönemde, Türkiye içinde ve dışındaki tüm Kafkas kökenli insanların haberleşme aracı olma özelliği taşıyordu.

İlk defa Kuzey Kafkasya ile ilişki kuran insanlar arsında yer alan Aydemir, 1969 yılında Kabardey-Balkar Cumhuriyeti'ni ziyarete gitti. Burada günün aydınları ile tanıştı, diasporadan oraya gidip yerleşen ilk kişi olan Thabisım Semih ile bir araya geldi. 1972 yılında Suriye ve Ürdün'e giderek, kişisel ilişkilerini yaygınlaştırdı. Bu seyahatleri sırasında edindiği izlenimlerini ve anılarını, çıkardığı Kuzey Kafkasya Dergisi'nde yayınlaması, diasporadaki insanların Kuzey Kafkasya'ya ilgilerini artırdı. O'nun öncülüğünde kurulan ilişkiler sonrası "Kazanuko Jabağ", "Kafkas Hikayeleri Antolojisi" gibi iki değerli eser ortaya çıkarılmıştır.

Kazanuko Jabağ, Kabardey yazar Şortan Askerbi'nin araştırmalarını içeren bir eserdir. Afeşij Emin tarafından çevrilmiş ve İzzet Aydemir tarafından yayına hazırlanmıştır.

"Göç" İzzet Aydemir'in araştırmaları sonucu oluşmuş, 1864 yılında yaşanan büyük sürgünü konu alan bir eserdir.

Sadece kitap ve dergi yayınlamakla kalmayan İzzet Aydemir araştırmaları sonrası edindiği bilgileri yurt içinde ve dışında konuşmacı olarak katıldığı bir çok konferansta insanlara aktardı.

Sovyetler Birliği'nin yıkılması sonucunda Kuzey Kafkasya'da meydana gelen olumlu gelişmeleri yakından takip etti ve 1991 yılında Kabardey-Balkar Cumhuriyeti başkenti Nalçik'e yerleşerek bir süre burada yaşadı. Anavatanda yaşayan soydaşlarımız ile diasporada yaşayanlar arasındaki ilişkilerin daha sıcak devam etmesi için yaz aylarında Türkiye'ye gelerek, bilgi ve ilişki akışını sağladı. Daha sonra zorunlu olarak Türkiye'ye dönen Aydemir, üst üste yaşadığı sağlık problemlerine uzun yıllar dayanmasına rağmen, geçtiğimiz Aralık ayında hayata gözlerini yumdu.

Milliyetçilik anlayışı ve bölücülük üzerine uyarmalar

İZZET AYDEMİR

Kafkasya Kültürel Dergisi - 1968
Yıl: 5, Sayı: 20 (Eylül-Ekim-Kasım)

"Zaman, zaman kültürel çalışmalarımızı hoş karşılamayan, bu yöndeki çabalarımızı kendi kişisel çıkarlarıyla, ideolojik görüşlerini baltalar nitelikte gören kimselerle, bunları desteklemeğe hazır çevrelerin karşımıza dikildiğini görürüz.

Çerkeslerin bir an önce ele alınmasında büyük bir zorunluluk; genel meselelerinde olumlu bir görüşe sahip olmayan bu kişiler, milli benliğin korunması, bu amaçla da kültürel alanlardaki çalışmaların hızlandırılmasını öngören hemşerilerimize, olumsuz yönde, bozguncu nitelikte telkinlerde bulunmakta, çalışmalarımıza fiilen katılan ya da tutumlarıyla bizleri destekleyen aydın ve bilhassa genç kardeşlerimizi (bölücü, yabancı ideolojilere hizmet eden kişiler) olarak tanıtmak istemekle, bizzat kendileri bir takım ideolojilere hizmet etmektedirler.

Çerkeslerin milli yöndeki çalışmalarını ana hedefinden ayırmak, bu çalışmaları bazı politik akımlarda, genellikle de, (pantürkizm, panislamizm) hamuru içinde eritmek amacını güden bu tip çalışmaları ne yazık ki, hele bazı Kafkaslıların bilerek veya bilmeyerek benimsemeleri üzücüdür. Çok eskilere, derinlere inmektedir kökü bu çalışmaların.

Bir asır boyunca izlenen yanlış ve sakat bir düşünce sonucu Çerkesler, kendileri için hayati önemi olan "milli benliği yitirmeme, anavatan Kuzey Kafkasya'da bir araya gelme" idesinden uzaklaştırılmaya çalışılmış, hiç lüzumu yokken bir takım yabancı, politik ve ideolojik akımlar içerisine bizzat Çerkes aydınları tarafından, zorla ve insafsıza itiliverilmişlerdir. Ancak son zamanlardadır ki, boş kafa taşları yerlerini akıl dolu kafalara terk etmeğe başlamıştır. Bugünkü dünya şartlarını göz önünde tutarak şuurlu, bilgili, sistemli bir çalışma dönemine giren hareketlerin yanı sıra, bir saman alevi gibi, arada bir parlayıp sönmeyen ve dost alışverişte

görsün kabilinden çeşitli art düşüncelere hizmet eden, etkisiz, can çekişen çabalamaları, klasik, demode olmuş davranışların tekrarı olarak nitelemek yanlış bir hareket olmayacaktır. Tutulacak yol, varılacak hedef belirlidir. Bunun dışında, kimin tarafından olursa olsun girilecek her türlü davranışa karşı uyanık olmak zorundayız. Bu uyarmaların yanısıra, bizler ne yaptığını çok iyi bilen idealistler olarak yolumuzda ilerlerken, hala duraklama devresini aşamayan, yersiz bir takım endişeler içerisinde bocalayanlara, bir kere daha şu hususları açıklamakta fayda görüyoruz.

Çerkeslerin milli benliklerini korumaları, bu amaçla da kültürel alanlarda çalışmalarda bulunmaları, her şeyden önce İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin ışığı ve Türk Anayasası'nın teminatı altındadır.

Bugünkü milliyetçilik anlayışı, kanunları ve yirminci yüzyıl insan hakları ilkelerini bilmezlikten gelenlerin empoze etmek istedikleri anlayış değildir.

Dünyanın neresinde olursa olsun, demokratik düzeni kabullenmiş, İnsan Hakları Beyannamesi'ni imzalamış milletlerin hükümetleri, vatandaşlık bağlarıyla o devlete bağlanmış toplumların, kültürel alanlardaki çalışmalarını engelleyici tedbirlerin alınmasına göz yumamazlar. Bu gibi çalışmalar hiçbir zaman "bölücülük" şeklinde yorumlanamaz, nite-lenemez (!). Eğer yorumlanır ve bu yoldaki çalışmalar kısıtlanırsa, bu hukuk dışı bir davranış olur.

Bu durum iyice anlaşıldıktan sonra da Türkiye, Suriye, Ürdün vs. de yaşayan Çerkesler, gerek kendi aralarında, gerekse anavatan Kuzey Kafkasya'da yaşayan kardeşleriyle ilişkiler kuracak; dil, tarih, gelenek, görenek, folklor gibi, bir milleti ayakta tutacak olan faktörlere sıkıca sarılacaklardır.

Kafkasya Kültürel Dergisi, bu amaçla bütün gücü ile çalışmaları ileriye götürmeye çalışacak ve hemşerilerine yardımcı olacaktır.

Yolumuz engellerle, güçlüklerle doludur. Fakat yenilmeyecek güçlük, aşılmayacak engel yoktur."

Dönüş Komisyonu'nun Adıgey'e gönderdiği gözlemci iki çiftçi döndü

Adıgey'e dönmek ve orada ziraatla uğraşmak düşüncesinde olan insanlarımızın bilgilendirilmesi amacıyla, Kaf-Fed Dönüş Komisyonu'nca iki kişi gönderildi. Çorum'dan Adıgey'e giden ziraat mühendisi Sadettin Karaarslan ve muhtar İsmet Seyhan, on gün boyunca pilot çalışmalar ve incelemeler yaptılar ve döndüklerinde bilgilerini bizimle paylaştılar.

BAHRİ KAZBEK

Kaf-Fed Dönüş Komisyonu Başkanı

KAF-FED Dönüş Komisyonu 2005 yılı faaliyetleri kapsamında, Adıgey Cumhuriyeti'ne dönmek ve orada ziraatla uğraşmak düşüncesinde olan hemşerilerimizin olanak ve sorunlarının araştırılması amacıyla bir ön çalışma gerçekleştirdi.

Komisyon üyesi Hüseyin Ercan tarafından Çorum bölgesinde yürütülen çalışmalarda, ziraat yüksek mühendisi Saadettin Karaarslan ve Doğanlar Köyü muhtarı İsmet Seyhan, 20 Aralık 2005 – 30 Aralık 2005 tarihleri arasında Maykop'ta detaylı bir pilot çalışma yaptılar.

Bu çalışmanın giderleri, henüz bir fonun mevcut olmayışı nedeniyle, Yusuf Taymaz, Çetao İbrahim ile Dönüş Komisyonu üyelerinden Şamil Jane ve Aftap Altan tarafından karşılandı.

Maykop'tan Türkiye'ye dönüşlerinde Kaf-Fed Genel Merkezi'ne gelerek komisyon üyelerini seyahat hakkında sözlü olarak bilgilendiren Karaarslan ve Seyhan, çalışma sonuçlarını da yazılı olarak sundular. Dönüş Komisyonu olarak kendilerine ve finansörlere Nart Dergisi aracılığıyla teşekkür ediyoruz.

Konuya ilgi duyanlar için, detaylı veriler içeren bu sunumun bazı bölümlerini başlıklar halinde şöyle özetleyebiliriz:

Yetiştirilebilecek ürünler

Adıgey Cumhuriyeti, genel arazi rakımı olarak denizden 600-700 m. yüksekte olup, tarıma elverişli arazisi geniş, her türlü (tahıl, ayçiçeği, soya, kırmızı pancar, şeker kamışı, patates, soğan ve yem bitkileri gibi) tarım yapmaya ve büyük küçük hayvancılık ile ancılık yapmaya uygundur. Tarım makine ve aletleri herhangi bir zorlukla karşılaşılmadan rahatlıkla kullanılabilir. Arazi yapısının düz ve ulaşım yollarının elverişli olması, ürünlerin taşınmasında da herhangi bir zorluk göstermez.

Kuru tarım şartlarında dekar başına verimlilik buğdayda 600-700kg, ayçiçeğinde 200-300 kg, soyada 200-300 kg. olarak gözlenmiştir. Sulanabilen her türlü üründe de karlılık yine yüksek oranlardadır.

Mal ve hizmetler

Bir tarım yatırımcısının mal ve hizmet alım gücünü hesaplayabilmesi açısından tarım girdilerini bilmeye olanak sağlayan tarım hammaddeleri, teknik malzeme ekipman, ulaşım, adam/saat ücreti, mal ve hizmetlerin kiralananak sureti ile kullanılması; araştırmacılar tarafından güncel olarak belirlenmiştir.

Ekonomik stabilitenin pozitif olduğu Rusya Federasyonu geneli ve Adıgey Cumhuriyeti özelinde bu veriler, bir takvim yılı için güvenilir niteliktedir. Şöyle ki;

Traktör: 250 B.G.nde yeni bir traktör fiyatı 14 bin dolardır. Ortalama 5-6 yaşında ikinci el bir traktör fiyatı ise yaklaşık 5 bin dolardır ve imalatçı firma tarafından bakımı yapılarak bir yıl garanti verilmektedir.

Arazi büyüklükleri Türkiye'de dekar olarak ifade edilirken, Adıgey Cumhuriyeti'nde hektar cinsinden söylenmekte ve traktör motor güçleri de bu kavrama uygun bir standardı ifade etmektedir.

Birden fazla çiftçinin bitişik veya yakın ekim alanlarında ortak makine kullanma konsepti ile hareket etmeleri durumunda alet ve makine giderlerinde belli ölçüde tasarruf sağlanabilir.

Gübre: 550 000 TL/kg'dır. Mevcut toprak kalitesi itibariyle gübre kullanımına fazlaca ihtiyaç duyulmamaktadır. Ancak ihtiyaç duyulduğunda gübre temininde zorluk yoktur.

Motorin: 540.000 TL/Lt.dir

Benzin : 675.000 TL/Lt.dir.

Otogaz : 450.000 TL/Lt.dir.

Tarımsal girdi fiyatlarının düşük olması, ziraatçının karlılık oranını yükselttiği gibi, toprak verimliliği de hesaba katıldığında, yatırımcının reel karlılık seviyesi de göreceli olarak artmaktadır. Toprağın her yıl ekilebilir olması, yatırımcının göz önüne alması gereken ilave bir pozitif faktördür.

Pazar/Eleman temini

Bu çalışmada sebzeçilik, meyvecilik, seracılık ve hayvancılık alanlarında münhasıran bir araştırma ve değerlendirme yapılmamış olmasına karşın, modern teknolojiye uygun usullerin uygulanması ile bu kalemlerde de oldukça verimli bir tablonun ortaya çıkacağı algılanmıştır.

Adıgey Cumhuriyeti ve Krasnodar bölgesinin, tüm R.F'nun tahıl ambarı ve sebze bahçesi işlevini gördüğü ve nüfusun giderek arttığı hesaba katıldığında, her türlü tarım ürününün pazarlanmasında hiçbir

sıkıntı ile karşılaşılmayacağı kendiliğinden ortaya çıkar.

Bölgede makineli tarım yerleşmiş durumdadır. Dolayısıyla hasat kolaylığı mevcuttur. Sebze ve meyve tarımı için civar köylerden ve ziraat okulu gibi kaynaklardan nitelikli eleman temini mümkündür. En önemli konu, yatırımcıların ziraat konusunda yetişmiş ve ciddi girişimciler olması gereğidir. Bölgeden temin edilmiş ve 150-200 dolar aylık ücretle çalışan elemanlara rastlanmış olmakla birlikte, 2006 yılı itibariyle işçi ücretlerinin hesaplanmasında biraz daha üst rakamların dikkate alınmasında yarar vardır. Bu işçi yevmiesine beslenme ve barınma giderleri dahil değildir.

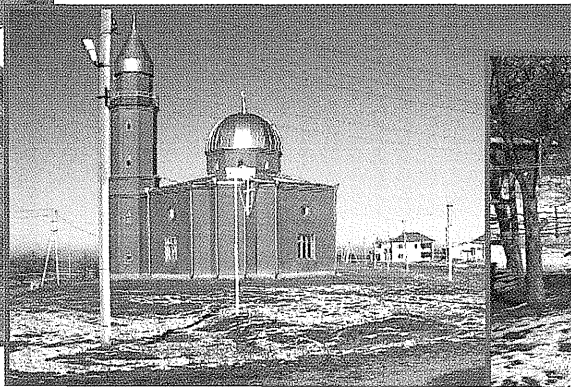
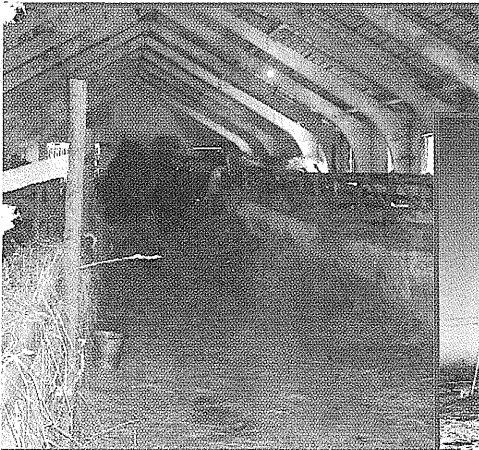
Belli başlı ürün ve büyükbaş-küçükbaş hayvan fiyatları ortalama olarak şöyledir:

Buğday	: 205.000 TL
Ayçiçeği/Soya:	410.000 TL.
Patates/Soğan:	410.000 TL
Elma	: 680.000 TL.
Süt	: 270.000 TL.
İnek	: 800.000.000 TL.
Koyun	: 80.000.000 TL.

(1 dolar: 1.350.000 TL'den hesaplanmıştır)

Arazi temini / mülkiyet

Rusya Federasyonu yasaları geneli ve Adıgey Cumhuriyeti yasaları özelinde henüz uluslararası hukuk anlamında çifte vatandaşlık statüsü elde edilememiştir. Dolayısıyla Türkiye'den Adıgey'e giderek tarımla uğraşacak hemşerilerimizin Adıgey'de belirli bir tarım alanını satın alarak, Türkiye'deki anlamında özel mülkiyetlerine geçirmeleri mümkün değildir. Ancak böyle bir alan, 49 yıl gibi uzun bir vade için kiralanabilir. Nitekim bu yoldan iş yapan, gerek Çerkes diasporasından, gerek dışarıdan gelen bazı yatırımcılar mevcuttur. Yeni yatırımcıların, daha önce arazi kiralamış

ETKİNLİK

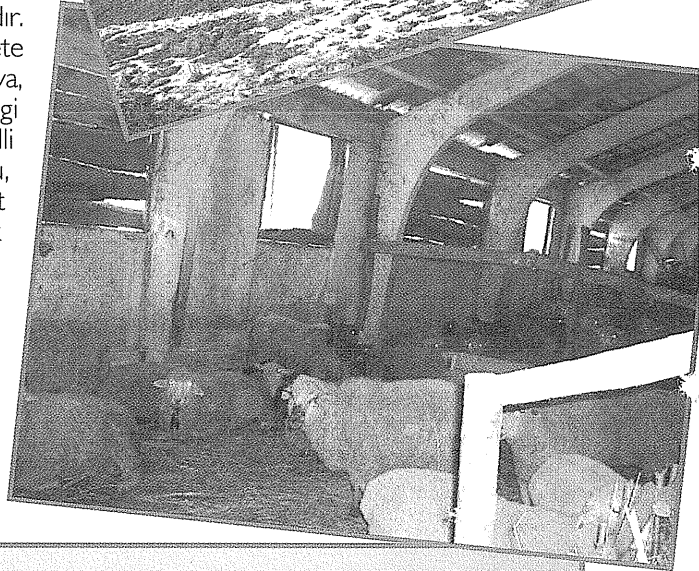
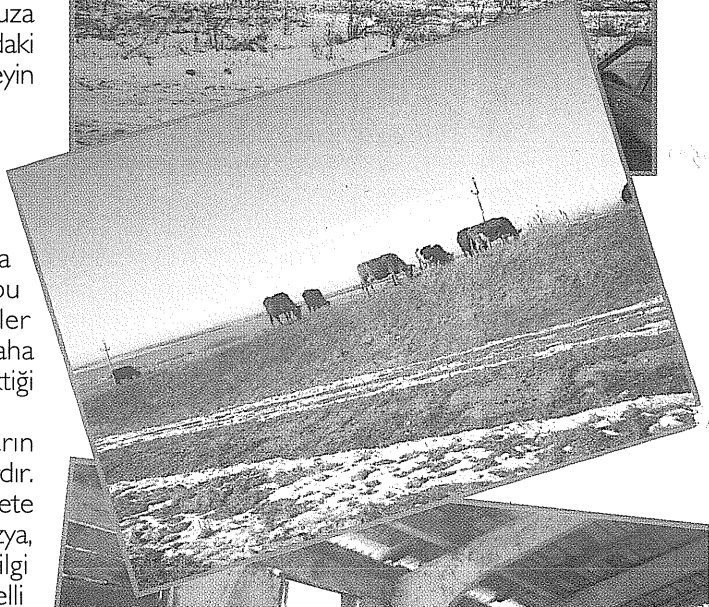
insanlarla işbirliği yapmaları daha pratik bir yol olabilir. Diğer bir seçenek de, bugünlerdeki fiyatı ile dekar başına 4-6 dolar ödeyerek arazi kiralamaktır. Tamamen bölgede yerleşmek isteyenler şehir dışında küçük bahçeli doğalgazlı bir konut için 7 bin dolardan başlayan fiyatlarla bu imkâna sahip olabilirler. 1992 yılında çıkartılan yasalarla konut ve arazi almış, arazi kiralamış pek çok dönüşçü ve göçmen mevcuttur. Bugünkü konjonktür yeni yatırımcılara gerek dönüş, gerekse yatırım bağlamında o zamanki avantajları tanımamaktadır ve fiyatlar her sezon giderek yükselmektedir.

Değerli hemşerilerimiz tarafından komisyonumuza verilen sunumda tarım ile ilgili ekonomik veriler yukarıdaki gibidir. Bahse konu sunum, 8 Ocak 2006 tarihinde Hüseyin Ercan tarafından düzenlenen ve verimli geçen bir toplantı ortamında, soru- cevap tarzında yeniden ele alındı. Çorum il merkezindeki toplantıya dönüş komisyonu finansör üyeleri Şamil Jane ve Afıtap Altan da katıldılar.

Ulusal ve/veya uluslararası finans kurumları ile Dünya Çerkes Birliği vasıtasıyla sağlanması olası destekler bu verilerin dışındadır. Yeni çalışmaların yeni girişimciler açısından daha güvenli ve kapsamlı olabilmesi için daha fazla sosyal ve ekonomik güvencenin sağlanması gerektiği meydandadır.

Bu bağlamda kurum bazında yeni politikaların gecikmeden üretilerek yürürlüğe konmasına ihtiyaç vardır. Özellikle DÇB içinde yer alan sorumlu organların harekete geçirilmesi ile diasporadan sadece Adıgey'e değil, Abhazya, Karaçay-Çerkes, Kabartay-Balkar Cumhuriyetleri'ne ilgi duyan insanların da resmi bir muhatap bulmaları ve belli garantiler altında iş yapmaları sağlanabilecektir. Konu, tarım alanı da korunmak kaydı ile diğer zanaat ve sanat alanlarını kapsayacak şekilde genişlediğinde, ortaya çıkacak yoğun iş hacmi ile baş edebilmenin, kurumsal bazda bir finans gücü ve programlı ilişkiler ağı ile mümkün olabileceği ortadadır.

Dönüş Komisyonu'na seçilen yeni üyelerimizin, 2006 Mayıs ayında Türkiye'de yapılması planlanan DÇB Kongresi'nde, bu konu ile ilişkin olumlu kararların alınması ve uygulanmasına olanak sağlayacak gerekli alt çalışmaları yaparak Kaf-Fed Yönetim Kurulu'na sunmaları gerekmektedir ■

Otelin penceresinden görülen Maykop manzarası görülmeye değerdi. Yazın yeşilin her tonunun görüldüğü park ve caddeler bembeyaz karlar içinde de çok güzeldi.

Çetin Öner tadında çocuk kalabilmek...

Dünyanın Bütün Kedileri

ZAFER SÜRER

Çetin Öner'den harika bir çocuk kitabı daha: *Dünyanın Bütün Kedileri*. Kırk üç yaşında bir çocuk olarak *Dünyanın Bütün Kedileri*'ni okuyunca, "hayvan sevgisi ve hayvanlara karşı insan sorumluluğu ancak bu kadar güzel anlatılabilir" diye düşündüm. Çocuk kalabilmiş bir yüreğin doyumsuz şiirsel anlatımı ayrı bir tat veriyor okura.

"Sıcak bir yaz gecesi / Akdeniz'deki evde / Siyahlı bir Kedi / Adı: Maviş / Nicedir hamileymiş" *Dünyanın Bütün Kedileri* öyküsü böyle başlıyor. Kitabın sonuna geldiğinizde "keşke bitmeseydi" diyorsunuz. Bu "keşke"yi Çetin Öner'in okuduğum bütün çocuk kitaplarının sonunda yaşadığımı hatırlıyorum. "Kargalar Kara Değildi", "Piyango", "Portakal", "Gülübik", "Mavi Kuşu Gören Var mı?" harika kitaplardı benim gibi büyümemiş biri için.

Dünyanın Bütün Kedileri, tanımlayamadığım çok farklı bir tat sundu bana. Günlerce reklamını yaptım

arkadaş çevremde. Çerkesler'in, Çetin Öner'in çocuk kitaplarından habersiz oluşlarını bu "reklam" esnasında öğrendim, üzüldüm. Çetin Öner'in kaleminden çıkmış bir kitap okumamışlar varsa; çok büyük bir tattan mahrum yaşıyorlar diye düşündüm.

Son söz, "çocuk kalabilmiş" yazarın yüreğinden olsun:

"Ben, o gece / Akdeniz'de çocukluğuma döndüm / Yıllardan beri ilk kez / Asmin'i düşümde gördüm / Unuttuğum bir dilde / hep ninniler söyledi / Annemin sesi, günlerce / içimden eksilmedi / Hayatta, en çok ben / Annemi sevdim / Sevgi'yi o yaz, yeniden / Kedilerden öğrendim".

ÇETİN ÖNER
DÜNYANIN
BÜTÜN KEDİLERİ

Resimler: MUSTAFA DELİOĞLU

Kimlik
Yazar:
Çetin Öner
Can Çocuk
2005
70 sayfa
Resimleyen:
Mustafa
Delioğlu

Belçika ve Hollanda derneklerimizin yeni yönetimleri belli oldu

Avrupa'daki derneklerimizden ikisi, olağan genel kurullarını yaparak yeni yönetimlerini belirlediler.

Hollanda Çerkes Kültür Derneği 27 Kasım 2005 tarihinde yaptığı Genel Kurul ile yeni yönetimini ve görevlerini şu şekilde belirledi:

Setenay Suna Doğan (başkan), Sezgin Apbak (başkan yrd.), Gubse Ant (sekreter), Nevin Uğur (muhasibeci), Sebahattin Kızıldağ ve Selma Savaş (üye), Orhan Ant ve Recep Güçlü (mali denetleme kurulu).

Belçika Kuzey Kafkas Kültür Derneği'nin yeni yönetimi ve görev bölümleri ise, 14 Ocak 2006 Cumartesi günü yaptığı genel kurul sonunda

aşağıdaki şekilde oluştu:

Adnan Yıldız (başkan), Güney Yıldız (kültür, ticari işler), Ahmet Altunbay (muhasibe, faaliyet hazırlığı), Aslıhan Başsözen (sekreter), Faruk Yıldız (egitim), Nuran Marşan (kadın kolları), Mehmet Altunbay (idari işler), Bülent Özden (sosyal işler), Demet Yıldırım (tanıtma, küçük ekip), İskender Yıldırım (gezi, spor, kamp), Yalcın Yaşar (Federasyon), Murat Açık (basın-yayın), Salih Karakuş (gençlik, büyük ekip).

Kafkas Demekleri Federasyonu olarak demeklerimizin yeni yönetimlerini kutlar, toplumumuz için işbirliği içinde güzel çalışmalara imza atacağımızı umuyoruz.

Gönlümden geçenler...

Dr. ÖMER AYTEK KURMEL

Etrafıma bakıyorum da, demek faaliyetlerine katılmadığım son on senede ne çok şey değişmiş? O kadar ki, bildiklerimi bile anlamakta zorlanıyorum. Her neyse, yuvaya dönmek güzel. İnsanların arasında olduğum için mutluyum. "Uzak'ta geçirdiğim son on senede küreselleşme denen çok değişkenli denklem bazen fırsat bazen tehlike olmak üzere sürekli yeni pencereler açmış. Açmaya da devam ediyor. Peki, fırsatları kullanmak, tehditleri ise fırsata dönüştürmek için ne yapmalı?

Gönlümden geçenleri anlatmaya demeklerimizle başlayabilirim. Biliriz ki Kafkas demekçilik geleneği ellili yılların başına dayanır. Bu da, Kafkas demekçiliğini en eski STK'lardan birisi yapar. Sivil toplum eğitim çalışmalarında görürüz ki temsil ettiğimiz Kafkas kültür demeye diğer demeklerden daha kıdemlidir. Bu onurlu miras bir avantajdır ama üstüne konulması gerekir. Gönlümden geçen odur ki her demeğimiz kendisini çağdaş STK mantığına uygun olarak yeniden tanımlar, motto, misyon, vizyon ve değerlerini belirler. Her başkan göreve özgün bir hizmet sloganıyla başlar. Hatta aynı kişi birden fazla dönem başkanlık yapacaksa her dönem için ayrı hizmet sloganı kullanır ki, öncüller ile ardılar arasında süreklilik yaşanır, çıtayı hep daha yukarıya taşıyacak insanlar göreve talip olur, hesap verir, hesap sorar hale geliriz.

Yerel kültürle evrensel akı harmanlayalım. Evrenseli yerele feda etmeden, yereli de evrensele kurban vermeden eserler verelim. En büyük eserimiz de bu formasyonda yetişmiş gençlerimiz olsun. Bu ideyi çok uzakta aramaya gerek yok. Kafkasya'daki cumhuriyetler yıllardır bu çizgide ürettiler. Bugün onları desteklemek de bir yoldur. Ama diasporada da bu kıvamda eserler verilecekse, 1908 yılında duran çıtaya yaklaşmamız gerekiyor. Çerkes Teavün Cemiyeti kuşağına benzemek günümüz koşullarında imkansız kadar zor belki ama, kültürel var oluş için kendimizi anlatmada başka yol da yok galiba.

Yerel tarih çalışmaları için Anadolu'ya dağılacak gönüllülere destek olalım, "ben de varım" diyerek tek tek ortaya çıkalım, sonra da hep bir ağızdan "ben de varım" diye haykıralım dünyaya. Anılar, fotoğraflar, aksesuarlar, Osmanlıca el yazması notlar ve arşivler bir metropolde, ileride müzeye dönüştürülmek üzere kurulmuş olan Kafkas Evi'ne yağsın. Tarih gönüllüleri gibi, "her üniversite, her kampus" sloganıyla bir araya gelmiş sosyoloji, sosyal psikoloji, medya, hukuk, uluslararası hukuk, uluslararası ilişkiler gönüllüleri yerel kültürü evrensel bilimle işleyerek bilgi bankalarını doldursunlar.

Dilerim diasporanın çoğunu oluşturan insanlarımız Abhazya, Adıgey, Kabardey-Balkar, Karaçay-Çerkes ile kötü günde olduğu gibi iyi günde de ilgilenirler. Kafkasya'nın savaş, terör, petrol pazarlıklarından ibaret olmadığını dünyaya

ispatlayalım. Akrabalarını tanımak, dedesinin göremeden öldüğü köyünü ziyaret ederek dile gelmemiş bir vasiyeti yerine getirmek, yaz tatilini geçirmek, yerleşmek, belki aylardır bekleyen pasaportunu almak gibi düzinelerce insancıl sebeple ilişkileneğim Kafkasya ile. Oraya dar-ül harp veya dar-ül İslam olarak değil, Çek yazar Svatopulk Çeh'in, "Adige" isimli öyküsünün kahramanı, Kafkasya'yı unutamayan Aslan Bey gibi bakalım.

Toplumsal yas günümüz 21 Mayıs'lara katılımı daha yığinsal yapmak için biraz daha yaratıcı olalım. Dalgalarda kaybolanları Kefken, Samsun ve İzmir'de anarken, toprağa ayak bastıktan sonra sıcak ve sıtmaya yenik düşenleri de Misis ovasında hatırlayalım. Sürgün acısının yeni bir perdesinin karada başladığını unutmayalım, unutturmayalım. Karadeniz gibi Çukurova'nın acısını da paylaşalım.

Kafkasya'nın güzel günleri de var. İnsanımızı mutlu ve umutlu kılmak için Abhazya, Adigey, Kabardey-Balkar ve Karaçay-Çerkes'in cumhuriyet olduğu tarihleri konferanslarla, düğünlerle, sevinçle, minnetle kutlayalım. Bilelim Kafdağı'nın ardında kimlerin ne zaman ne yaptığını. Gulya, Pçihaluk, Tleseruk, Berkok, Güsar, Beygua, Fetgeri'yi hatırlama günlerini gelenekselleştirelim. Onlar için ağlamayalım, onları anlayalım. Çünkü onlar ağlamamak işler yapmadı. Onları anlayarak analım. Neyin kavgasını verdiklerini bilelim, yerlerini boş bırakmayalım. Kayseri Derneği'nde Berkok köşesi, Düzce Derneği'nde Beygua köşesi, Sakarya Derneği'nde Fetgeri köşesi mutlaka yapalım.

Diaspora ilişkilerini, özellikle gençlerin tanışmasını, dayanışmasını önemseyelim. Yakınlaşmayı Kayseri-Amman, Kfar Kama-Düzce, Biga-Vadisir gibi kardeş kent uygulamalarıyla pekiştirelim.

Bir hayalimi benimle paylaşmanızı istiyorum. Dünya Çerkes Birliği, her yıl dönüşümlü olarak Abhazya, Adigey, Kabardey-Balkar ve Karaçay-Çerkes'de "Dünya Adige-Abhaz Futbol Turnuvası" düzenliyor. Her ülkede yapılan eleme maçları sonunda Türkiye, Ürdün, Suriye, İsrail, ABD, Almanya, Hollanda, Abhazya, Adi-

gey, Kabardey-Balkar, Karaçay-Çerkes'den birer "şampiyon" takım her yıl Kafkasya'da buluşuyor. Onlarca genç her sene Kafkasya'ya gidiyor, yüzlerce genç ise gitmek için ter döküyor ve bu her yıl tekrar ediyor. Kafkasya'ya gitme düşüncesinin her yıl kaç yüz genci motive ettiğini bir düşünün. Hem diaspora hem dünya Kafkasya'yı barış ve kardeşlik mesajlarıyla tanıyor.

Gönlümden bir şey daha geçiyor. İnsanlarımız sosyal ortamlarda bir ritüel gibi "Önümüzdeki yıl Apsnı'da, Maykop'da, Nalçik'de" desinler. Tıpkı New York'lu Musevi'nin kadehini kaldırırken "Next year in Jerusalem" dediği gibi. Söz Museviler'e gelmişken, onlara bakarak kendimizi yetersiz buluruz. Ama ben bardağın dolu tarafına bakmaktan yanayım.

Çok değil, otuz sene önce Kafkasya tabuydu. Kafkasya'daki cumhuriyetlerin varlığından söz edenler hiç de hak etmedikleri ithamlara maruz kalmazlar mıydı? Demeklerimizin federasyonlaşması nasıl da zor görünürdü insanlara? Oysa bugün çok farklı. Güzel şeyler de oluyor artık. Hepimizi temsil eden bir Kafkas Dernekleri Federasyonu var. Kafkasya ve diasporadaki kardeşlerimizle ilişkilerimiz Dünya Çerkes Birliği gibi kurumsal bir zemin üzerinde yürüyor. DÇB toplantısı 2006 yılında İstanbul'da yapılacak. Galatasaray'ın UEFA şampiyonu olması gibi bir şey bu.

İşte bunun için iyimserim ve herkesin iyimser olmasından yanayım. Biz bardağın boş tarafına değil, dolu tarafına bakanlardan olalım. Boş tarafına bakanları da ortak akla ve vicdana davet edelim. Yapmamız gereken Kafkasya'daki cumhuriyetlerin yıpratılmasına karşı çıkmak ve Kafkasya olmadan diasporanın da var olamayacağını kabul etmektir. Kafkasya ile aramıza ne olursa olsun yeni bir duvar girmemesi, ilişkilerin yasal, meşru, sistematik ve sürdürülebilir bir zemine oturması için kafa yoralım, emek verelim. Ve bunu yerelle evrenselle bir araya getirmiş son kuşak olan 68'li ağabeylerimiz hala ayaktayken yapalım.

Gönlümden bunlar geçiyor.

Ne dersiniz, mutabık mıyız?

Sizin gönlünüzden ne geçiyor?

Yılların hayali...

UTİJ BORİS / DÇB Başkan Yrd.
Çeviren: Ergün Yıldız*

Halkının geleceği üzerine kafa yoran her Adıge şüphesiz şu soruyu soruyor kendisine:

"Yeryüzünün değişik coğrafyalarna dağılmış olan halkımızın kendisinden büyük halkların arasında yitip gitmemesi için; istifade edilebilecek bir yöntem, kullanılabilecek bir çare yok mudur?"

Şüphesiz öylesi bir soruya cevap olabilecek olan ve bizden önce benzer sorunları olan halkların kullandıkları, sınadıkları çok çeşitli yöntemler, çareler vardır.

Bunların arasında bizim halkımızın kullanabileceği en basit, en pratik ve uygulanabilirliği en kolay yöntem, anadilin muhafaza edilmesidir.

Ana dilimize güç katacak olan, onu kanatlandıracak olan şey ise, yazı dilinin çok daha kusursuz şekilde geliştirilmesi ve halkın yaşamında daha çok kullanılabilir hale getirilmesidir.

Yazı dili bir halk için tutkal gibidir.

Özellikle de bizim gibi dağılmış ve değişik ülkelerde değişik toplumların arasında yaşayan halkları, birbirine yabancılaşmadan ayakta tutabilmek ve aynı kökten gelen dillerin şive farklılıklarını kaynaştırmak için en uygun yoldur.

Çevremizde buna güzel örnekler de mevcuttur. Örnek olarak, Arap yazı dilini alalım. Çok çeşitli ülkelerde çok çeşitli yaşam biçimleri olmasına rağmen, bütün Araplar tek bir yazı dilini ve o dilin kurallarını

ortak kullanıyorlar.

Gürcülerin yazı dilini kullanım biçimi de buna benzerdir.

Kökleri tek bir kaynağa bağlanmasına rağmen, gürcü dili içerisinde diyalekt farkından da öte bir durum oluşmuş ve aynı dilin üç ayrı kolu meydana gelmiştir. Bu dil Kartvel, Megrel ve Sone dili olmak üzere üç farklı kol haline gelişmiştir. Megrel ve Sone konuştuğunda birbirini anlamaz, Kartvel her ikisini de anlamaz.

Arada bu kadar büyük bir fark olmasına rağmen, tarihin bir döneminde tüm Gürcülerin bir tek dili olduğunun bilincinde olarak Sone ve Megrel'ler, Kartvel dilinin ortak yazı dili olmasını ve tüm toplum işlerinde ortak kullanılmasını kabul ettiler. Şu anda diğer iki gramerin yazı dili yoktur.

'İyi bir tercih midir bu?' diye sorabilirsiniz.

Elbette bu iki grup açısından bakarsınız çeşitli dezavantajları vardır, çeşitli kayıpları da vardır.

Fakat bütün halkın genel menfaati düşünülerek bakıldığında, bu fedakarlık tüm bir toplumu kurtaracaktır uzun vadede.

O nedenle, uzun vadede bakıldığında halkların bu tür akılcı fedakarlıklarda bulunmalarını gerektiren kritik dönemler çıkabilir önlerine.

Yazı dilinin gücü sadece toplumun eğitilip bilgilendirilmesinde kullanılmaz, aynı zamanda cemiyetin dil vasıtasıyla kaynaşmasına aradaki farkların minimize edilmesine ve kültürün daha ortak, daha az farklı olmasında bir araçtır yazı dili.

Üzülerek söylemeliyim ki biz daha ziyade farklılıkların güçlendirilmesine hizmet ediyoruz nedense.

Bildiğiniz gibi Adige bayrağında 12 yıldız mevcut. Söylenen doğru ise bu 12 yıldız 12 ayrı kabileyi temsil ediyor. Belki bu 12 yıldız zamanında tek bir yıldız olarak kaynaşmış ve bütünleşmiş olsaydı, belki de yurdumuzun ve halkımızın felaketi olan Rus-Kafkas savaşlarını yaşamamış olurduk.

O kabilelerden ayakta kalabilenlerin, bugün yazı dili ve edebiyat dili olarak kullanılan sadece iki diyalektleri var. Kabardey diyalekti ve Adigey diyalekti. Bir kısım bilim adamları bugün Çerkes olarak anılan gurubun da kendi yazı dili olduğunu kabul ve iddia ediyorlar.

Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde basılan gazete, dergi, kitap gibi yayınlar bu diyalektle basılmakta, televizyon ve radyo yayınları bu diyalekt ile yapılmaktadır.

Kısaca söyleyecek olursak Adige yazı dilini 2'den 3'e çıkartmaya götürüyoruz (tabii götürmediyse) gibime geliyor. Bu, eskiden beri biz Adigelerin bir hastalığıdır. Her birimiz kendi sorunlarımızı meselelerimizi getirir, cemiyetin meselelerinin önüne koyarız.

Daha kapsayıcı daha genel tavırlar sergileyebilmek, daha bütünleştirici olabilmek gerektiği halde, nedense kendi özel meselemizi öncelikli ve önemli mesele saymazsak; bizim olanı en iyisi, en önemlisi olarak getirip dayatmazsak içimiz rahat etmiyor bir türlü.

Bu özelliğimizden vazgeçmezsek iddialaşa, sürtüşe sonunda her birimiz kendi yazı dilimizi yaratıp oturacağız galiba.

Örneğin; kıyı boyu Şapsıgları için neden böyle bir alternatif düşünülmesin? Besleneyler ve Cılahsteneyleler için de aynı yöntem niçin geçerli olmasın?

Yanılmıyorsam Adigey yazı diline taban olan diyalekt, Kemirkuey diyalektidir. Peki buna rıza göstermeyen Bjeduğlar ne olacak ?

Çerkeslerin ayrı yazı dili olması gerektiğini iddia edenler, eminim bunların her birine de farklı olduklarını kanıtlayacak değişik nedenler bulabilirler ve onlara da birer yazın dili icad edebilirler.

Dilin doğal seyrine karşı durmak zordur.

Eğer koşulları gerçekten oluşmuşsa ve dilin kendi kuralları içerisinde böyle bir yazı dili oluşacaksa, onu engellemek önünü kesmek hata da olabilir.

Fakat bizim gibi küçük halkların diyalekt farklılıklarını "yeni bir dil" olarak tanımlayarak, bölünüp parçalanmayı ve sonunda da yok olmayı desteklemenin bizim açımızdan anlaşılabilir bir yanı olmadığı gibi, seyinilecek bir tarafını da göremiyorum. Bu tür ayrıştırmalar yukarıda da söylediğimiz gibi halkı

parça parça ayırıştırarak birbirine yabancılaştırıyor ve daha güçsüz hale getiriyor.

Hemen sözün devamında belirtmek isterim ki, Kabardeyleler ile Karaçay Çerkes Adigelerinin farklılığı gibi gösterilmesi, bu iki bölgedeki aynı halkın mensuplarını birbirine yabancılaştırmıştır.

Hiç sözü dolaştırmadan söylemek gerekirse, bugün toplum psikolojisi açısından ele aldığınızda Kabardey ve Çerkesleri farklı halklar olarak kabul eden pek çok insan görürsünüz.

Bu durum, hepsinden daha acı bir örnektir, yeni isimlendirmeler altında, farklılıkları öne çıkartmaktan kaçınmamız gerektiğine.

Çok değil, daha 19. yüzyılda Kabardey muhacirleri (kabardey hajret) adı ile anılırken; aynı topluluk başka halkların bizi tanıdığı isim olan "Çerkes" tanımını aldı.

Aynı şekilde yüzyılın yirmili yıllarında, bugün Adigey olarak tanımlanan coğrafi bölgedeki Adigeler de, kısa süreli bir dönem "Çerkes" adı ile tanımlandılar.

Bununla anlatmak istediğim şudur: Başka halkların bizi farklı tanımlamaları ile başlayan farklılaşma, ayrışma sürecimizi, bir de yazı dilimizi farklılaştırarak hızlandırmanın bir anlamı yok. Böyle bir tercih biz Adigeler için hiçbir yarar sağlamayacağı gibi, tamamen aleyhimize dir.

Kafkasya'da kalan ve Kabardey, Adigey, Çerkes tanımlamalarını taşıyan bu halk, geçen yüzyılın 20-30'lu yıllarında bir tek yazı dilinde birleşmenin son aşamasına kadar gelmiştir.

Müşterek yazı dilinin gerekliliğini gören o günün aydınları; birçok kez toplanarak bu konu üzerinde görüşmüşler, neredeyse uzlaşmanın eşğine gelmişlerdir.

Fakat eskilerin 'şeytan aldı götürdü' dedikleri gibi, bu çalışmalar o zamanın politik ortamında halkları ayrıştırma politikasının kurbanı oldu ve hasıraltı edildi.

Farklı isimler altında yaşamayı kabullenip sindiren Adige halkının, kendiliğinden harekete geçerek tek bir yazı dili üzerinde anlaşabilmesini beklemek, kendimizi aldatmaktan başka bir şey değildir.

Çünkü Kabardey yazı dili de, Adige yazı dili de artık kendi gelişimini tamamlamış, kök salmış ve edebi ürünlerini vermeye çoktan başlamıştır.

Bu durum bizim için sevindirici gibi görünse de; aslında bu sürecin tamamlanması ile birlikte elimizdeki tarihi fırsat altın bir kuş gibi uçup gitmiştir.

Acaba bu fırsat bir daha dönüşü olmayacak şekilde gerçekten uçup gitti mi elimizden? Aslında benim sözü getirmek istediğim yer tam da burasıdır.

Doğrusunu söylemek gerekirse "İstanbul dağlık gibime geliyor" diyen adamın hali gibi, sonradan hatalı

ve mahcup duruma düşeceksem de bilmiyorum. Değineceğim konunun (Türkiye'de dil öğreniminin) tüm detaylarını da bilmiyorum, fakat yine de bu konu üzerinden hareketle önemli bir noktaya dikkatinizi çekmek istiyorum.

Bildiğim kadarı ile Türkiye devletinde yaşayan soydaşlarımız, henüz anadilleri ile yazabilme imkanına kavuşmuş değiller yasal olarak.

Umarım en kısa sürede bu imkân da kavuşurlar; halkımıza bu fırsatı verecek olanlara da Tanrı dileklerine kavuşma şansı versin diye dua ediyorum.

Eğer ayıp olmazsa bu noktadan hareketle benim bir çağrım, bir ricam olacak Türkiye'deki Adigelere: Sizlerin benim fikrime ihtiyacınız olduğunu düşünerek bunları söylüyor değilim.

Tek endişem Kafkasya'da bizim avucumuzdan uçurduğumuz altın kuşun, sizlerin de avucunuzdan uçup gitmemesi, bizim kaçırdığımız tarihi fırsatı sizlerin de kaçırmamanızdır.

Altın kuş, tarihi fırsat dediğim şey, tüm Adigelerin tek bir yazı diline kavuşmalarıdır.

Biz bu fırsatı kaçırdık Sovyet döneminde; fakat eğer sizler burada size bu imkân verildiğinde tek bir yazı dili üzerine anlaşabilirseniz, belki Kafkasya'daki bizlere de bir kez daha düşünme ve durumumuzu gözden geçirme gerekliliğini hatırlatmış, bu konuda yol açmış olursunuz.

Adige dilinin her diyalekti yazı dili olarak önerilebilir bu konuda, herkes kendi durumuna uygun çözümler önerebilir elbette. Fakat şimdi söyleyeceklerimi önyargılı olarak değerlendirmeden, beni iyice dinlemenizi ve anlamanızı rica ediyorum.

Peşinen söylemek isterim ki, bu sunacağım öneri benim kendi düşüncem değildir, yani bir başıma aldığım bir karar, vardığım bir kanaat değildir.

Bu pek çok aydının ve bilim adamının üzerinde uzlaştıkları bir görüştür, ben sadece bunu burada ifade ediyorum.

Sonuç olarak ortak bir yazı dilinin gerekliliği konusunda hepimiz anlaştığımızı göre, dilin gelişme koşullarına uygunluk açısından ele alırsak ve objektif olarak konuyu incelersek, Kabardey dilinin bu iş için en uygun diyalekt olduğunu görürüz.

Bilim adamları bizi yanıltacak değiller elbette.

Edebi dilin seçilmesindeki temel kriterler olan sözcük ve cümle yapıları bakımından, söz kalıpları, deyimler ve dil bilgisi bakımından daha güçlü gördükleri, Kabardey grameridir.

Adige-Abhaz dil grubu içerisinde de Kabardey diyalektinin en gelişmiş diyalekt olduğu, daha çabuk ve pratik olduğu, ses uyumu açısından da, en ince

dilbilgisi detayları açısından da daha gelişkin olduğu şüphe götürmez bir gerçektir.

Bu konuda Traho Ramazan'ın söyledikleri oldukça ilgi çekicidir. Bu zatın kim olduğunu bilmeyenlere kısaca tanıtmak istiyorum:

Traho Ramazan, bugünkü Adigey olarak tanımladığımız bölgeden yetişmiş bir bilim adamıdır. Geçen yüzyılın 20'li yıllarında Moskova'da filoloji eğitimi tamamlamış ve daha sonra Kabardey, Çerkes, Adigey dillerinin gramerlerini hazırlayan profesör Yakovlev ile birlikte, uzun yıllar Doğu Dilleri Enstitüsü'nde çalışmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nda esir düşen bilim adamı, daha sonra Sovyetler'e dönmekte tereddüt ederek Türkiye'deki Çerkeslerin arasına yerleşmiş, uzun yıllar burada yaşamıştır. Daha sonra Almanya'ya gidip Münih'e yerleşen Ramazan, öldüğü 1964 yılına kadar burada yaşadı.

Adige tarihi, etnografisi, kültürü konusunda pek çok yazı yazan bilim adamının "Çerkesler" ve "Kuzey Kafkasya" isimli iki kitabı vardır ("Çerkesler" kitabı 1992 yılında Nalçik'te yeniden basılarak yayınlanmıştır).

Traho'nun kitabında yazdığına göre Adigeler ve Kabardeyler, şimdi kullandıkları alfabeleri almadan önce, aydınlar ve bu konu hakkında çalışan insanlar toplanarak, ortak bir alfabe ve ortak bir yazı dili tayin edilmesi konusunda anlaşmışlardı. Fakat, bu proje ne yazık ki hayata geçemedi bir türlü (belki o zaman bu konu çözülmüş olsaydı, bugün bu durumda olmayacaktık).

Bu konuda şöyle yazıyor Ramazan:

"Görünen o ki, farklılıkları öne çıkartarak, halkları ayrıştırarak birbirine yabancılaştırıyorlar. Bu da yetmez gibi, bu halkların tarihini, geçmişini aralarındaki akrabalıkları yok sayarak, dillerini de farklılaştırıyorlar. Buna en iyi örnek de, Adige ve Kabardey dilleridir.

Bir kısım Adige aydını, geçen yüzyılın 30'lu yıllarında, bu tür farklılaştırmanın bir hata olduğunu söyleyerek iki halk için tek bir alfabe ve tek bir yazı dili talep etmişler, fakat bir sonuç alamamışlardı"

Görüldüğü gibi sorun bu gün ortaya çıkmış değildir, veya Kabardeyler kendi başına oturup böyle bir karar almış da değildir.

Bu fikir konu hakkında bilgi sahibi aydınların ve bilim adamlarının müştereken üzerinde uzlaştıkları bir genel kanaattir.

Bu aydınlardan ve bilim adamlarından birisi olan, aynı zamanda filolog olan Traho Ramazan kendisi de bir Kabardey değildir şüphesiz.

Öte yandan, eğer Kabardey diyalekti tüm Adige yazın ve edebiyat diline temel olacak şekilde gelişmişse,

bu yaşayan Adige kültür bütünlüğü içerisinde yine hepimizin birlikte ortaya çıkarttığı bir ortak değerdir. Eğer Kabardey aksanı gelişme kaydetmişse, bu her aksandan aldığı güzel sözcükleri, ifadeleri, cümle kalıplarını kendi bünyesinde kullanılabilir kıldığı içindir.

Dolayısıyla Şapsığ, Bjeduğ, Kemirguey, Besleney ayırt etmeksizin, bu hepimizin katkısı ile gelişmiş bir ortaklığımızdır.

Öte yandan, Türkiye'de yaşayan Şapsığ, Hatukay, Bjeduğ, Besleney, Kabardey, Abadzech ve diğerleri değişik bölgelerde dağılmış olsalar da, yaşadıkları yerlerde çok daha kaynaşmış, çok daha bir arada yaşamaktadırlar Kafkasya'dakinden.

Bu durumda da, ortak yazı dilinin kullanılabilir kılınması imkanı burada daha fazladır.

Şunu da unutmamak gerekir, eğer bir aksanı edebiyat dili, yazın dili olarak seçiyorsanız, bu tercihi yaparken zaman zaman hoşumuza gitmeyen veya bize uymayan tercihleri kabul etmek, zaman zaman çok beğendiğimiz bazı biçimlerden vazgeçmek zorundayız.

Şu anda mevcut her iki yazın dilinin de tam olarak anayurtta kalan tüm diyalektlerin dil kurallarını kapsadığını söylemek zordur.

Örneğin; Adigey yazın dilinin kabulünde Besleney diyalektinin bir çok özelliği dışarda bırakılmak zorunda kalındı. Adigey'de, Kabardey şivesi konuşan dört köy günlük yaşamda Kabardey şivesi konuşur, okullarda Adigey şivesi ile eğitim görürler. Aynı durum Adige Cumhuriyeti sınırları dışında kalan Beçmirzey ve Kurgökuey köylerindeki Besleneyler için de geçerlidir.

Fakat bunları bir haksızlık gibi algılayamayız. Eğer ortak bir dil ortaya koyarsak, bazı konularda her birimizin fedakarlık etmemiz gerekir. Bütünün geleceği için gereklidir bu fedakarlık. Bu durum bir hata; bir haksızlık değil, tam tersine bir bilinçtir.

Bugün o köylerde yaşayanlar, yine Kabardey ve Besleney'dir günlük yaşamda, fakat yazı dilleri Adigey

“Başka halkların bizi farklı tanımlamaları ile başlayan farklılaşma sürecimizi, bir de yazı dilimizi farklılaştırarak hızlandırmanın bir anlamı yok. Hangisi olacağı konusunda aranızda uzlaşarak, Türkiye'deki Adigeler olarak ortak bir yazı dilinde birleşmenizi temenni ediyorum”

aksanıdır.

Ünlü yazarımız Çeraşe Tembot, bu bölgede Kueş Hable olarak bilinen köydendir, kendisi Kabardey'dir, günlük yaşamda Kabardey şivesi ile yetişmiştir, fakat yazın dili Adigeydir ve Adigey'in klasikleri arasındadır üstelik.

Çeraşe Tembot Kabardey ve Çerkes edebiyatında da aynı ağırlığa sahiptir bugün.

Görüldüğü gibi ortak bir edebiyat diline ortak bir yazı diline sahip olmak demek, kendi günlük diyalektimizi terk etmek demek değildir. Tam tersine, onu daha da zenginleştirmek birleştirerek güçlendirmektir aynı zamanda. Bu tür bir tercih yaptığınızda sosyal yapınız

değişecek değil, yine aynı çevrede aynı dil üzere günlük yaşam sürecektir. Fakat yazılı ve edebi ürünler ortak bir dil üzerinde yaratılacaktır.

Sonuç olarak, hangisi olduğu/olacağı konusunda aranızda uzlaşarak, Türkiye'deki Adigeler olarak ortak bir yazı dilinde birleşmenizi temenni ediyorum.

Aynı şekilde Dünya Çerkes Birliği'nin yayın organlarının da tek ortak bir dil ile yayınlandığı günleri görebilmeyi Tanrı'dan niyaz ediyorum.

Şöyle bağlamak istiyorum:

Eğer tüm halkımızın geleceğini ilgilendiren bir konuda bile böyle bir irade gösteremeyecek, böyle bir fedakarlıkta bulunamayacaksa, söylediklerimiz sadece sözde kalacaksa, üzülmek belirtmeliyim ki, yakın zamanda bizi birleştiren ortak bağlar daha da zayıflayacaktır.

Herkesin semti/köyü ayrı bir devletçik halinde olacak, bizden farklı olan herkesi yabancı sayan bir zihniyetle kendi devletçiklerimize kapanacağız.

Eğer bu birlik sağlanamayacaksa, yukarıda söylediğim içe kapanmayı yaşamadan, herkesin kendi yapısını güçlendirip koruyacağı bir şekilde yolumuza nasıl devam edebileceğimizi konuşmalıyız

* 21 Mayıs 2005'de İstanbul'da yaptığı konuşmadan çevrilmiştir.

**Tarihçinin
mutfakından...**

Prens Bariatinsky'den 1859 ve 1862 tarihli iki belge

İngilizceden Çeviren:
Dr. ÖMER AYTEK KURMEL

**Prens Bariatinski'nin Kafkasya'daki
durum hakkında 10 Temmuz
1859 tarihli bilgi notundan
alıntılar:**

“ Feodallerin bitmeyen iç çatışmaları sebebiyle birbirinden kopuk topluluklar halinde yaşayan halk, aristokrasinin çökmesinin ardından ortak dinsel kimlik altında birleşti ve bu sayede Şamil bölgenin tek dünyevi ve ruhani önderi oldu. Kafirlerle karşı savaş çağrısı Müridizm biçiminde bir dini cemaat yarattı. İdaremise başkaldıran dinsel zihniyet Kafkas sıradağlarını kapladı ve herkes Şeriat'a boyun eğdi.

* * *

Müridizm sadece dinsel bir kurum değil, aynı zamanda tüm sınıf ve şartların üstüne çıkan, hukuk ve vergilendirmeyi belirleyen bir sosyal düzendir. Laik yönetim biçimini reddeder ve peygamberin meşru halefinin başkanlık yapmadığı hiçbir hükümeti tanımaz.

Müridizm sadece Türk sultanını tüm Müslümanlar'ın önderi olarak tanır. Müridizmin temeli olan Şeriat hem

ruhani hem dünyevi işlere bakar ve tüm Müslümanlar'a eşit davranır. Müslüman dini önderlerin Kafkasya'da olağanüstü ilgi görmesi bu yüzdendir.

* * *

Yüksek sınıfı, izlerinin bulunabildiği her yerde iktidara getirmemiz şarttır... Soyluların ihyası Adet'i güçlendirecek, böylece hükümetimiz İslamcılık ve Şeriat'ı zayıflatacak güçlü bir silaha kavuşacaktır. Şeriat mahkemelerinin yaptırımını sadece dini konularla sınırlı hale gelecektir. Biz de bir yandan, medeni hukuk temelinde halk mahkemelerini (narodnye slovesnye sudilishcha) kuralıyız. Medeni ve dini hukuku ayırarak, şeriat mahkemesini kendi muhakeme sistemimize yakınlıştırmamızla, yerli halkı diğer medeni kurumlarımıza çekmemiz de kolaylaşacaktır.

* * *

Müslüman din adamlarının toplum üzerindeki saygınlığının yok olmasıyla, İslami inançlar da zayıflamalıdır. İnsanlar inançsız yaşayamayacağına göre, Müslümanlar inançlarını kaybeder kaybetmez onlara akıl ve vicdana daha yakın, tartışmasız üstünlüğüyle daha etkileyici bir alternatif sunmalı, Kafkasya'da Ortodoks Hristiyanlığı hakim kılmalıyız. Kiliseler inşa etmek ve kutsal inancımızı yayacak din adamlarını yetiştirmek üzere, en kısa sürede Kafkasya'da Hristiyanlığı İhya Etme Cemiyeti'nin kurulmasını hararetle öneririm.”

Prens Bariatinski'nin Kafkasya'nın Büyük Prensi Mikail Nikolayeviç'e mektubundan alıntılar (Aralık 1862):

“ Bazı yöneticilerimizde bile kimi zaman yanlış davranışlara rastlanmaktadır. Bunlar yabancı bir halka duydukları şuuraltı düşmanlıktan ve değerlerimizi istemdişi da olsa dayatma eğiliminden kaynaklanmaktadır. Halka kötü muamele, en küçük memurlarımız katına kadar inmiştir. Bu kadar aşağılanan bir halkın bağlılık ve sevgisini kazanabilir miyiz diye düşünmeden edemiyorum.

Görevim süresince edindiğim tecrübeler, bana her milliyete sevgiyle yaklaşmamız, onları kutsal saydıkları törelerine saygı göstererek yönetmemiz ve sadakatlerini kazanmamız gerektiğini öğretti. Bir yöneticinin temel vazifesi, halkın yaşam şartlarının düzelmesi için uygun ortamı hazırlamaktır. Sonrasında her milliyetin, genel ilerlemeye kendi özgün katkısını sunmasına imkan verilmelidir. Bu bağlamda, özellikle yerli (Kafkasyalı-ç.n.) kadınların eğitilmesi çok önemlidir. Geleneksel kültürün uygulayıcısı olarak çocuk, yetişkin ve yaşlıların üzerinde etkili olan kadınlar, yerel töreleri olumlu yönde değiştirecek güce sahiptir. Bu yüzden de törelerin dönüştürülmesi gereken bölgelerde, öncelikle kadınların gideceği okulların sayısı artırılmalıdır.

* * *

Böyle bir dönüşüm, Müslümanlar arasında daha zordur. Çünkü kabul ettikleri dinsel öğretiler, Hristiyan yönetim prensipleriyle uyuşma-maktadır. Mutlak öncelik Müslüman din adamlarının etki ve saygınlığının yok edilmesine verilmelidir. Ancak girişimin bizden gelmesi, halkın tepkisini güçlendirebilir. Mollaları zayıflatmak ve zaman içinde Kuran'ın etkisini yoketmek için halkın içinden unsurları kullanmalıyız. Dinsel otoriteye karşı feodalleri bu amaçla güçlendirdim. Feodaller Şeriat'ı kabul etmekle, töreye dayanan ve değişime açık olan Adet'i tercih ediyorlar. Şeriat'ın çökmesinin ardından halk sınıfsal Adet'in ve baskıcı feodallerin sömürüsü altında korumasız kalaca-

ğından dolayı, kurtuluşu bizim medeni yasalarımızda görecektir.

* * *

Satırarınma son vermeden önce, hamiyetinize emanet edilmiş halkların refahı ve mutluluğu için gerekli gördüğüm tedbirleri bir kez de başlıklar halinde yüksek bilgilerinize sunuyorum:

1. Kadınların eğitilmesi
2. Şeriat'ın yok edilmesi
3. Hristiyanlaştırma
4. İletişim kanallarının açılıp çoğaltılması
5. Sulama sistemi
6. Nüfus iskanı

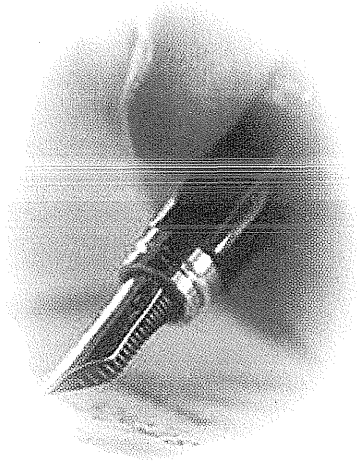
* * *

Şamil ile beraber Kafkasya'nın doğusunu da teslim aldık. Ama Kafkasya'nın batısının boyun eğdirilmesi zor olacak. Çünkü burada merkezi otoriteye bağlı bir tek toplumla savaşıyoruz. Çerkes kabileleri sadece bireysel bağımsızlığı, şeref ve cesareti kutsal saydıkları için, her fertle ayrı ayrı uğraşmak zorundayız. İşte bu yüzden Çerkesler'in denizle (Karadeniz-ç.n.) irtibatlarını kesmek, kabileleri dağlardan ovaya indirmek, olmazsa olmaz koşullardır. Bundan sonra Kuban ötesi topraklar kitlesel iskana açılmalıdır.

Hiç şüphe yok ki, topraklarından çıkarmaya çalıştığımız düşman inatla direnecektir. Ama Şamil'in göç etmeye gönüllü Kafkasyalılar ile birlikte Osmanlı topraklarına yerleşmesi konusunda Bab-ı Ali ile anlaşırsak, sonuç istediğimiz gibi olacaktır. Böylece kısa sürede asilerden, fanatiklerden, tüm teokratik unsurlardan kurtuluruz ve açmaz içindeki Çerkesler'e göç izni vererek, hem Avrupalı insanseverleri yatıştırır, hem kendi vicdanımızı rahatlatırız. Bunu yaparken kan dökülmesini önleriz, Türkiye mükemmel bir ek nüfusa kavuşur, Şamil de bir yandan imparatora (Çar-ç.n.) minnet duyarken, bir yandan da Müslüman topraklara göç etme hayalini gerçekleştirir.”

Çevirenin Notu: İngilizce orijinal metinde adet ve şeriat kelimelerinin baş harfleri büyük harfle yazılmıştır. Tercümede de buna sadık kalınmıştır.

Kaynak: Arnold L. Zisserman, Feldmarşal Kniaz A. I. Bariatinskii, 1815-1877 3 cilt. (Moskova, 1898-1891), cilt 2, apendiks,

Kararlılık ve süreklilik...

YEDİC MEMET

Kafkas Dernekleri Federasyonu'nun genel kurulu yapıldı. Toplantı, beklenen ve olması gereken heyecanlı ortamda olmadı. Farklı görüş ve düşünce sunan gruplar çıkmadı. Çerkes kamuoyunda ve Türkiye kamuoyunda genel kurul olması gerektiği kadar yer almadı. Adıgelerin yaşadığı diasporalarda en kalabalık oldukları yer olan Türkiye'de yapılan toplantının sesi anavatanında hiç duyulmadı. Genel kurul sonunda, Çerkes ve Türkiye kamuoyunun önüne yeni bir görüş ve öneri sunulmadı.

Neden...?

Türkiye Çerkesleri; 141 yıl önce anavatanlarından koparılmış bir halkın torunları olarak, Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan insanlardır. Bu halk çok çeşitli nedenlerden dolayı, ulusal değerlerinden kayıplar vermekte, yok olma noktasına doğru ilerlemektedir. Kayıpları durdurmak, yok oluşa karşı durmak için; Çerkes insanların bu konuda duyarlı olan ve sorumluluk duyan bireyleri bir araya gelerek demekleşti.

1900'li yılların başında başlayan bu demekleşmenin, karmaşık bir yapıda olduğunu söylesek de; özellikle 1970'li yıllarda demekleşmenin temel amacı ve hedefi bir kez daha netleşmişti: "Çerkeslerin kalıcı olabileceği

tek yer anavatanları. Örgütlenmelerimizin amacı; diasporada kalındığı sürece dil, kültür ve kimliğimizi korumak için çalışmalar yapmak. Ancak en kısa sürede en çok kişiyi anavatanına taşımak".

Bu görüş, o tarihte de doğrudur. Bu gün de doğruluğunu koruyor. Ancak, öncelikle bu görüşten kişilerimiz kararlı ve tutarlı olarak toplumun önünde dik duramadıklarından, paralelinde derneklerimizde de hedeften kaymalar yaşandığından, Kaf-Fed genel kurulu yukarıda yakındığımız gibi gerçekleşti.

Bu genel kurul sonrasında yeni görev alan arkadaşlar ile tüm üyelerin; *halkımızın geleceği için daha kararlı olmalarının artık bir zorunluluk olduğu* ortadadır.

Hedefte kararlılık, çalışmalarda özveri, ilişkilerde süreklilik başarıyı artırır, kalıcılığı sağlar.

Bu gerçekten hareketle Kaf-Fed, örneğin en kısa zamanda anavatanla daha doğru, daha sıcak, daha kalıcı ve sürekli bir ilişki kurma yönünde somut bir adım atmalı. Bunu gerçekleştirmek adına da bir genel başkan yardımcısı yalnız anavatanla ilişkilerden sorumlu olarak görevlendirilmelidir. Anavatanla ilişkiler departmanı oluşturulmalı. Bu departmanın altında; Adıgey, Kabardey-Balkar, Abhazya Cumhuriyetleri ve Sapsığ bölgesiyle ilişkileri sürdürecektir aynı ayrı masalar oluşturulmalı.

Unutmayalım ki; başarıyı kalabalıklar değil, kararlılar elde eder...

Siz hiç “Nibeğaw”a bindiniz mi? Kozlu’ya gelerseniz Şofuhuray’ın doyumsuz manzarası eşliğinde, bu keyfi yaşayabilirsiniz! Ayrıca, her yıl Ağustos ayında yapılan Haluj Şenliği’ne hepiniz davetlisiniz...

Yukarı mahalle (Zavut)

KOZLU’ya (BETMIT HABLE) hoş geldiniz

İLHAMİ DEMİR

Kozlu Köyü, 1864 büyük göçüyle birlikte Balkanlar’a, oradan da Anadolu’ya gelerek şu anki bölgede yerleşmiş insanlarımız tarafından kurulmuş. İlk kuruluşunda 300 hane ve yaklaşık 1200 kadar nüfusla uzun yıllar nahiye olarak kalan Kozlu, bir Abzakh köyüdür.

Köyü kuran büyüklerimizin, Adıgey’in kuzey kısmından sürgün geldiği bilinmekte, ancak gelinen

yerleşim yerinin adı bilinmemektedir.

Buraya ilk yerleşen Naşho Betmit adında bir büyüğümüz tarafından kurulduğu söylenen köyün eski ismi Betmit Hable’dir. Köyümüz Zavut, Cenguy ve Kojace isminde üç mahalleden oluşmaktadır.

Kozlu, Tokat ilinin Erbaa (Erek) ilçesine bağlıdır. İlçeye uzaklığı 16 km., Tokat’a ise 98 km.dir. 930 metre rakımda bulunan köyümüzün çevreye göre coğrafi konumundan şöyle bahsedilebilir:

İç Karadeniz’de Erbaa ilçesinin güneyi, Turhal

ilçesinin kuzeyi, Amasya'nın doğusunda Sakarat dağlarının zengin kayın, çam, meşe karışımı ormanın eteklerinde geniş ekilebilir arazilere sahiptir.

Köyün yolu asfalt olup, uzun yıllardır jandama karakolu, sağlık ocağı bulunmaktadır. İki tane camisi vardır. Köyde, çoğu yaşlılardan oluşan yaklaşık 150 civarında insanımız yaşamaktadır. 3 katlı büyük bir okul olmasına rağmen, öğrenci azlığından dolayı öğrenciler taşımali eğitimle yakındaki Koçak kasabasındaki okula gidip gelmektedirler.

Eskiden cumhuriyet bayramlarında, komşu köylerinde katılımıyla büyük gösteri ve eğlencelerin, at yarışlarının yapıldığı, çevrede çok tanınan bir köy olan Kozlu'da, bir çok köyümüzde olduğu gibi gençlerimizin öğrenim ve iş için şehir merkezlerine yerleşmesiyle nüfus gitgide azalmaktadır. Bir göleti olan, sulama kanalları, kanalizasyon, içme suyu v.b. tüm problemlerini çözmüş olan Kozlu'nun en önemli problemi genç nüfusun azlığıdır.

Şu anda köyde ekilen arazi azdır. Küçük çapt hayvancılık yapılmaktadır. İklim, meyve yetiştiriciliği ve hayvancılığa elverişlidir. Özellikle iri ve üzüm salkımı gibi yetişen böğürtleni meşhurdur. Köyde yetişen kuru fasulye de lezzeti ve çabuk bozulmaması ile bilinir. Orman içerisinde bir köy olması nedeniyle, geçim kaynaklarından birisi de ormancılıktır. 1970'ler de kooperatif şeklinde kurulan tekstil fabrikası fazla çalıştırılmamış ve kap anmıştır. Köyde genel eğitim seviyesi yüksektir. Şu anda ilçede 130, ilçe dışında

250 hane köylümüz bulunmaktadır.

Köyde Zavut ve Kojace mahalleleri Abzakh olup, Çemguy mahallesi Çemguy şivesi ile konuşmaktadır.

Dil ve Geleneklerimiz

Köyün tümü Çerkes olduğundan, dil ve gelenekler büyük ölçüde korunmuş, 20 yaşın üstündekilerin büyük çoğunluğu anadilini konuşabilmektedir. Şu anda köyde gelenekler yüzde 80 oranında sürdürülmektedir.

Köyümüzde ilki geçen yıl yapılan haluj şenliklerinin ikincisi de bu yıl ağustos ayının 7'sinde yapılmıştır. Köyden dışarıya giden insanlarımızı buluşturup kaynaştırmak, köye dönüşü teşvik etmek ve kültürümüzü yeni yetişen gençlerimize tanıtip sevdirmek için yaptığımız bu etkinlik, zamanla büyüyerek bölgedeki Çerkesleri bir araya getiren bir organizasyon olma yolunda hızla ilerlemektedir.

Bu yıl yapılan şenlik Çerkesce yapılan duayla açılmış, sürgün ve Çerkes tarihinin anlatıldığı, 15 yaş altı çocukların katıldığı Çerkesce konuşma yarışmasının yapıldığı, kısacası kültürümüzün tüm renklerinin sergilendiği bir platform olmuştur.

Kozlu'nun internet sitesi de var:

www.erbaakozlu.com

Kozlu köyünü tüm dünyaya tanıtmak ve köylülerimizle haberleşmek amacıyla 2 yıl önce internette web sitesi açıldı.

Mesire alanı

haline getirilen ve şenliğin yapılması için düzenlenen ŞOFUHURAY alanında çok eskilerde insanlarımızın eğlence araçlarından biri olan ve Çerkezcede NİBEĞAĞ denilen dönerli iki tane tahterevallı ile aynı anda 4 kişinin sallanabildiği ve çok ilgi çeken iki adet büyük salıncak ile çocuk oyun grubu bulunmaktadır.

Bu mesire alanı turistik amaçla da kullanılmaktadır.

Kozlu'ya nasıl gidilir?

Kozlu'ya kendi aracıyla gelmek isteyenler, Erbaa ilçesinin içerisindeki yön levhaları takip

ederek, Koçak Kasabası üzerinden gelebilirler.

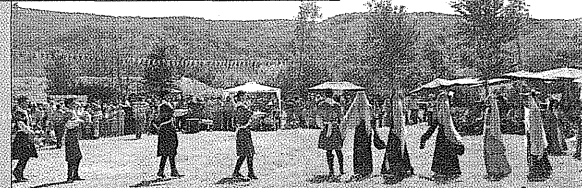
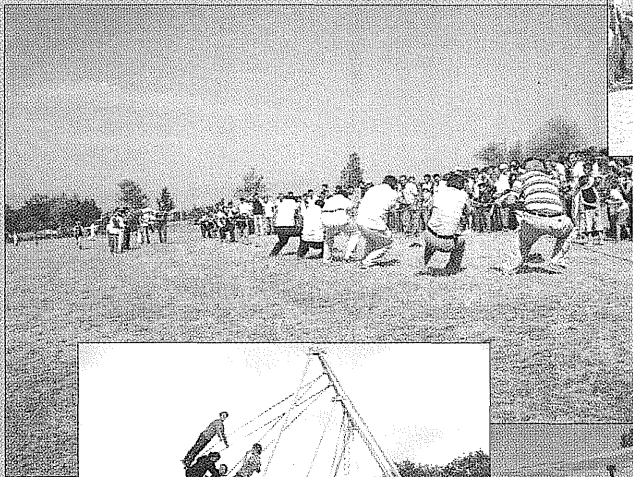
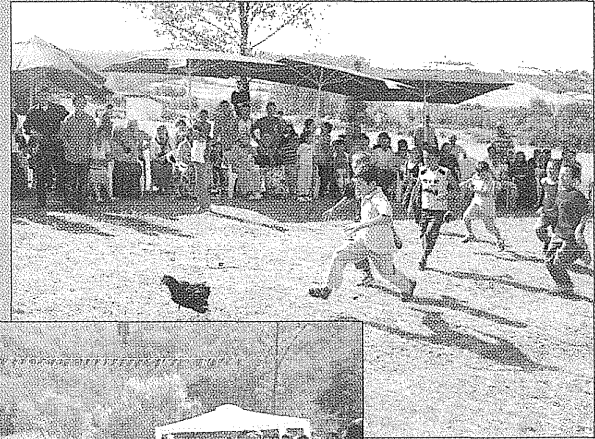
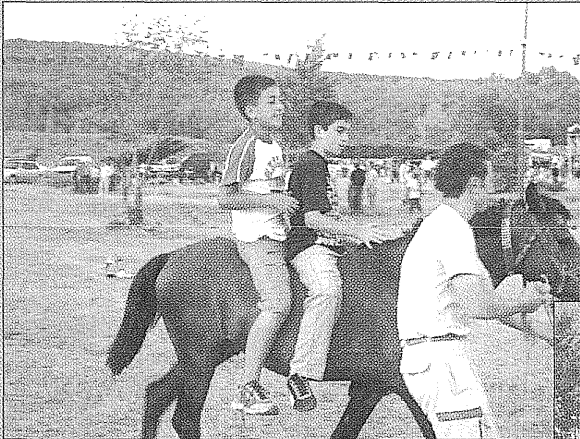
İlçenin mezarlık yolundan geçip 8 kilometre gittikten sonra Koçak kasabasının içinden geçilerek 8 kilometrelik virajlı ve yokuş bir yoldan sonra Kozlu'ya varılır.

Dolmuşla gelmek isteyenler ise, yine Erbee ilçesindeki İverönü durağından kalkan minibüsle gelebilirler.

Köydeki sülaleler

Melgoş, Tsey, Lişşe, Huaj, Haçımız, Hapışt, Hajko, Bateko, Şaguj, Braj, Lameko ve Siuh sülaleleridir ■

Haluş Şenliğı'nden görüntüler...

BİR HİKAYE

Yaklaşık yüz sene önceydi.

Kozlu köyünde sonbaharın güzelliği ormandan yansiyordu. Sarı, yeşil, kırmızı, mor yapraklı ağaçlar renk cümbüşünü andırıyordu. Her gece nerede mısır soyulacağı kararlaştırılıyor, genç kızlar ve erkekler akşam saatini büyük bir heyecanla bekliyordu. İmece usulü yapılan mısır soyma işi gençlerin tanışması ve görüşmesi için uygun bir ortam yaratıyordu. Gözlerden çıkan sevgi ışıltıları ruhlara yansıyor, yeni aşklar doğuyordu.

O günlerde daha yeni birbirine aşık olan iki gencin sevdasını bilmeyen yoktu.

Oğlan kağınsına koyduğu kara sabanla her gün çift sürmeye gidiyordu. Her sabah odun oluklu çeşmeye uğruyor, öküzlerini suluyor, matarasını su doldurup tarlaya gidiyordu. Kız da aynı saatlerde eve su götürme bahanesiyle çeşmeye gelip sevdiği gençle görüşüyordu.

O günlerden biriydi. Kız su almak için çeşme başına gelmişti. Oğlan da öküzlerini sulamak için su arkına yaklaştı. Kız oğlanın verdiği selama hafif bir gülümsemeyle karşılık verdi. Sevdiğini görmenin mutluluğuyla:

- Mataranı su doldurayım mı? dedi.

Oğlan utangaç, biraz da endişeli bir ifadeyle etrafına bakındı ve matarasını kıza uzatarak:

- Doldur, dedi.

Oğlanın utangaç tavrı kızın çok hoşuna gidiyordu. Matarayı alırken elleri birbirine değdi. Kalbi hızla çarpmaya başladı, o an göz göze geldiler ve sevgilerini sözlerle değil bakışlarıyla birbirlerine anlattılar. Kız matarayı doldururken biraz muzip bir edayla:

- Bende bana hediye aldın sanmıştım. İnsan sevdiğine bir armağan vermez mi? diyerek takılmak istedi.

Oğlan bu hoş sataşmayı ciddiye aldı. Yoksulluğun verdiği mahcubiyetle:

- Sen hediyelerin en güzeline layıksın, ama..... derken eğildi ve çarçabuk çarıklarından birinin iplerini çözdü, ayağından çıkardı kıza uzatarak:

- Sana verebileceğim tek hediyem bu çarıktır, dedi. Başı dik, gözleri dolu dolu arkasını döndü ve tek çarıkla yürüdü gitti.

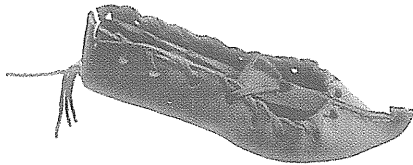
Bu hikâye hangimizin dede ve ninesinin hikâyesi bilmiyorum. Bu şiirin sahibinin olabilir!

ÇARIK

Ninemin çeyiz sandığı,
Baktım kapağı açık,
Çocuğum bilemem ki,
Aldım ordan bir çarık.

Ninemin elinde o çarık,
Gözlerinde fer yok, yazık!
"Oğull bu dünyada ölüm hak,
Al sana mirasımdır bu çarık"

Ninem yanımda bitti:
"Oğull O, kalbimi çeldi,
Onsekizimde deden,
Yüzakı bana verdi"

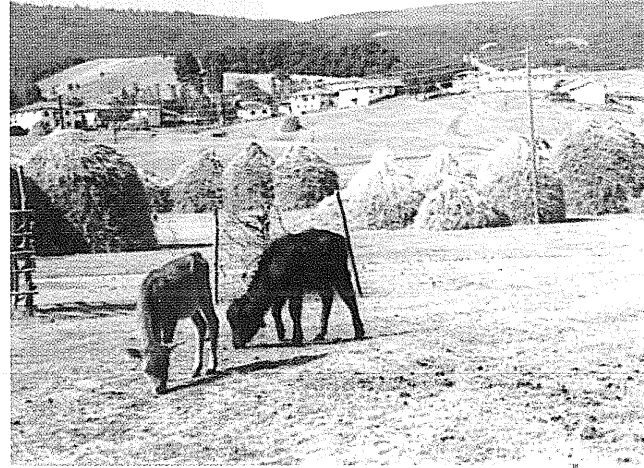

Yıllar geçti aradan,
Haber geldi sıladan:
"Tez gel! Sayıklar ninen,
dilinde sen... Dedenle ninen"

Ninemin düdü öldüğü gün.
Dedem de, bir önceki gün.
Çarıktır kalan miras,
Ne yas, ne de ihtiras.

Seksen yıllık bir çarık,
Sevda yüklü, inanç yüklü, can yüklü.
Seksen yıllık bu çarık,
Seksen yıllık tek yastık.

Aydın Çetinkaya
1992 Eskişehir

TOKAT'A BAĞLI ÇERKES KÖYLERİ

ALMUS

Gömelönü (Çerkestimara) -
Kabardey

ARTOVA

Alanyurt - Kabardey, Abzekh
Alpudere, Altuderesi - Abaza,
Abzekh, Dağıstan
Arabacımusa - Abzekh, Kabardey

SULUSARAY

Çırdak - Abzekh
Doğanca Çerkesdanişment -
Abzekh
İlicak - Abaza, Kumuk
Kavunluk - Kabardey
Taşpınar - Kabardey
Yağcımusa - Kabardey

MERKEZ

Alanyurt - Abzekh
Altıntaş - Abzekh
Batmantaş - Kabardey
Besniye - Besleney
Cincife - Abzekh
Çamlıbel - Abzekh
Çiftlik - Abzekh
Çerçi
Gülpınar - Abzekh
Hanpınar - Kabardey
Hasanbaba, Hasanağa

İhsaniye - Kabardey
Ortaköy, Estiğin
Ortaören - Kabardey
Pınarlı - Kabardey
Kürtpınar - Kabardey
Sevindik - Kabardey
Odaba - Kabardey
Tekneli - Şapsığ, Kabardey
Uğrak - Kabardey
Eyrep - Kabardey

ERBAA

Canbolat - Abzekh
Findıcak - Abaza
Hacıali - Abzekh
İverönü - Abzekh
Kavalcık - Abzekh
Kızılçubuk - Abzekh
Kozlu - Abzekh
Meydandüzü - Abzekh
Oğlakçı - Abzekh
Osmanköy - Abzekh

TURHAL

Arzupınar - Şapsığ
Yeniköy - Abzekh
Bağlarpınarı - Abzekh
Bahçebaşı - Kabardey, Abzekh
Çayköy - Şapsığ, Abzekh
Derbentçi, Derbent, Devrent
Gümüştop - Abzekh

Dazya - Abzekh
Hacılar - Abzekh
Hamade - Abzekh
Hamidiye - Abzekh
Kaledere - Abzekh
Manastır - Abzekh
Kayacık - Abzekh
Kızkayası - Abzekh, Kumuk
Kuşoturağı - Kumuk, Nogay, Asetin
Kuzalan
Menteşe - Abzekh, Kabardey
Ovalı - Abzekh
Kalaycık - Abzekh
Kınmkeri - Abzekh
Şenyurt Üçgözen Mahallesi - Abhaz,
Kabardey, Kumuk
Taşlık - Kabardey, Asetin
Tatar - Abzekh, Kumukh

NİKSAR

Asar Asarcık, Camidere - Abzekh
Hacılı - Abzekh
Musapınar - Kabardey
Şahnalan - Kabardey

ZİLE

Çayıroluğu, Çayıroğlu - Kabardey
Güzelbeyli - Abzekh
Silis - Abzekh
Hasanağa - Abzekh
Kazıklı - Abzekh

Abhazya Devlet Televizyonu bizlerleleydi

Abhazya Devlet Televizyonu'nda ve radyosunda diasporalarla ilgili haberler bölümünde görev yapan Sırma Aşuphan, bazı haberler ve çekimler yapmak üzere Türkiye diasporasına geldi. Diaspora izlenimlerini heyecanla anlatan ve Nart dergisiyle yakından ilgilenen Sırma ile Federasyon merkezimizi ziyaretinde, Abhazya tv. yayınları, buradaki izlenimleri ve diğer konularda yaptığımız sohbeti özetle aşağıda sunuyoruz. Yayıncı arkadaşımıza refakat eden sayın Bediz Tantekin de, Sırma ile görüşmemizde çevirmenliğimizi yaparak, merak ettiğimiz konularda ek bilgilendirmelerde bulundu.

Kendinizden bahseder misiniz? Türkiye'ye geliş nedeniniz?

- Adım Sırma Aşupha. Abhazya devlet televizyonunda çalışıyorum. Televizyonda ve Abhazya radyosunda sınırlarımızın ötesindeki yerlerle, diasporalarla ilgili program yapıyorum. Benim öncelikli işim öncelikle Türk diasporasıyla ilgili sürekli haber ve programlar yapmak. Buraya da bu nedenle geldim. İstanbul'da ve Abazaların yoğun olarak bulunduğu Adapazarı'nda çalışmalar yaptım. Gördüğüm şeyler beni çok sevindirdi. Bu kadar uzun yıllar kendi kültürlerini, kimliklerini, khabzelerini sürdürdüklerini duyuyordum, ama gözlerimle görünce farklı oldu, daha da etkilendim. Sonra ailemden, sülalemden insanları buldum, gördüm. Onlardan çok büyük ilgi gördüm. Buradaki çalışmalarımızı orada program haline getireceğiz, yayınlayacağız. Bazı gazete, radyo ve televizyonları da ziyaret ettim burada. Sizlerle görüşmek çok hoşuma gitti. Gittiğimde hepsini anlatacağım.

- Buradaki izlenimleriniz nasıldı? Sizi en çok etkileyen şey, aldığınız en önemli mesaj ne oldu?

- Buraya gelip dönenlerin söylediklerinin doğru olduğunu gördüm. Kültürümüze ve Abazalığa sahip çıkılmasın, beklediğimden de üst seviyede buldum. Geleneklerine eskisi gibi hala sadık olmaları da beni şaşırttı ve duygulandırdı. Herhangi bir eve beni davet ettiklerinde, hiç söylemelerine gerek yoktu, oranın Kafkas kökenli birinin evi olduğu anlaşılıyordu. Mutlaka

bir bayrak veya kültürümüzden bir iz, belli ediyordu. Yabancı bir ülkeye gidiyorum diye yola çıktım, ama hiç yabancılık çekmedim, bizim insanlarımız hissettirmediler. Verilen mesajlar genellikle birbirine yakındı. Oraya gelip gitmek, iletişim içinde olmak istiyor gördüğüm kişiler. Ancak, özellikle gençlerin Abhazya'ya olan ilgisi ve dönüş istekleri çok etkiledi beni. Topraklarıyla, ana yurtlarıyla o kadar ilgileniyor ve seviyorlar ki, bu beni çok duygulandırdı. Hepsi görüşmek istiyor, dönmek istiyor, hepsinin kafasında bunlar var, bunu içten istediklerini hissettiriyorlar. Bir de, Adapazarı'nda Fehmi Aşupha adında çok yaşlı biriyle konuştum. Bana anlattığı şeyler enteresandı. Duygulanarak, içlenerek anlattığı şeyler beni çok etkiledi. Gece rüyalarıma giriyor, gözlerimin önünden gitmiyor. Birçok şey anlattı ama en çok beni etkileyen sözü; "ben çok yaşlı biriyim, ama Abhazya'yı görebilmek için ölmek istiyorum" demesiydi.

- Siz Abhazya'nın dönüş konusundaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Bu hiç tartışılmaz bir şey, şu ana kadar çok önemli bir şey yapılamadıysa da, iletişim ve gelişmişler konusuyla çok yoğun ilgilendiklerini biliyorum. Parlamentodan yeni geçen bir yasa var. Dünyadaki bütün Abazaların Abhazya vatandaşı olmaları kesinleşti. Çalışmalar yapılıyor bu konuda.

- Abhazyalı bir gazeteci olarak, Abhazya'yı kısaca değerlendirir misiniz? Sizce şu anda Abhaz halkının

yaşadığı en önemli sorun nedir?

- Haber almak kolay ama demeç vermek zor oluyor bir gazeteci için; siz de bilirsiniz. Benim gözlemlerime göre, savaş sonrası Abhazya çok zor günler yaşadı, büyük sıkıntılar atlattı. Ancak gözle görülür bir şekilde ilerleme kaydetti ve iyi yolda olduğumuzu düşünüyorum. Zaman zaman aksaklıklarımız olsa da, geldiğimiz noktada Abhaz halkının mutlu olduğunu düşünüyorum. Halkın tamamı için aynı şey söylenemez, köyde ve şehirde yaşayanların durumu farklı. Her şey mükemmel değil tabii ki ekonomik olarak. Ancak moralimiz iyi, kimsenin gözlerinde umutsuzluk ve yılgınlık göremezsiniz orada. Geleceğe umutla bakıyor herkes.

- **Bediz Tantekin:** Ben de bu konuda bir şeyler söylemek istiyorum. Seçim sırasında Abhazya'ya gittiğimizde bizim tedirginliğimiz onlarda yoktu, onlar bizi sakinleştirmeye çalışıyorlardı. Buradan giderken, (şunlar bunlarla kavgalı dediğimiz) insanları orada kol kola ve aynı sofrada görüp şaşınıyorduk. Bir şeyin kavgasını yapıyoruz, ama bu ortam bittiği anda biz kardeşiz, Abazayız diyorlar. Her şeyin farkındalar, ama bizim gibi sıkıntı yapmadan, rahat, moralli bir şekilde hallediyorlar işlerini. O kadar kararlılar ki, "biz bunu atlatınız" diyor ve atlatıyorlar. Abhazya yoluna devam ediyor yani. En büyük sıkıntı iletişimsizliğimiz. Keşke herkes gidebilse ve yerinde görse her şeyi...

- **Sırma hanım, Abhazya devlet televizyonundan bahseder misiniz biraz?**

- Abhaz tv iki dilde yayın yapıyor Rusça ve Abazaca. Son günlerde Abazaca ağırlıklı yayınlar arttı. Radyo yayınlarımız hem tv. den daha geniş zamanlı,

hem de daha etkili. Sabah 3-4 saat doğrudan hazırlıksız yayın yapıyoruz, canlı yayın. Geniş bir alanda dinleniyor. Sohun'u tepeden gören, manzarası güzel bir binamız var. Çalışan personel sayısı yüz kişiden fazla.

- **Türkiye'den de yayınlarınız izlenebilse diyoruz her zaman da, böyle bir çalışma var mı biliyor musunuz?**

- **Bediz Tantekin:** Bu konu ile ilgili çalışmalar yaptığım için ben bilgi vermek istiyorum. Kendi talepleri üzerine, yayınların buradan da izlenebilmesi için birkaç firmadan teknik bilgiler ve teklifler de aldım ve gönderdim. Şimdi sayın Bagapş'ı'nın önünde olsa gerek. Abhazya devlet tv. müdürü Guram Gulba bu konuda çok bilgili birisi, çalışmalar yapıyor. Kendisini buraya gönderecekler durumu yerinde görmesi için. Böyle bir şey gerçekleşirse oradan Türkçe yayın da yapabileceklerini söyledi müdür. Araştırıyorlar, fedakarlık yapmaya da hazırlar. Ancak çok yüksek maliyetler çıkıyor, altından kalkabilecekler mi bilmiyoruz. Uydu kiralama konusunda da dışışleri ile görüşmelerimiz oldu. Tv müdürü bizden, orada kalıp üniversitede iletişim okumak ve ileride bu çalışmalar için yetiştirilmek üzere iki genç göndermemizi istedi. Onlara kalacak yer sağlanacağını, artan zamanlarında kendi bünyelerinde çalışarak gelir sağlayabileceklerini de söylediler. Bunu duyurduğumuz halde talep olmadı, kimseyi gönderemedik. Önümüzdeki yıl için de geçerli bu imkan. Gitmek isteyen gençlerimizin lise mezunu olması ve biraz Abazaca bilmesi yeterli.

- **Burasiyla ilgili yapacağınız programın ismi belli mi? Başlık veya sloganınız ne olacak? Bize söylemek istediğiniz başka bir şey var mı?**

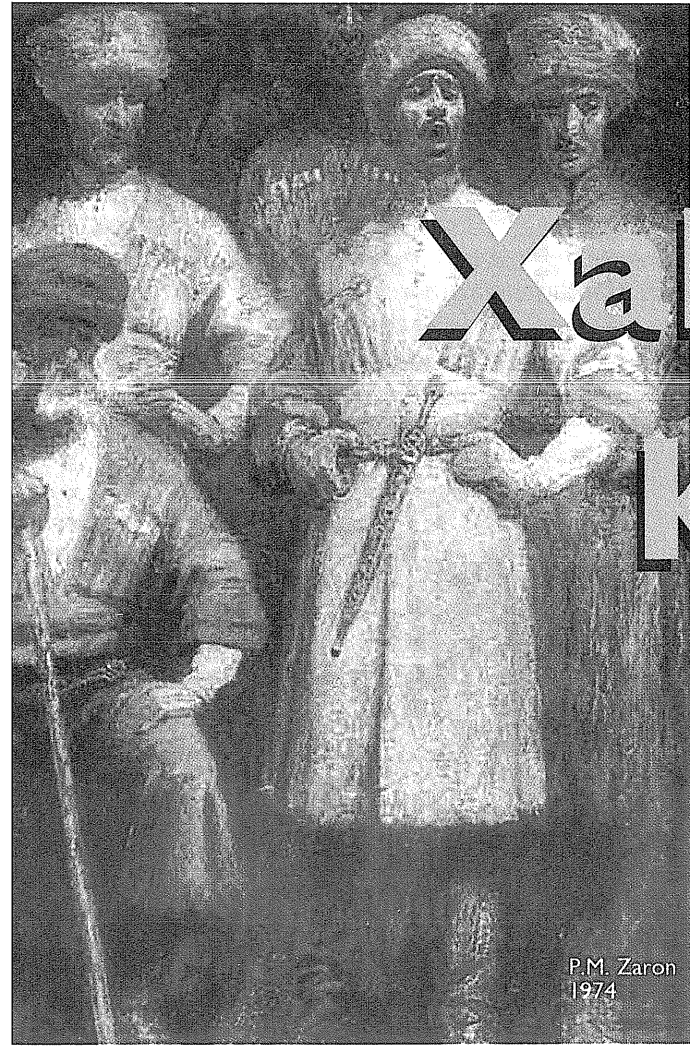
- Programımın adı "Abhazya'nın Sesi". Başlığa gelince, anlatmak istediğim her şeyi kapsayacak bir şey olmalı. Ama henüz bulamadım.

- **Teşekkür ediyoruz, Abhazya'ya sevgiler ve selamlar götürün lütfen.**

- Ben de Nart okurlarına ve buradaki insanlarımıza sevgiler, saygılar sunuyorum. Herkese gösterdikleri ilgiden dolayı teşekkür ediyorum ■

Sempatik tavırları ile kısa süre içinde hepimizin sevgisini kazanan Sırma, Bediz Tantekin ile birlikte sorularımıza samimi cevaplar verirken, mesleği boyunca ilk defa mikrofona karşı tarafında, bilgi alan değil, veren kişi olmaktan duyduğu şaşkınlığı sık sık dile getirdi.

Xabzeden kesitler

ABAZE İBRAHİM ALHAS

Adigeler sevinçli günlerinde bambaşka özellikleri olan xabzeler(1) uygularlar. Bu konularda uygulanan xabzenin çok olmasının nedeni, sevinç günlerinin çokça paylaşılması olabilir.

Örneğin; düğün için bir araya gelindiğinde uygulanan xabzeler diğerlerinden çok farklılık gösterir. Bu farklılıklardan birisi düğün alayının thamadesinden(2) önce kız tarafının xhuaxhue(3) yapmasıdır. Diğer sevinçli günlerde ise ilk xhuaxhueyi, gelen misafir thamadesinin yapması xabzedendir. Hane thamadesi de misafirlerin gideceği zaman xhuaxhue yapar. Bu xhuaxhueden sonra misafirler dönmek için müsaade isteyebilirler.

Ne yazık ki, bugünkü xabzenin uygulanışında bir çok değerlerimizin yok olduğu, unutulduğu veya şehirleşme nedeniyle uygulanamadığı, bu

nedenle göz ardı edildiği de oluyor. Kısa bir anımı anlatmadan geçemeyeceğim:

Hajkasımların bir gencinin düğün alayıyla Babigüey köyünden ayrılırken, bir pınarda mola verdik. Gömleler çıkarılıp, bir yandan gençler şevkle kafe yaparken, motorsikletli iki delikanlı pınara yanaştı. Bu kadar insandan kimse başını kaldırmadı, baktıysa da önemsemedi. Ben Çerkes olduklarını anladıktan sonra "bu düğün alayında misafirsem de haneden sayılırım" düşüncesiyle, iki ekmek arasına et koydurup, kadehle yanlarına gittim. Aramıza davet ettim. Birer kez kafe yaptırıp, yolcu edişimden sonra thamade beni çağırıp, tanıştı ve bu olaydan dolayı, grubun edineceği ayıba meydan vermediğim için teşekkür etti.

Kaybolan xabzeler için ne kadar üzülyorsak da, xabze yine de dimdik ayakta gücünü sürdürüyor. 141 seneden beri, bizi ayakta tutan xabzemizin tümünden yok olduğunu yüce Tha(4) hiçbir Çerkes'e göstermesin, sofralarımızda oluşan bereketi eksiz etmesin.

Adıge sofrası xabzenin en güzel uygulandığı yerdir. Bir grup insan birlikte yemek yiyeceklerse bunun da bir xabzesi vardır. Xabze insanlara eşit olarak uygulanırsa, herkesin sahip çıkması sağlanır. Bu uygulama bazı itirazları da önler niteliktedir. Eşit uygulanmadığı takdirde, bir çok karışıklık ve kırınglık olması kaçınılmazdır.

Xabze, herkesin layık olduğu yere oturmasını emreder. İlk başta jhant'eye(5) oturtulması gereken, grubun thamadesidir. Jhant'e bugünkü

şartlara ve ev planına göre, misafirhane veya salonun kapısına en uzak olan köşedir. Şayet anılan grup kırdı ise, jhant'e akarsuyun aktığı taraftır. Bu şartların mevcut olmadığı açık alanda ise yüksek kısım jhant'e dir. Jhant'eye oturacak kişi hiçbir zaman ev sahibi olamaz. Thamade olacak kişi köyden biri veya ev sahibinin samimi bir arkadaşısıdır. Bu durumda büyüğe ve misafirlere gerekli ilgi gösterilmesi xabzedendir. Örneğin; kesilen kurbanın en değerli parçası, koyunun sağ yarım başıdır (bu hiçbir zaman karın doyurma amacıyla sofraya getirilmez).

Kurban etinin en değerli yeri koltuk altı olduğundan, bu thamade ile misafirlerin büyüğünün payıdır. Bundan sonra, yaş ve oturuşa göre arka but ikram edilir. Sırasıyla göğüs kaburgası, arka but, sırt, sırt kemiği, sırtın yuvarlak kısmı, göğüs. Daha gençlere ise boyun, göğüs kısımları, kollar, ön butlar, arka butlar ikram edilir. Herhangi bir karışıklığa meydan vermemek için, bu konuları iyi bilen birisinin bunlara dikkat etmesi gerekir.

Xabzemize göre iki şaghert(6) delikanlının olması şarttır. Bunlar dağıtımı yaparlar ve her türlü eksikliği anında yerine getirirler. İki şaghert de thamadenin emrindedir.

Thamadenin vazifeleri kısaca şöyle özetlenebilir: Xabzedenden ufak bir taviz vermeden, masada oturanları yanıltmadan, yanlış bir iş yapmalarına meydan vermeden, herkesin konumunu korumak zorundadır. Bu nedenle thamade seçilen kişinin, xabzeyi iyi bilmesi ve güzel konuşma becerisine sahip olması başlıca nitelikler olarak ön plana çıkmaktadır. Thamade olarak oturan, ailenin isminin iyi anılması veya kötü anılması buna bağlıdır.

"Thamade kimdir?" diye sormalarının ana nedeni de budur. Dikkat edilecek en önemli konu, "yaşlıdır" diye xabzeyi ve güzel konuşmasını bilmeyen kişi thamade yapılmamalıdır.

Adige sofrası ikiye bölünür ; jhant'e ve ortası. Bilindiği gibi thamade jhant'e de, gençler sonlara doğru oturur. Gençler sessizce ve edeple

otumalıdır. En büyük ayıplardan biri de gençlerin sarhoş olup, yayılarak oturmasıdır. Masanın thamadesi oturduktan sonra misafir, thamadenin soluna oturur. Sonra yaşça büyük olan sağına oturur. Misafir çoksa, misafirlerin yaşlısı thamadenin soluna, ondan sonraki misafir sağına oturur. Kısacası thamade iki yaşlı misafirin arasına oturacaktır. Bundan sonra ailenin en büyüğünün, yaşlı misafirin soluna oturması gerekir. Ondan sonra ikinci yaşlı, misafirin sağına oturur. Bu kişinin ziyafeti veren ailenin akrabası olması gerekmektedir. Bunlardan sonra, kalanlar yaşına göre oturacaklardır. Thamade jhant'e olarak adlandırılan yere oturduktan sonra, diğerleri de yaşına göre sırasıyla, bir misafir, bir haneden şeklinde oturur. Şayet bir nedenle sandalye yetmeyecek olursa iki- üç misafirden sonra haneden bir kişi oturacaktır. Bu şekilde oturulduktan sonra, thamade sofranın açılışını hkuahkue yaparak başlatır. O, ilk lokmasını aldıktan sonra herkes yemeğe başlayabilir. Burada thamadeden müsaade almadan kimse konuşamaz. "Başı da hkuahkue, sonu da hkuahkue" demelerinin nedeni, sofranın açılışında ve kapanışında thamadenin bu konuşmasıdır. "Gelmek misafirin hakkıysa, göndermek ev sahibinin hakkıdır" der atasözümüz. Bu, ikram edileceklerin ve gidilecek zamanın hane sahibince belirlenmesinden kaynaklanmaktadır.

Sizlere sunduğum bu kısa xabze kesitini, her Çerkes ailenin yaşattığından ve yaşatacağından şüphemiz olmasın. Bizi biz yapan bu xabzelerdir. Sıkı sarılam

(1) Xabze: Adige - Abazeler'de kanun kadar yaptırım gücü olan yazısız anayasa.

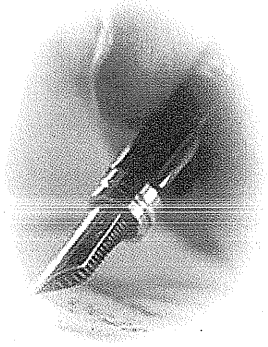
(2) Thamade: Bir grubun başı (Thamyida: Tanrı'nın da kabul ettiği anlamındadır)

(3) Xhuaxhue: Toplantının amacına uygun olarak yapılan konuşma, retorik.

(4) Tha: Tanrı

(5) Jhant'e: Baş köşe

(6) Şaghert: Sofraya hizmet eden gençler

Koca Meşe'ye saygıyla...

NECDET HATAM

Sevgili Ubih Dede;

Ne kadar özlemişsindir bizleri. Ya ben seni ne kadar özledim bir bilsen. Bizlerden ayrıldığın tam on üç yıl oldu. 1992 yılı Ekim ayının yedisinde "Elveda" demiştin dünyaya. Ancak senin gibi iz bırakanlar unutulur mu hiç. Adını yazıp tıkladığımda internet sayfalarında sana ilişkin yüzlerce makale başlığı çıktı. Çoğu da İngilizce. Seni hep Ubih dilinin son sesi olarak tanımlayan yazılar...

Senin Ubih dili ile dolu yaşamında, anımsanmaya değer çok anıların vardır. Bense, seninle yaptığımız anavatan yolculuğunu unutamıyorum bir türlü. Bu yolculuğu birlikte yapabildiğimiz için de kendimi şanslı sayıyorum. Her anımda da o günlerin coşkusunu, korkularını yaşıyorum yeniden. Sadece ben değil dönemin dönüşçülerinin her birimiz, senin mutlaka anavatani görmek gereğine inanıyoruz. 1990 Ekim'indeki anavatan ziyaretimizden önce de Şamil Jane anavatani görmeniz için çabalamıştı. Her şey iyi gidiyorken sağlık nedeni ile son anda vazgeçmek zorunda kalmıştınız.

Hatırlar mısın bilmem, senden önce sesin ulaşmıştı Anavatana, Nalçik'e. Nihat Bidanuk, İsmel Özdemir, Fahri Huvaj ile birlikte, 1978 de Kheberdey-Balkar Rodina Derneği'nin davetlisi ve Türkiye'deki derneklerimizin temsilcisi olarak Anavatani ziyaretimizde, sesinin kaydedildiği bir kaseti de birlikte getirmiştik Nalçik'e. Sosyal Bilimler Araştırma Enstitüsü'nde, bizleri görmek, dinlemek için toplanan bilim adamlarına, Türkiye'deki durumumuzu anlatmış, genç arkadaşlarla birlikte hazırladığımız raporumuzu sunmuştuk. Sonra da senin sesini, Ubihçeyi armağan etmiştik. Bilemezsin ne kadar sevinmiş, ne kadar duyulanmışlardı...

Peki, anavatani sadece sesini duyması, yeterli miydi? Senin anavatani görmek gerekli, anavatani seni görmesi zorunlu değil miydi? Elbette gerekli, elbette zorunluysa ancak... Seksen altı yaşındaydın, hastaydın da... Ama yine sen "Koca Meşe"ydin, yürekliydin. Hani köyünüzdeki koca meşe gibi... Nasıl unuturum... Bandırma Kuş Cenneti festivali için gelen İstanbul Televizyonu Günaydın Programı ekibine senden söz ettiğimizde hemen çekim yapmak istemişlerdi. Kırmamıştın onları... Anlatmıştın, kendi köyün Hacı Osman'ın nasıl yerleştiğini, yerleşme sırasındaki sancıları, bağımsızlık savaşı sonrası Gönen-Manyas sürgününü, Anadolu ortalarından, henüz yoldayken geri dönüşünüze nasıl izin verildiğini... Döndüğünüz köyün, komşu Türklerce işgal edilmiş olduğunu, evlerinizi tarlalarınızı yeniden sahiplenmek için yine mücadele etmeniz gerektiğini... Büyük dilci, büyük insan, Profesör George Dumezil ile birlikte yaptığınız çalışmaları... Profesör Şerafidze'nin Ubihçeyi ne kadar iyi öğrenmiş olduğunu... anlatmış, anlatmış sonra da bastonunla koca

meşeyi göstermiş ve "İşte" demiştin, "Benden sonra bunları bilebilecek, anlatabilecek bir bu ağaç, bu koca meşe kalıyor"...

Nasıl da tüylerim diken, diken olmuştu... Hala ürperirim aklıma geldikçe. Hele çekilen filmde, elinde bastonun koca meşe ile birlikte görüldüğün kareler., önerimiz üzerine çekim ekibinin film müziği olarak İstanbulak'ue'yi seçmesi. Kısa filmin son sahnesinde, İstanbulak'ue eşliğinde sırtın bizlere dönük köy yolunu yürüyüşün ve ağır, ağır bizden uzaklaşışın... Son sahneyi her anımsadığımda da, anavatandan kopuk halkımızın yok oluşunu, içim sızlayarak düşünmezlik edemiyorum.

Daha sonra ben de sormuştum Dumezil ile nasıl buluştuğunuzu. Önce Dumezil'in bir anısını anlatmıştın. "Hacı Yakup köyünde, Ubihçe konuşanları nerde bulabileceğini soran Dumezil'i, uzak olmayan köy mezarlığına götüren 10 -12 yaşlarındaki çocuk mezarları göstererek "İşte" demiş. "Ubihçe konuşanlar işte burada yatıyor"...

Sonra da eklemiştin: "Dumezil, Profesör Namit'ekhue Aytek (Aytek Namitok) ile daha önceden tanışıyordun. "Namit'ekhue, Manyasa bağlı Dümbe'den birkaç yaşlıyı gönderdi onun yanına.. Dumezil iki ay onlarla çalıştı ancak yeterince tatmin olmadı. Bu arada ben de gidiyor onları izliyordum. Konuşmaların tam olmadığının eksik olduğunun farkına vardı. Benimle çalışmak istedi. Ben thamaterleri, yaşlıları ileri sürdüm. Ama içten, içe ben de istiyordum. Sonunda kabul ettim. Ertesi yıl geldiğinde doğruca bizim köye geldi." Daha başka bir çok şey anlatmış ben de küçük notlar almıştım:

"Bir gün Paris'te iken Dumezil:

-Keşke Çerkes olsaydım başka bir şey istemezdim, dedi.

-İltifat ediyorsunuz, dedim

-Hayır gerçek söylüyorum, Keşke Fransız olacağıma Çerkes olsaydım. Dünyada başka bir şey istemezdim, dedi.

Çok güzel Türkçe konuşurdu. Zaten Türkçe'yi iyi bilmeseydi bu çalışmaları birlikte yapamazdık"

(...) Norveç'te serigraf ile filme alındı. Ses bantlarının filmi. Daha sonra Paris'te de aynı çalışmalar yapıldı. Dumezil'e Norveç'te de bu çalışmayı yaptığımızı söyledim. Çekimlerden sonra Dumezil ısrarla bir daha bu çalışmayı yapmamamı istedi. Ses tellerimin bozulacağını söyledi. Ben bunu daha çok bilimsel bir kıskançlık olarak değerlendirdim. 89'da Boğaziçi Üniversitesi'nden Sumru Hanım'ın ricasını kıramadım. Yaşadığım ülkeye bir borcum olarak değerlendirdim ve İstanbul Amerikan Hastanesinde Ubih bir doktor ile çalıştım. Ancak Dumezil'in dediği doğru imiş, sesimi büyük ölçüde kaybettim"

Yolculuk için çoktan hazırдық ikimiz de... Birbirimizi ikna etme çabasına gerek yoktu. Ama birbirimize cesaret vermemiz gerekiyordu. Çünkü yineliyorum seksen altı yaşındaydın artık ve hastaydın. Sonunda kendimizde bu

cesareti bulabildik. İnaniyorum ki, senin için hayati tehlikesi olan, benim için büyük sorumluluk isteyen bu yolculuğu göze alabilmemizi sağlayan aynı duyguydu. Anavatani, Avrupa'ya defalarca çağırılmış Ubihçe'nin son sesini, ağırlamamış olma ayıbından kurtarmak, yüzü anavatana dönük olanlara da, Son ses'i anavatana götürememiş olma utanıcını yaşatmamak ...

Bandırma'dan kalabalık bir hemşehri grubuyla uğurlanış, feribot yolculuğu ve akşamın alaca karanlığında İstanbul Karaköy. Karaköy'de bizi bekleyen sürpriz. Ünlü nartolog, ünlü derleyici Hadeğel'e Asker. Halkımızın siz iki büyük insanının karşılaşması, tanışması, bunu yaşayanlar hiç unutulabilir mi?. İsrail'e gitmekte olan "Nart" Hadeğel'e Asker İstanbul'daymış o gün. İstanbul'da olacağını duyunca da mutlaka görüşmek tanışmak istemiş seninle. Ev sahipleri Çürey Ali, Çüpe Ertekin İşcan, kendi çocuklarını, heşehri grubu... Hele o akşam heyecanla resimlerimizi çeken Okancık, Çüpe Okan.. Nasıl da halkını seven, donanımlı bir genç oldu şimdi.

Gece kızımda kalmıştınız sanırım. Ertesi gün havaalanı. Yine kalabalık bir hemşehri grubu. Ve Moskova... İkimiz de komünist değildik ama işte Moskova'ya gidiyorduk. O günlerde daha Nalçik'e uçak seferleri konmamış. Kolunuza giriyorum. Tam çıkışa doğru yürüyecekken, hatırladıkça hala beni ürperten bir ses, en büyük oğlunuzun sesi: "Doktor, babama bir şey olursa eğer, bunun sorumlusu sensin" Nasıl kaynar sular dökülmüştü başımdan. Nasıl da sarsılmıştım. İtiraf edeyim tereddüt de geçirmiştim bir an. Ama hatırlarsun sen daha bir güçle sıkıştın sol koltuk altındaki kolumu, yöreklendirmiştin beni.

Moskova'da daha önce birlikte çalıştığınız ünlü dilmiz Kumaxhue Muhiddin, fizik bilimi alanında kendi adını taşıyan teorisi ile bilinen, fizik profesörü kardeşi Kumaxhue Muriddin ile birlikte karşılaşmıştı bizi. Havaalanından almış, bir gece ağırlamış ertesi gün de Nalçik'e uğurlamıştı. Nalçik havaalanında bizi, artık Nalçik'ğe yerleşmiş Bidanuk Nihat ve demek yetkilileri bekliyordu. Özel arabalar tahsis edilmiş, konaklamamız için senatoryumda küçük bir villa ayırmışlardı. Çok güzel planlarımız vardı. Maykop, Ubih Bölgesi, Abhazya, Çerkessk... Buraları hep görecektik. Sağlık durumunu bildiği için Nihat, bu yolculuklar için helikopter de sağlamıştı. Ama, evet ama sağlığını elvermemişti. Ubih yurdunu görmek kismet olmamıştı. Abhazya'yı ziyaret edemeyeceğini duyan Abhaz televizyon ekibi gelmiş, senatoryumda çekimler yapmıştı... Bilim adamları başta Nalo Zavur birbiri peşi sıra gelip görüşmüştü seninle, bir görevi yerine getiren insanların sorumluluğu ile yorgunluğunu dışa vurmamaya çalışıyordun.

Acısı tatlısı ile o günlerde yaşadıklarının hepsini nasıl sığdırayım bir mektuba. Ama katıldığımız konferansı, konferansta söylediklerini, nasıl unutturum. Sovyetler Birliği Tarih Enstitüsü, Kuzey Kafkasya Bilimler Yüksek Okulu, Kheberdey-Balkar Sosyal Araştırmalar enstitüsü ve Kheberdey balkar devlet Üniversitesinin birlikte düzenlemişlerdi. Çok geniş katımlı bu konferansta Kuzey Kafkasya halklarının ulusal kurtuluş savaşı ve muhaceret konuşulmuştu. Çüşha İzzet Aydemir ile birlikte konferansa katılanlara sürgünün asıl karşılığının, muhaceret değil tehcir olduğunu anlatabilmiş sonuç bildirisine de sürgün sözcüğünün Rusça karşılığı izgnaniye yazılmasını sağlamıştık.

Senin konuşmanda Anavatani görmüş olmakla yaşadığın mutluluğun altını çizmiş, bunu sağlayanlara teşekkür etmiş. Daha sonra da senden çok sık duyacağım üzüntünü dile getirmiştin. «Keşke anavatana, ayakların

beni daha iyi taşıdığı, gözlerimin daha iyi gördüğü, kulaklarımın daha iyi duyduğu, gönlümdekini istediğim gibi söyleyebildiğim bir zamanda gelebilseydim. Bu yakınma, bu ses tonu beni yıllarca öncesine götürmüştü, yetmiş sekiz yılına. Yukarda andığım ilk anavatan gezimizde, Adıge yazınının büyük ustası Türkçe'deki ilk Adıge romanının yazarı Ç'eraşe Tembot ile de tanışma şansını bulmuştuk. Büyük yazara Şıw Zakhui (Tek Atlı) romanının Yenemukhe Mevlüt tarafından Türkçeye kazandırıldığı müjdesini de vermiştik. Büyük yazarımız da artık yaşlıydı senin gibi ve senin gibi sağlık sorunları vardı. O da, halkı için çok şey yapmış olmasına karşın, hala yapabileceklerini yapmasına izin vermeyen sağlık durumundan, yıllar sonra senden duyacağım ses tonu ile yakınmıştı: «Torunum oldu, mutluluğumun elini tutup parkta gezdiremiyorum. Arabamın direksiyonuna geçip dolaşamıyorum. Yazdıklarından çok daha iyilerini yazabilecek birikimim oluştu, parmaklarımı istediğim gibi kullanamaz oldum...»

Şimdilerde de ikinizle birlikte, sağlıkları bozulduğu için birikimlerini yeterince halkımıza sunamayan kendi kuşağım arkadaşlarını İsmel Özdemir'i, Yediç Batıray'ı, Alhas İbrahimi, ağabeylerimiz Çüşhe İzzet ve Hatkho Aslan An'yı da düşünmeden edemiyorum. Hele genç yaşta kaybettiğimiz L'İşe Süleyman Yançatoral'ı. On iki Eylül sonrası yeniden dirilişimizdeki proje mimarımızı... Demeğin yirmibeşinci yılını düşünen oydu. Oydu 89'da gerçekleştirdiğimiz Tüm Çerkes dünyasının temsilcilerinin katıldığı, Sürgünün Yüzyirmi Beşinci Yılı Kültür Haftasını daha 87 yılında düşünen... Hani Ankara'daki etkinliklere katılamadığın için Süleyman ve anavatandan bir gurup konukla seni köyünde ziyaret etmiştik. Ve Süleyman'ın büyük düşüydü Marmara yöresinde senin adını taşıyan, uluslararası bir dil konferansı düzenlemek. Onun ömrü yetmedi, biz gerisinde kalanların ufuk genişliği...

Yıllar sonra, 2004 yılında Demokratik Çerkes Platformu'nun senin adına düzenlemiş olduğu afiş yarışması ve açtığı sergi bir nevi teselli oldu bizler için...

Sevgili Ubih Dede, epeyce uzun oldu mektubum. Seni yordum. Dönüşte yaşadıklarımızı, dil konusundaki sevineceğin yeni gelişmeleri bir başka buluşmamızda anarız. Ama izin ver de bir sırrımı açıklayayım. Sen de farketmişsindir, sana olan derin saygımın, sevgimin kaynağı salt senin son ses olman, benim dile olan sevgim değildi. Senin dönüşe olan tutkun, Anavatana Dönüşün gerçekleşeceğine olan inancındı, umudundu. Dönüşe dönük çalışmalarımızı anlayan, takdir etmen, beni hep yöreklendirmendi...

Halkı için çalıştığını söyleyip, dönüşü anlamayanlara, yönetimlerimizi küçümseyenlere, anavatandakilerden, biz dönenlerden, ruhlarını Ruslara satmış kişiler, köleler olarak söz edenlere, çok üzüldüyör-kızıyorsunuz. Ama bir yandan da kıs,kıs gülüyorsunuz. Doğrusu ben de, köle saydıklarının üretimlerinden başka öğünecek şeyi olmayan, „yok oluşa gidis kölelerinin" bu davranışlarına içten, içe acıyla gülmekten başka bir şey yapamıyorum ben de. Sevgili Son Ses, kimi eski dönüşçülerin inancını kaybetmiş olmasına da üzülmeye sakın. Hem eskilere inat yeni dalgayı, daha donanımlı genç kuşağı sen de farketmiş, mutlu olmuşsundur.

Sevgili Koca Meşe gün gelecek Hacı Osman'da bizlere gösterdiğin Koca meşe de yok olacak. Ama senin bilim dünyasına kazandırdığın koca meşe, inaniyorum, hep gelişip serpilerek sonsuza kadar yaşayacaktır.

Aynılışımızın on üçüncü yılında seni saygıyla, sevgiyle rahmetle anıyorum.

NART ÇOCUK

Hazırlayan: ADNAN ÖZVERİ

Kapadokyalı Çamur ustası

Kapadokya'da bir çamur ustası varmış. Çamurdan, istediği her şeyi yaparmış. Çamurdan at, çamurdan araba, çamurdan çiçek... her konuda en ustası oymuş.

Onu tanıyanlar:

-O, çamurdan bir tek insan yapamaz. Tanrı can verse, onu da yapar, derlermiş.

Ama bu çamur ustasının büyük bir sorunu varmış, onun hiç çocuğu yokmuş. Tanrı her türlü beceriyi, ustalığı vermiş ama çocuk vermemiş. Geceler, gündüzler boyu yalvarmış, yakarmış ama dileği olmamış. O da boynunu büküp kaderine razı olmuş.

Bir gün hanımı:

-Bey, demiş, her şeyi yaparsın, aynı aslı gibi olur. Bizim bir bebeğimiz yok, bana çamurdan bir bebek yap. Bari hasretimi ona bakarak gidereyim.

Usta da hanımını kırmamış. Özene bezene, çamurdan bir bebek yapmış. Bebek, o kadar aslına benziyormuş ki, canlısından ayırt etmenin olanağı yokmuş. Bir tek dili yokmuş. O da olsa, hekime götürsen, hekim bile aslından ayırt edemezmiş.

Çamur ustasının hanımı, her gün çamur bebeği, kucağına alıp saatlerce sallar, bir taraftan da:

- Dağa taş can veren Mevla'm , bu bebeğe de bir can ver! diye yalvarmış.

Sonunda tanrı, bu dualara daha fazla dayanamamış. Kadının duaları kabul olunmuş. Bir gün kadın, evde işiyle uğraşıyormuş. Çamur bebek de beşikte yatıyormuş. Kadın birden:

- Anne acıktım, diye bir ses duymuş. Şaşırmış. Sağa sola bakınmış, kimse yok. "Hayırdır inşallah!" diye söylenmiş. Ama biraz sonra aynı sesi yine duymuş.

"Ben gaip ten ses mi alıyorum, yoksa bana bir hal mi oluyor?" diye kadın korkmuş. Bunun üzerine ses:

- Korkma anne, ben çamur bebeğim, demiş.

Kadın, heyecanla beşiğe koşmuş, bir de ne görsün! Çamur bebek sahiden canlanmış, konuşmuyor mu? Hemen oracıkta, sevinçten ağlayarak bebeğe sarılmış. Sonra bebeği kaptığı gibi kocasının yanına koşmuş:

-Bey ,bey! Bebeğimiz canlandı! Bebeğimiz konuşuyor! Tanrım bebeğe can verdi!

Çamur ustası, bu haberi alınca dünyalar onun

olmuş. Kan, koca, artık sevinçlerinden yerinden duramaz olmuşlar. Kadın, bu sevinçli haberi, komşulara da duyurmak istemiş.

Kocası:

- Sakın ha! demiş. Dünyanın bin bir türlü hali var, ne olur ne olmaz. Hem belli mi olur, derebeyinin adamları duyarsa gelir, belki çocuğu almak isterler.

Çamur Ustası bu konuda haklıymış. Çünkü, her evin ilk çocuğunu, derebeyinin adamları, devşirme olarak alıyor; yetiştirip asker yapıyorlarmış. Sonra da çocuk ailesini bile tanıtmıyormuş.

- Haklısın, demiş kadın, Bu çocuk çamurdan, size yaramaz, desek de kimse bize inanmaz. Hem bebeğimiz alır giderler hem de bize ceza verirler. En iyisi çocuk büyüyünceye kadar biz bu olayı saklayalım. Daha sonra da çeker başka yere gideriz.

Bu karar üzerine, yıllarca bebeği herkesten gizlemişler. Çocuk artık yedi-sekiz yaşlarına gelmiş. Bir gün kadın çocuğa çorap örüyormuş, komşusu sormuş:

-Komşu, o küçük çorabı, kime örüyorsun?

Kadın, çocuğu gizlediklerini unutmuş:

- Kime olacak komşu, bizim küçük çocuğa örüyorum.

Kadın, bunu dedikten sonra yaptığı hatayı anlamış. Geri düzeltmek için telaşla:

- Aman komşu , demiş, ben de neler söylüyorum. Ağzımdan kaçtı. Biz de çocuk ne arar. Ben, işte öyle, can sıkıntısından çorap örüyorum.

Kadın böyle demiş ama, bir kere komşusunun aklına bir kurt düşmüş. "Yoksa bunların bizden gizledikleri bir şey mi var?" diye düşünerek, her gün, gizli gizli çamur ustasının evini gözlemeye başlamış. Derken bir gün amacına ulaşmış. Küçük çocuğu, annesi ve babasıyla beraber yemek yerken görmüş. Bunun üzerine:

- Vay, şunlara bak! Bizim çocuğumuzu derebeyi gelsin, askere alsın. Bunlar çocuklarını herkesten gizlesinler. Ben onlara göstermez miyim! diye söylenmiş.

Hemen ayağı yanmış tazi gibi koşarak, derebeyinin yanına gitmiş:

- Bey, bey, koca bey! demiş. Siz, her şeyi bildiğinizi sanıyorsunuz. Bizim emrimize kimse karşı gelemez

diyorsunuz ama çok yanılıyorsunuz.

Derebeyi:

- Ne demek istiyorsun kadın? demiş. Ne demek istiyorsan, ağzında geveleme, açık söyle!

- Ne demek isteyeceğim? demiş kadın. Hani, herkesin ilk çocuğunu askere alıyordunuz?

- Alıyoruz tabii, bir şey mi biliyorsun yoksa? Bildiğin bir şey varsa, durma söyle !

- Biliyorum, tabii. Çamur ustasının oğlunu niye askere almıyorsunuz? Onun bizden ne farkı var?

Derebeyi gülmüş:

- Deli misin sen kadın? Çamur ustasının hiç çocuğu yok ki.

- Siz öyle sanın demiş, kadın. O, herkesi kandırması bugüne kadar. Ama benim gözümünden hiçbir şey kaçmaz.

Kadın bunu dedikten sonra bildiği her şeyi anlatmış. Duyduklarına çok kızan derebeyi, hemen adamlarını gönderip çamur ustasını huzuruna getirtmiş. Öfkeli bir sesle:

- Nedir bu yaptığın usta demiş? Sen kendini ne sanıyorsun? Bu suçun cezasının ağır olduğunu bilmiyor musun?

Çamur ustası, hiçbir şeyden haberi olmadığı için ne olduğunu anlamamış.

- Ne oldu efendim, demiş, benim suçum ne ? Niye bu kadar kızyıyorsunuz?

- Çocuğunu bizden nasıl saklıyorsun? Sen benim bu konuda kesin emrim olduğunu, bu suçun cezasının ağır olduğunu bilmiyor musun?

Bu sözleri duyunca ustanın bütün dünyası yıkılmış. Ama yine de hemen renk vermemiş. Her ne olursa olsun çocuğunu teslim etmemeye kararlıymış:

- Ne çocuğu efendim. Benim hiç çocuğum olmadığını bütün kasaba biliyor.

- Yalan söyleme! Senin çocuğun olduğunu komşuların söylüyor. Bu akşama kadar ya çocuğunu ellerinle teslim edersin ya da biz gelir, seni de çocuğunu da alırsız.

Çamur ustası, bunun üzerine ağlayarak evine dönmüş ve her şeyi karsına anlatmış. Onların konuşup ağladıklarını duyan çocuk:

- Baba, sen ne üzülüyorsun? demiş. Sen, beni onlara teslim et.

- Olur mu oğlum? demiş babası. Sen bizim hayattaki tek varlığımızsın. Seni, ölürüm de onlara teslim etmem.

- Merak etme baba, biz onlara bir oyun oynayacağız.

- Nasıl bir oyun?

- Baba, sen bu akşama kadar çamurdan bir küp yapabilir misin? Ancak küpün iç kısmı aynı bana benzeyecek:

- Kolay oğlum, yapabilirim.

Çocuk bu yanıtla sevinmiş:

- İyi o zaman. O adamın yanına gittiğimizde sen benim çamur çocuk olduğumu söyleyeceksin. İnanmazlarsa, beni bu küpün içine oturtup, üzerime bir kova su dökeceksin. O zaman ben eriyeceğim. Ama sen sakın telaşlanma, o küpün içindeki çamuru

hiç dökmeden buraya getir. Küpün ağzını sıkıca kapat. Bir tek hava deliği kalsın yeter. Ben yirmi dört saat sonra eski halime geri dönerim. Bu süre içinde ne olursa olsun, kesinlikle küpün ağzını açma. Yoksa beni bir daha göremezsin.

Çocuk bu şekilde konuşup babasını ikna etmiş. Baba, oğul, vakit geldiğinde beyin huzuruna çıkmışlar.

Bey onları görünce:

- Demek oğlunu alıp getirdin öyle mi? demiş. Ama bunu yapman seni kurtarmıyor. Oğlunu sakladığın için sana tam yüz üç kırbaç vurduracağım..

- Ama efendim, demiş usta. Ben sizden hiçbir şey saklamadım. Ben size hiç yalan söylemedim. Bu gerçek bir çocuk değil, bu bir çamurdan çocuk.

Bunun üzerine bey bağırması:

- Sen, ne çok yalan söylüyorsun böyle! Şimdi de bu yalana mı başladın? Böyle konuşursan senin boynunu vurdururum!

- Ama, ben yalan söylemiyorum. Yalan söylersem boynumu vurdurun. Ben sözlerimi ispata hazırım.

- Nasıl ispat edeceksin bakalım?

- Hemen burada üzerine su dökeyim, bu çocuğun eriyip çamur olduğunu göreceksiniz. Eğer dediğim olmazsa benim boynumu o zaman vurun.

- Tamam demiş, bey, hemen deneyin bakalım.

Çamur ustasına bir kova su getirmişler. Çamur ustası önce küçük çocuğu küpün içine yerleştirmiş. Sonra da ağır ağır suyu üzerine dökmeye başlamış. O zaman ilginç bir şey olmuş. Çamur ustası suyu döktükçe, küpün içindeki çocuk yavaş yavaş erimeye başlamış.

Herkes hayretle bu olayı seyrediyormuş. Sonunda kovadaki su bitmiş, küpteki çocuk da erimiş, çamur olmuş. Bey, şaşkınlıkla bir küpün içindeki çamura, bir de çamur ustasına bakmış, sonra güçlükle konuşmuş:

- Sen haklıymışsın usta. Biz seni yanlış anlamışız, şimdi var git evine.

Çamur dolu küpü alan usta, yüreği güm güm atarak evin yolunu tutmuş. Kıymetli çamurunun bir zerresini bile ziyan etmeden evine ulaşmış.

Usta eve ulaştıktan sonra, aynı, oğlunun söylediği gibi yapmış. Küpün ağzını sıkıca kapatmış. Sadece küçük bir hava deliği bırakmış. Sonra da hanımıyla gelmiş, küpün başında sabah kadar ağlamış.

Güneşin ilk ışıklarıyla beraber küpün içinde bir takım hareketler ve sesler gelmeye başlamış. Usta ile karısı çok heyecanlanmışlar, heyecandan nerdeyse düşüp bayılacaklarmış. Ama çocuk tembih ettiği için vakit gelmeden küpün ağzını açmamışlar. Nihayet zaman dolunca, küpün içinden bir ses gelmiş:

- Babacığım, anneciğim, ben geldim. Artık beni buradan çıkarın.

Sevinç içinde hemen küpün ağzını açmışlar ki bir de ne görsünler; oğulları, karşılarında, eskisinden daha büyümüş bir şekilde durmuyor mu?

Çocuğun avuçlarında da tam yüz üç tane pırlıl pırlıl inci tanesi varmış. Meğer annesiyle babasının, küpün üstündeki delikten süzülen gözyaşlarının her damlası, bir inci tanesine dönüşüp çocuğun avucunda birikmiş.. ■

BOYAMA

Çarikatür ve resim: AZE HİKMET (CERRAH)

HAPPY...NEW...YEAR!...

hikmet 2006

Gözleriniz bizim için önemlidir.
Net görmeniz kadar zararlı güneş ışınlarından da
korunmanızı istiyoruz... Her şeye rağmen yaşamak güzel
yerine herşeyi görerek yaşamak güzel diyorsanız,
hem estetik hemde sağlık konusunda size
25 yıldır çözüm üretiyoruz.
Seçkin markaların en yeni modelleriyle
2005'te de hizmetinizdeyiz.

OPTİMAX OPTİK
CENTER

OPTİmum imaj **MAX**imum sağlık...

Biz bu işi
henüz
60 yıldır
yapıyoruz!

Bahçe duvarından garaj zeminine, merdivenden bina
cephesine, yerdeki karodan çatıdaki kiremite,
eviniz için gerekli tüm ürünleri
aynı çatı altında üretiyoruz.

Uluslararası standartlardaki kalitemiz, dinamik genç
kadromuz, tecrübemiz ve Türkiye genelinde
yaygın bayi ağıımız ile
60 yıldır sizinleyiz.

harunyüksel

PAZARLAMA İÇ ve DİŞ TİCARET A.Ş.

MERKEZ / FABRİKA: e-mail: erbaa@harunyuksel.com.tr

Tepecik Mevkii Samsun Yolu Üzeri 60500, ERBAA Tel: (356) 715 11 24 - 715 12 53 Fax: (356) 715 14 12

İSTANBUL BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ : e-mail: istanbul@harunyuksel.com.tr

Topçu İbrahim Sok. Tahsinbey Ap. No:13 kat:2 D:5 İçerenköy 34752, İSTANBUL Tel:(216) 574 08 06 (PBX) Fax: (216) 574 1

ANKARA BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ : e-mail: ankara@harunyuksel.com.tr

Mebusevleri İller Sok. No: 3/1 Tandoğan 06580, ANKARA Tel: (312) 222 78 07 - 222 29 97 Fax: (312) 221 29 24